

FÖRTECKNING

öfver en

MANUSKRIPTSAMLING

bestående förnämligast af

gamla Handlingar och Dokumenter (såväl i afskrifter som i originaler), hvilka innehålla viktiga bidrag till upplysning i Storfurstendömet Finlands, Hertigdömet Estlands, och Proviusen Ingermanlands äldre Historia; till större delen utgörande hitintills okända och obegagnade Historiska Källor, och Urkunder, till dessa länders häfdeforskning. Beledsagade med summariskt innehåll öfver hvarje numrerad urkund, jemte vidfogade korta Biografiska underrättelser om Författarne.

Arrangerad i alfabetisk ordning af

C. A. GOTTLUND.

HELSINGFORS 1838.

Vid anmälan af detta arbete i „Läsning för Finnar“ har C. A. Gottlund bifogat följande förklaring:

Då af denna Katalog redan $9\frac{5}{8}$ ark blifvit tryckta — upptagande 256 Numror, och utan att ens afsluta första bokstafven af alfabetet — insåg jag att, enligt denna plan, hela arbetet skulle komma att upptaga omkring 200 tryckta ark; en kostnad som (enär de i tryckning kostade per ark 15 Rub. B. A.) vid närmare besinnande, vida öfversteg ej blott mina tillgångar, utan äfven det mig härvid lofvade understödet — utan att här tala om mödan, och besväret, att icke allenast taga kontenta af alla dessa akter, utan dertill ännu författa flere hundra biografiska eskisser — hvarföre jag också, i god tid, såg mig tvungen att afbryta tryckningen häraf. Denna samling, bestående af 4,093 Numror (den äldsta af år 1340), inköptes sedermera 1860 till Kejsarl. Senatens arkiv — för 5,000 Rubel.

---

von AAKEN, PETTER, Borgare i Åbo, under Konung Gustaf I:s tid; gift med *Elsbij Jakobsdotter*.

1. — Dess salu-bref, hvarigenom han, till nyssbemälte Konung, afhände "sex styfver jord, gammalt frälse, liggende i *Kosmeki* by, af Vårfru Kirkie Sogn, i Norr-Finland och Åbo Biskopsdöme, för 250 marker Ort. i godt Svenskt mynt;" hvilken jord då utgjorde halfparten i *Kosmeki* (Kusimäki?) by. Såsom vittnen härvid voro tillkallade, "the erlige och velbyrdige mend och Svenske Riddere, Her *Eric Fleming*, *Hinric Clausson*, *Niils Boye* och *Gustaff Fincke*." Original-konseptet; skrifvit i Stockholm, men odateradt.

ABRAHAM MELKERSSON, (f. i Upsala 15 . . . † 1597). Blef 1597 skickad af Kon. Sigismund i Polen, till Riks-Marsken, Öfverste-Amiralen General Krigs-Öfversten och Ståthållaren öfver hela Finland m. m. Hr *Klaus Fleming*, med fullmakt att vara Fogde öfver Österbottens Norra Prosteri. Derföre, sedan nu de upproriske Österbottens- och Tavast-bönderne blifvit af Flemingingen slagne och förföljde på Tavaste-skogen, sände han denne *Melkersson* till dem, eskorterad af några Ryt-tare. Ankommen till Kyro Socken, lyckades det denne att försåtligen, och under löfte om allmän förlåtelse, fånga sjelfva hufvudmännen för detta bond-upplopp; af hvilka fem genast blefvo halshuggne och steglade: nem-

ligen *Bengt Piri*, *Jöran Konsas*, *Olof Olofsson* i *Lohteä Abraham* i *Pervola*, och *Winicks Mångs* (Magnus?) i *Karleby*; men *Jakob Ilkainen*, hvilken ansågs såsom den förnämsta af dem, och som kallade sig deras Öfverste, lät han först råbråka och sedan sätta på 4 stegel och hjul. Bonden *Bengt Pouttu*, ifrån *Kyro*, första upphofsmannen och tillställaren till denna fejd, lät han fängslig insända till *Åbo Slott*, der han dog af ohyra och vanskötsel; och en Ryttare *Mongs Mattsson* ifrån *Ilmola*, hvilken ställt sig under *Ilkainens* befäl, blef likaledes, på denne *Melkerssons* befallning, nedsänkt under isen. Retade af detta svek, och för att hämnas både sina kamraters död och sitt förra nederlag, upprustade sig bönderne öfver hela *Österbotten*, å nyo; och sålunda utbröt nu det egentligen så kallade *Klubbe-kriget*, som utbredde sig öfver hela norra delen af *Finland*. *Melkersson* hade ännu ej hunnit längre än till *Pedersöre*, då han, genom ryktet, härom underrättad, uppbröt härifrån, med 50 knektar, för att afstyra deras företag, begifvande sig till *Karleby Socken*, der bönderne fattat posto. Desse lade sig här i försåt för honom, invid sjelfva kyrko-vallen, der de, på båda sidor om vägen, utmed den så kallade *Tararant-ängen*, gömde sig ibland enbuskarne, under anförande af en *Limingobonde* benämnd *Hans Kranck*. När nu bönderne fått *Melkersson*, och dess medfölje, väl emellan sig, uppreste de sig hastigt, och öfverföllu dem, här, så oförtänt, att 22 man af hans knektar stupade, innan ens någon af dem hunnit draga värjan. Ibland dem, som lågo på platsen, var den ryktbare *Gabriel Trälod*, och bönderne *Bengt* och *Hans Gill* från *Laihela*. Som allt detta skedde om aftonen, i skum-rasket, lyckades det *Melkersson* att, jemte de öfrige, rädda sig genom flykten, sedan han, för större lättnads skull, kastat ifrån sig "sin vargskinns-kjortel." *Krancken*, som bemäktigat sig denna varma päls, och påklädt sig den, som en triumf af segern, blef, under det inbrytande mörkret, icke igenkänd af de sine, (och för de fleste af dem var han dessutom okänd) hållen för *Abr. Melkersson*, och, af de förbittrade bönderne, jäm-

merligen slagen, innan de märkte sitt misstag. Dock hann Melkersson icke längre än 2 mil derifrån, till en bondgård benämnd Hästö, dit han skall hafva framkommit i bara "håsur" (byxor *) och tröja. Här upphanns han af en Karleby-bonde vid namn *Soka Jakob*, hvilken, åtföljd af några andre, fängslade honom, och sedermera, sjelf, öfverförde honom till Hertig Karl i Sverige, som ännu samma år, efter sin hemkomst från Arboga Riksdag, lät hugga hufvudet af honom.

2. — Dess skrifvelse till Riks-Rådet m. m. *Hogenskild Bjelke*. Orig. Odat. och med Hogenskilds egen hand, dessa ord, å andra sidan, påtecknade: "Abram Melkerssons stiiſſve meningh, om all Östgöte bergslager han begärer, hvilkith icke ville bliffve wtan menige mans store besväringh. bleff migh öfveranthvardeth ij Upsala, den 23 Majj 1589." . . . Detta dokument innehåller *Abr. Melkerssons* för *Hogensk. Bjelke* förut muntligen framställda, och nu skrifteligen uppsatta, förslag, på hvad villkor han erbjuder sig att, af Hans Kongl. Maj:t och Kronan, arrendera och förpakta all Bergsrörelse i Östergötland.

ACHRELIUS, ERIK, Filos. Mag:r. Utänämnd 1641 till Med. Professor vid det året förut stiftade Universitetet i Åbo, och Adjungerad Ledamot vid Åbo Hof-Rätt; f. 1604, d. 5 Maj, uti Åkers Socken i Roslagen, † 1670, d. 17 Apr. g. 1643 m. *Margareta Rothovius*, dotter till Biskopen i Åbo Isak Rothovius. Son till Frälsefogden *Daniel Brynolphi* och *Anna Nilsson*.

3. — Dess, och åtskillige andra, af K. Hof-Rättens i Åbo, Ledamöters bref till Assessor . . . . i Stockholm, dat. Åbo, d. 14 Febr. 1650. Orig. med underskrifter äfven af M:r *Michael Wexionius*, Professor; *Petter Tessleff*, Fiscalis, *Peer Hansson Aulaevillius*; *Anders Bengtsson*, Actuarius; och *Andreas Krokus*. . . . Underrätt: det de valt sig *Arvid Horn* till vice Preses, och upp-

*) Ordet *husur*, på Gottländska, betyder annars "strumpor;" och kanske är detta äfven meningen här.

satt förslag till den efter *Andreas Israelsson* ledig blefne Assessors-tjensten.

VON ADERKAS, MAGNUS, den äldre med det namnet, g. m. *Anna von Ungern*.

4. — Dess anhållan hos K. *Karl XI* om remiss till Dorpts Hof-Rätt, i tvisten emot Öfversten *Arensdorff*, angående dess arf- och stam-gods *Fistel* i Liffland, hvilket han erhållit genom sin hustru, och hvarpå han 1629 fått K. Gust. Adolfs konfirmation. Orig. odat. (skrifvet på Tyska) insinueradt i September 1664.
5. — Dess anhållan hos d:o d:o det hans arfvegods *Fistel* i Riga Stift måtte, efter han sjelf numera inga arfvingar hade, tillfalla hans brodersbarn. Supplikén, skrifven på Tyska, är inlemnad d. 12 Sept. 1664; och resolve-rad d. 4 Nov. s. å. Orig. odat. Obs. att han här hvarken kallar sig *von* eller *d. äldre*; och att underskrift och stil icke heller tyckes vara densamma. Han torde således, möjligen, vara en annan med samma namn.

ADOLF JOHAN, Plaltzg efve, kallad älfven "Prins af Stegeborg," f. 1666 † 1701, d. 25 Nov. i lägret vid *Lais*; var annars brorsson till K. *Karl X*, och son till den då ännu lefvande Pfaltzgreffen *Adolf Johan* på Stegeborg, g. 1:o m. *Elsa Beata Brahe*, 2:o m. *Elsa Elisabet Brahe*.

6. — Dess bref till K. *Karl XI*, dat. Stegeborg d. 24 Apr. 1688. Orig. egenhändigt skrifvet och försegladt med svart lack. . . . . Bönfaller om K. M:ts nåd och mildhet, m. m. (Man finner af brevet, att han blifvit beröfvad sin personliga frihet.)
7. — Dess förmodl. Grefvinnas bref till d:o d:o dat. Stegeborg, d. 24 Apr. 1688, deri hon undertecknat sig: "*Catharina*, Pfaltzgreffinna." Annars hade han en Syster med namnet *Katrina*, som var Pfaltzgreffinna, g. m. R. Rådet *Kristoffer Gyllenstjerna*. Brevet kan således möjligen vara af henne. Orig. Sigill med svart lack. . . . . Hon tackar H. M. för dess nåd. skrifvelse til familjen;

och förklarar sig oskyldig till det, emot H. M:s disposition begångna felet.

AHLEHJELM, JONAS. Kommissarie vid Banko-Kontoret, Amiralitetet, och Konfoj-Kommissariatet i Göteborg. Adlad 1694, under N:o 1317 (hette förut *Ahlebon*) f. 16 .. † 1705; g. m. *Johanna Staf*.

8. — Dess Bref till R.Rådet Grefve *Karl Piper*, dat. Göteborg, d. 16 Aug. 1701. (Ankom till Grubin d. 12 Sept. s. å.) Orig. .... Inrapporterar om den, för 3 månader sedan, ifrån Göteborg till Arkangel afgångna, och d. 15 Aug. återkomna Svenska eskaderns sjö-expedition emot Ryssarne; hvarvid den, bland annat, förlorat Schnawen Sjöhundten och en Galiott.

VON AHNEN, HINRIK. En Pommersk Adelsman. Var 1598 Öfverste-Vaktmästare för Hert. Karls Rytteri. Utmärkte sig s. å. i slaget vid Stångebro, och tjen-te honom sedermera, såsom Ryttmästare, under de Finska och Estiska krigen. År 1599, d. 13 Sept. fick han Hertigens befallning att, med sina Ryttare, draga till Tavastland, emot de "uppstudsige finnarne," som det hette; och beordrades d. 23 Nov. s. å. att, med sitt kommando, begifva sig, från Finland, öfver till Narva.

9. — Dess bref till Hertig *Karl* (skrifvet på Tyska) dat. Wittensten d. 23 Febr. 1600. Afskrift. .... Underrättar: det han, jemte sina Ryttare, på allernådigst befallning, begifvit sig från Finland till Narva; att han, här, rådgjort med Öfversten *Petter Stolpe*, som beordrat sin Löjtnant *Jochim Grieben* att, jemte sina Tyska soldater, vara honom följaktelig på tåget till Wessenberg; att han d. 15 Febr. ankommit till denna fästning, hvilken han inbekommit utan svärds slag; att han d. 20 Febr. ankommit till Wittensten, hvilket fäste han likaledes, dagen derpå, inbekommit utan manspillan. Dock hade befälhafvarene derstädes *Hans Strangel* (Wran-gel?) *Hans Burdt* och *Berndt v. Zwifel* (af hvilka den sistnämnde ingått i Svensk tjänst) önskat, det *Fahrensbach*, och hans krigsfolk, måtte förläggas i garnison på fästningen.

10. — Dess bref till d:o d:o dat. Wittensten, den 29 Apr. 1600 (skr. på Tyska). Afskr. . . . . Omtalar landets och folkets nödställda belägenhet, i anledning hvaraf han anhåller om skyndsam hjälp, att han i sådan afsigt utsändt *Nils Germundsson* och *Herman v. Bjuren* för att, inom Revalska gebitet, söka proviantera och furagera; att Höfvidsmannen *Hinrik Andersson* ditkommit med sitt unga och oöfvade manskap från Karelen och Finland, som blifvit både beklädt och beväradt. Meddelar åtskilligt om Polackarnes krigsrustningar under Hertig *Maximilian*, *Stor-Kansleren*, *Woivoden* af *Lithauen* Hertig *Kristoffer Radzevil* och Öfverste *Fahrensbach*.
11. — Dess bref till d:o d:o (skr. p. Tyska) dat. Reval, d. 10 Jun. 1600. Afskr. . . . . Underrättar om Polackarnes företag; att Öfverste *Fahrensbach*, med några 1000 man, vore i antågande, och att det troddes det han först skulle angripa Wittensten, i anledning hvaraf v. A. vidtagit alla åtgärder och försigtighets mått till nämnde fästnings undsättande, hvilka han dock anser otillräckliga, hvarföre han beder det Hert:n måtte vara betänkt uppå, att kraftigt understöda dessa orter.
12. — Dess bref till d:o d:o (skr. p. Tyska) dat. Wittensten d. 26 Jun. 1600. Afskr. (Ank. till Stockholm d. 18 Jul. s. å.) . . . . . Berättar, att det snart numera, till följd af den Polska arméns mönstring, skall visa sig, hvilken ort det först kommer att gälla; och att, om de stå vid sitt första beslut, torde han, innan kort, hafva att förvänta deras besök.
13. — Dess bref till d:o d:o (skr. p. Svenska) dat. Alekylä, d. 8 Sept. 1600 (framkom d. 10 Sept. s. å.). Afskr. . . . . Inberättar: att han haft bref af Förvaltaren på Wittensten, och underrättelse det gränsebönderne varit der och yrkat det man "för guds skull," genom natt och dag, måtte skicka ett Ilbud till v. A. det han med de Ryttare och Knektar, som hos honom äro, icke måtte begifva sig härifrån gränsen, emedan Hr *von Leys* ligger med 300 hästar af allahanda vapen, färdig att

bryta in och sköfla landet, det första han förnimmer att krigsfolket åtgått ifrån Wittensten, hvarest nu endast fanns 100 man. Och som man dessutom förnummit att 100 till häst, och 60 till fot, vandrat till Öfver-Polen, att öfvermanna fästningen, så har v. A. trott sig, af sådan anledning, böra qvarstanna här vid gränsen, till dess han hunnit inhämta Hertigens vidare Order.

14. — Dess bref till d:o d:o (skr. p. Tyska) dat. Wittensten, d. 9 Sept. 1600 (ank. d. 10 Sept. till Callibe). Afskr. . . . . Omförmäles, det han gjort sig färdig, att, jemte sina Ryttare, begifva sig till Hertigen, då han fått kunskap att 25 fältstycken, de föregående dagarne, ankommit till Öfver-Polen; att han, med sina Ryttare och Knektar, nu ville begifva sig dit, för att om möjligt bekomma dem; att han redan litet törnat tillsammans med fienden, och beder: det Hertigen icke måtte tillräkna honom felet, om han härvid skulle komma att lida ett nederlag.
15. — Dess bref till d:o d:o (skr. p. Tyska) dat. Öfver-Polen d. 13 Sept. 1600 (ank. till lägret för nya Pernow d. 17 ejusdem). Afskr. . . . . Inrapporterar, det han erfarit, att Tyskarne och Polackerne skulle angripa Fellinska gebitet; att vid Fellin, utom Borgerskapet, icke fanns mer än 150 Kosacker; och att man icke med visshet visste huru stark fienden var för Dorpat; hvarföre han anhåller om order, huru han på bästa sätt måtte kunna angripa dem, med begäran om förstärkning på krigs-ammunition; att han tills vidare, och under sin frånvaro, tillförordnat en Adelsman vid namn *Deitloff Hastfehr* (hvilken, under Hertigens Hr Broder, länge tjenat Svenska Kronan), att förestå fästningen, hvartill han hos Hert:n på det bästa rekommenderas.
16. — Dess bref till d:o d:o (skr. p. Svenska) dat. Öfver-Polens Slott, d. 13 Sept. 1600. Afskr. . . . . Förständig, att han med det folk, som var i Wittensten, efter Hertigens befallning, ankommit hit till Öfver-Polen d. 11 Sept. och samma dag inbekommit slottet, utan blodsförlust. Beder, att få veta hvad han nu vida-

re skall företaga sig. Anser sig för svag, att, med detta folk, begifva sig längre in i landet; dock vill han härvid icke spara sin flit, i hvad han kan. Inberättar, att *Fahrensbach*, enligt rykte, nästkommande söndag skall mönstra 2500 man, vid Burting, hvarmed han sedan skall ämna begifva sig till Arnäs och Lemsä, för att der slå läger; och införfväntar han *Rodomijn* till sig, med 300 man.

17. — Dess bref till d:o d:o (skr. p. Tyska) dat. Öfver-Polen d. 22 Sept. 1600 (presenteradt i lägret för nya Pernow, d. 25 Sept. s. å.). Afskr..... Beklagar sig deröfver, att en del af hans folk visat emot honom och hans Löjtnant mycken motvilja, samt emot dem anført åtskilliga obehöriga klagomål; till följd hvaraf han anhåller om en instruktion och fullmakt, att kunna förevisa dem, emedan han annars med dem icke kan komma till rätta. *)
18. — Dess bref till d:o d:o (skr. p. Tyska) dat. Öfver-Polen, d. 28 Sept. 1600. Afskr..... Tackar, för erhållen förstärkning af manskap och krigsmunition. Säger sig d. 29 dennes ämnat utrycka mot slottet Lais, för att försöka hvad Gud och lyckan vill beskära honom. Att han, i sådant ändamål, äfven beordrat Öfversten *Petter Stolpe*, jemte dess folk, att härvid vara honom följaktig.
19. — Dess bref till d:o d:o (på Tyska) dat. Lägret, d. 12 Okt. 1600. Afskr..... Förständigat det han d. 9 Okt. bekommit Hertigens skrifvelse, med begåran: att få veta, huru med alla lägenheter, här, förhåller sig? I anledning hvaraf han upplyser Fursten, det *Peder Stolpe*, för 8 dagar sedan, ankommit hit till Lays, med något folk. Att *Anders Larssons fana* **) ankommit 3 dagar derefter, samt *Kasten Skades* och *Hans Blancks fanor*;

*) I anledning häraf utfärdade Hertigen d. 25 Sept. s. å. ett öppet förmanings-bref för Ryttnästaren *Henr. von Ahnens* Ryttare, till hør-samhet och lydnad.

**) *Fahna*, i den tidsens militär-språk, torde hafva svarat ungefär emot hvad vi nu kalla 'Squadron.'

fanor; och nu, för 2 dagar sedan, hitkom *Erik Homble* (Humble?) med sina knektar; men de andie Ryttare och Knektar, som Hertigen låtit hit beordra, skola ännu draga, en part, af och an i Wittenstens och andra Slotts gebiten, att gästa och utarma bönderna, viljandes intet så hastigt sig hit till lägret begifva, som Hertigen befallt, och nöden storligen påtränger. Beklagas sig vara mycket svag på folck, och därför icke kunnat bekomma några större stycken, hvilka här behöfdes; dock hade han redan, med sina 2:ne falkoner och 4 fyrpijs-stycken falkoner, bragt 2:ne torn, med eld, sin väg. *Fahrensbach* säges vara i upprustning, men att det ännu vore osäkert, hvarthän han ämnar begifva sig.

20. — Dess bref till d:o d:o (på Tyska) dat. Öfver-Polen, d. 25 Okt. 1600. Afskr. . . . . Förtäljer, att Hertigens bref, till honom och Öfversten *P. Stolpe*, blifvit inhändigade; samt att Öfversten skulle, enligt Hertigens order, på bestämd dag bryta upp. I anledning hvaraf v. A. i går aftse blifvit, före honom, afsänd till Öfver-Polen, emedan bryggorne, före de andras ankomst, behöfde förbättras.

ALANUS, GEORGIUS, Theologie Doktor, och 1653 Pastor primarius i Nådendal, med Åbo Domkyrko och S:t Karins annexer; f. 1609 † 1664; g. m. *Elisabeth Nicolai*, Borgmästar-dotter från Nyköping. Son till Prosten *Christopher Sigfridi* i Jomala.

21. — Dess bref till sin Svåger, Kongl. Sekreteraren *Nils Nilsson Tungell* till Ånga, m. m. dat. 1649, d. 25 Okt. (framk. d. 14 Nov. s. å.) Orig. egenhändigt skrifvet, med bibehållet Sigill. . . . . Omförmåler, det hans bror *Dn. Claudius Christopheri* f. d. Oeconomus Templi Aboensis, blifvit af Riks-Drotsen, Församlingen och sina Förmän, lagligen kallad och installerad till "pastoratum Korpoensem;" men att en Fältpredikant ifrån Riga *Dn. Jeremias* benämnd, förstätt skaffa sig H. K. M. Drottningens bref, eller promotorial, på samma gäll;

bedjandes derföre sin "högthährade fautori och Svåger," fordra hos H. K. M. Resolution och fullkomlig försäkring och bekräftelse för hans kära broder på berörde gäll och pastorat, "dermedh den oredha och perturbation, som af Dn. *Jeremiae* otijdiga löpande är opvoxen, må stillat och förthagen varda." Sluteligen anhåller han äfven, det den förra Pastorens Enka icke måtte beviljas ett annat nådår, hvilket hon skall hafva anhållit der i Stockholm, hos Regiam Majestatem, "genom sin Adjutant och Gårdsfougte."

ALLMOGEN.

22. — *Dalarnas och Bergslags-allmogens* svar till Hert. *Karls*, vid Riksdagen d. 12 Julii 1599, dem förelagde 7 punkter, (af hvilka den 3:dje angick huru man borde behandla "de upproriske Finnarna och Liffländningarne") Afskr. . . . . Likaså förekomma särskildta utlåtanden öfver samma ämne, af *Presterskapet*, *Östgötarne*, *Westgötarne*, *Smäländningarne*, *Uppländningarne*, *Westmanländningarne*, *Helsingarne*, *Gestrikarne* och *Roslagarne*.
23. — *Finlands samteliga Invånares* underdånigste anhållan hos *Regeringen*, om tillförordnande af en "förständig och Kapabel Sekreterare för den Finske provinsen," hvar till de våga föreslå sin Landsman *Svens Åckermark*, hvilken, någon tid, med beröm tjenat vid Sekreteriatet i Uppland. Orig. . . . . Denna skrift tyckes vara inlämnad vid Riksdagen 1656, af de Finske medlemmarne inom Bonde-Ståndet, och sedermera föredragen inför Rådet, hvarföre den icke heller är med någons namn undertecknad.
24. — Ett bref till K. *Sigismund*, skrifvet i *Finska Allmogens* namn, dat. d. 17 Jul. 1597, utan att vara förse dt med någon underskrift. Afskr. . . . . Deri tillkännagifves, att man erhållit K. M:ts bref, genom dess tjenare *Johan Näf*, hvari förständigas det *Arvid Eriksson* till Lindö blifvit förordnad till Krigs Öfverste och Ståthållare här i Finland, med anbefallning att visa honom allmän lyd nad och hörsamhet; hvilket man i

brefvet utlofvar, under mycken tacksägelse för Konungens omtanke för folk och land, och med försäkran om beständig trohet, jemte ömsesidig lyckönskan till seger och välgång.

25. — *Hollola Häradsboers* underdåniga supplik till H. M. *Drottningen* och *Riksens Råd*, ingifven genom deras Riksdags fullmäktig vid Riksdagen 1634; dat. Hollola d. 9 Maj 1634. (Underskrifven af ett namn, som blir svårt att dechiffrera.) Orig. . . . . De beklaga sig 1:o öfver de 2:ne sednaste årens missväxt, hvarigenom, inom detta Härad, flere 100:de menniskor omkommit af svält och hunger, samt många byar blifvit aldeles öde; — 2:o Besvära sig deröfver, att deras utsäde (lilla tionde?) såväl på Ryttare som skatte-bönder, vid *Johan Ottasons* ransakning, blifvit alltför mycket tillökt; så att hvad som förr var $\frac{1}{4}$ mantal, är nu en fullgårds mantal; och att många hemman, blifvit öfvergifne och öde, för "denna odrägliga pålaga." — 3:o Besvära de sig öfver Arrendatorn vid saltpeter-verkstaden *Jakob Volle*, som årligen af hvarje hemman uttager vissa, här uppräknade, onera, eller i ett för allt $8\frac{1}{2}$ mark penningar. — 4:o Att till de dagsverken, som hela Häradet måste utgöra till *Hättilä* (*Hattula*?) *Ladugård*, hvilken är arrenderad af *Matts Simonsson*, och som förut, då den hörde under Kronan, endast utgjorde 3 årlige *Bågedagsverken* (på hvarje *Båge*), hvartill sedermera Hr *Nils Bjelke*, för gårdens upprätthållande, pålaggt dem 2:ne årliga hjelper dagsverken, nu ett årligt yterligare tillskott af 4 till 10 k:par *Spanmål*, eller 24 öre penningar, blifvit allmogen pålagdt. — 5:o Att *Lagmans- och Häradshöfdinge-penningarne*, detta år, blifvit dubbelt uppburne i koppar, men i silfvermynt efter hvad som varit vanligt; samt att *Lagmans Räntan*, för några år sedan, blifvit förhöjd, från 4 till 6 öre. — 6:o Att de nyss blifvit betungade med den slags förhöjning, att om de t. ex. blifvit något skyldige af sina krono-utlagor för förra året, så skola de betala till *Befallningsmannen* eller *Officerarne*, för hvar *Tunna spanmål*, 5 *Daler*; för 1 *tb Humla* 13

mark; för 1 t^h Smör, 14 mark; för 1 t^h torrt kött, 7 mark; för 1 åm hö, 2 Dal, 5 öre, deremot när lefveransen skedd i persedlar beräknas desse efter markegångs-priset för året. — 7:o Att gamla Ryttares Båge-spanmål, Boskaps-, hjonelags- och qvarntulls-penningar uttagas utan skonsmål, äfven om "mågen i gården, eller någon af Sven-tjenarne, rida ut." Endast när Fadren, eller Sonen, rida ut för hemmanet, blifva de derifrån befriade. När utskrifningen hålles, få de af hvarje båge utgöra 6 mk. i så kallade Båge-penningar, 4 öre i kost-penningar och 2 öre till dem, som samma penningar uppbära. — 8:o Att Kyrkoherden Hr *Söfring* i Hollola Socken, af hvarje skatt, tagit en åm hö eller dess värde i penningar; och veta de icke hvad detta kan vara för en ny slags pålaga. — 9:o Att nämnde Kyrkoherde, för det han litet låtit förbättra "borgstugu till Hollola prestgård," taxerat hvarje båge till 6 k:ppr. spanmål; och för det han i år låtit uppbygga en stugu och en kammare, ytterligare taxerat hvarje båge till 10 k:ppr. m. m. d. — 10:o Att de icke förmå uppehålla Länsmandömet med de 8 T:r spanmål, som af öfverheten dem dertill blifvit efterskänkte, aldraminst under sådana tider som nu; att här finnes många frälsebönder, som ej vilja deltaga i skjuts-skyldigheten eller i inquarteringen, hvarigenom de skattskyldige bli så mycket mer betungade, o. s. v.

26. — *Karlö Sockneboers* intyg, det de skänkt sin Landshöfding *Joh. Graan* en liten oxen eller stut, "till Hans Herrlighets kök, hvarmed *Eskel Jöransson* *) intet har att beställa;" dat. Uhlo Stad, d. 27 Apr. 1668. Sigillet affallet. Orig.
27. — *Kemi Sockneboers* skrifvelse till Hert. *Karl*; dat. 1598; undertecknad af följande bönder och deras bömarker; neml. *Lasse Oluffsson, Hindrik Larsson, Nils*

*) Denne *Eskel Jöransson* hade förut varit nämde Landshöfdings tjena-re; sedermera arrenderat hans gård *Torpet* i *Torneå Socken*; och nu sluteligen blifvit hans anklagare, samt bland annat äfven angifvit honom, det han tagit mutor af *Karlö Sockneboer*. Jemf. N:o 30.

Mårtensson, Nils Olofsson, Jöns Persson, Jon Nilsson, Hindrik Jonsson, Jon Hansson, Per Jakobsson, Per Persson, Nils Hansson och Jon Olofsson. Orig. . . . . De klaga på sin Befallningsman *Hans Hansson* (till Monikkala), bedjandes, "att Hans Furstl. Nåde vil le värdigas för Gudhz skul vara oss fatighe undersåter bönhört, och hitt skjicke en annan Befalningheman utij *Hans Hanssons* stadh, eljest blifve vij fatighe undersåtare slätt ödelaghde;" eller ock det H. F. N. "ville förskicke någhre hitt såsom upskrive alle klaghemåll över helle landhett, så varder E. F. N. förnimmandes, huru han sigh handler och emott oss fatighe undersåther ställer, bådhe med våldgestning" m. m. och huru hans tjenare köra bonden utur gården, med hustru och barn till skogen, och fängslar folk, samt förbjuder det ingen skall resa till E. F. N. och klaga. "Nu haffve vij stullit oss til att skrifve E. F. N. till, med E. F. N:s tjenare," ändock han hade der grann acht uppå, och förbudit det iugen skulle tala med E. F. N:s tjenare.

— *Kymmenegårds-Läns allmoge*, se N:o 28.

— *Norra Finlands allmoge*, se N:o 28.

28. — *Nyslotts-Läns allmoge*. Böndernes ifrån Nyslotts-Län förhör d. 13 Okt. 1596 inför de ädle, välborne och välbördige Herrar och gode män Hr *Christiern Classon* till Åminne, *Hans Johansson* till Bo, *Hans Hansson* till Monakala, samt *Bengt Larsson*, fougte uppå Stockholms slott; hvarvid de anförde sina klagomål emot Hr *Claes Fleming*, hvaruti bönderne från Norra Finland, *Kymmenegårds Län* och *Wiborgs Län* instämde. Orig. . . . . Särskildt beklagade sig Bönderne från Nyslotts Län att "the måttat draga stiäländes ifrå sitt hem, och i 3 Söndagar hållit sig iffrån körkan, effter Foughthen hade vacht på allar vegar för them, och ville förmene them att sökie hijt till Sverighe, och beklaga sig öfver the odregelige Borgeläger the varde betungade med af krigsfälkit i Finland." — 1:o Begära de alle samteligen, att de måtte blifva af med "the odregelige Borgeläger," som the dageligen blifve tvingade med. — 2:o Att de måtte blifva af med Hr

Claes Fleming "som them så obarmherteligen illa tracterar" med Borgeläger och andra olagliga pålagor. — 3:o Att om de icke nu blifva hulpne, medan tid är, de aldrig mera i sina dagar vela söka till Sverige om hjälp, utan vilja de se sig om efter en annan skyddsherre och öfverhet, som dem försvara kan, emedan de "under 30 år alldrig så hafva varit betungade, medan feigden stått, såsom de nu ähre blefne betungade, medan freden varit hafver." Att då deras föräldrar gjorde sin skatt och utlagor till Storfursten i Ryssland, "så hafve de aldrih mer uthgiort i åhrlige uthlagor än tre harskinn," och försäkra att derest de icke äfven nu få blifva vid sina gamla Räntor, vilja de göra sig sjelfve rätt, och om detta icke hulpe, tänka de söka, främmande Herrskap, om bistånd. — 4:o Klaga de, "att the icke allenast hafve tagit Bodskapen iffrån them, för theas Borgeläger, uthan klädern uthaf hustrun, så att the hafve stått så godt som nakne för them," äfvenså fiske-redskap, skutor, spjäll och annan bod-redskap. — 5:o Att om någon kommer med Hertig Karls bref, om förskoning för Borgläger, "så blifva de icke allenast slagne, uthan med halm svedde;" och presten, som uppläst brefvet på kyrkostämman, måtte hålla skogen, ty om de fått honom, hade han blifvit fängslad af *Jakob Larsson*, "som var sjelf siuende efter honom." De hota ytterligare, att om de ej erhålla hjälp, våga de icke resa hem, med mindre de icke utgå man ur huset att försvara sig, och "slå Rytterne på huffvett," antingen de dertill bekomma öfverhetens tillstånd eller icke. — Samma klagan föra *Norre Finlands bönder* och *Kymmenegårds Läns* och *Wiborgs Läns bönder*.

29. — Böndernes från *Österbottens*, *Wiborgs* och *Nyslotts-Län* klagomål inför Hertigen och Riksens Råd öfver Hr *Klaus Fleming*, genom sine till Stockholm utsände deputerade. Orig. konsept, odateradt, i anledning hvaraf det ofvanstående förhöret tyckes hafva påföljt. . . . . Denna skrift innehåller således ungefär det samma som den föregående. De bedja nemligen, öd-

mjukeligen på alles deris vegne om hjelp och försökning "opå dhe store förfärlige utlagor, som dem af Krigs Folkett med martering genom Her *Claes Flemings* befallning både koo och soo afpanthet och afhentt är;" och att desse Bönder allesamman äro af den mening, att om de icke erhålla försvar "emott den ochristelig öfvervåld Her *Clas Fleming* dem nu udi tu år tillfogedt hafver," så hafva de öfver hela Finland föresatt sig, att begifva sig till Ryssland, för att der söka försvar, hellre än att de "med hustru och barn, i denne tillstundande vinther, måste störthe udi hunger." Att Ryssarne icke under denna långa fejde tid på 30 år kunnat tillfoga dem större skada, än dem nu vederfarits, under förenämnde 2:ne år, oaktadt det heter att de hafva fred, och tillgift på många utlagor. Och att de nu äro af våre egne, värre än af hedningarne, o-barmherteligen tvingade "med hugh och slagh trachte-rade." *)

30. — *Öfre och Nedre Torneåboers* intyg, dat. "Tårnoa," d. 17 maj 1668. Orig. försedt med båda Socknesigillan, hvilka finnas bibehållne. . . . . De erkänna häruti, det de blifvit "uppstudzade" och narrade att, i sina punkter till Riksens Herrar, klaga på sin Landshöfdinge *Joh. Graan*, ang. Residens-penningar, skjutsning, gåfvor, m. m. hvartill de blifvit förledde af dess forndne tjenare "*Eskell Jöransson*."

31. — *Wasa Församlingsboers*, i Österbotten, skrifvelse till Riks-Skattmästaren Friherre *Gabr. Oxenstjerna* till Mörby. Orig. odat. försedt med 2:ne Sigiller, (af hvilka det ena affallit) . . . . . De tacka honom för det han befriat dem från "den orolighe och bullersamme menniskian *Nicolao Holmio*," och gifvit dem i hans ställe "en hederlig och höghlärd man *M. Thomam Florinum*," hvilken förhåller sig skickligen både i lärdom och i sitt lefverne. Men som talet går, att de skola mista honom,

*) Att sluta af andan och tonen så väl i denna som föregående skrift, tyckas de vara uppsatte af Hertigens medhållare, d. v. s. *Flemings* fiender.

hvilket går hela församlingen till hjertat, ja hela Prosteriet, såväl Finske som Svenske församlingar, "ty han kan båda språken, och är derföre mycket nyttig på denna orten," bedja de derföre att man ville laga så det de än framdeles finge behålla honom. "Ty skulle här komma en Kyrkoherde som icke kan Finska, så går illa till med denna församlingen. Ty i Staden är stoor del som äro Finska, och uti Socknen äro ock några byar Finska. Den som i Wasa vill vara Kyrkoherde, han skall vara färdig i båda språken, så framt han vill väl svara och göra räkenkap inför Guds domstol på den yttersta dagen."

32. — *Westerbottniska allmogens* skrifvelse till Hert. Karl, dat. Westerbotten d. 23 Januar. 1595. Orig. utan underskr. och Sigill. . . . . Underrätta det Hr *Klaus Fleming* skickat sin fullmakt till dem, med en sin tjenare *Sven Eriksson*, det de skola utgöra hjälp, uti penningar och spanmål, af Öster- och Westerbottnen, till det Svenska Krigsfolket, som varit vid Wiborg och de Karelska gränssorne; och som han föreger det vara H. F. N:s befallning, hafva de nu först härom velat förfråga sig. Beklaga det de i år bekommit en ganska svag årsväxt; att många af landets skutor, sistlidne höst, blifvit genom oväder borta med spanmål; att de ännu äro skyldige den gärd som i höstas pålades dem, och som de nästa vår skola utbetala; att de ytterligare nu i vinter blifvit betungade af en fenike knektar, som drog genom landet; — anhålla derföre om förskoning från Flemingens pålaga.

— *Wiborgs Läns Allmoge*, jemf. N:o 28, 29.

33. — Allmogens i *Jäskis, Måla, Lappvesi* och *Stranda Härad*, af *Wiborgs Län*, klagopunkter hos Drottning *Kristina*, framlämnade genom deras utskickade. Orig. odat. underskrifvet, försedt med följande påteckning: "detta lefvererades mig först d. 20 Aug. af Secret. *Mårten Jacobsson*." . . . . . Klaga 1:o det Landsfogdten beräknar 1 Tunna Spanmål till 6 Daler i pengar; 1 Lisp. Smör, 4 Daler; 1 Lisp. Humla, 4 Daler; på
samma

samma sätt med alla andra persedlar, utan att rätta sig efter den af Regeringen fastställda värderingen (markeg. taxan); begära förminskning på några utlagor, helst Gud hemsökt dem med missväxt-år. — 2:o Att de krigsbefäl och officerare, som hos dem hafva sig anslaget något tilldelnings-hemman, icke åtnöja sig med vanliga och rätta utlagor; bedja derföre att de måtte blifva skilde ifrån dem, och att de måtte få utgöra och föra sina praestanda i Kronans varubodar, hvarifrån officerarne må uttaga hvad dem tillkommer. — 3:o Att Arrendatorerne i deras landsort äro dem till en stor börda, bedja derföre att blifva ifrån dem förlossade; "vij vele hellre (heter det) fööra våre rättigheter in på Slottet, ähn vij låte oss tribuleras uthaf thim." — 4:o Att Landsfogdten tvingar dem att med Råg, Korn, eller penningar, betala den så kallade lilla tionden för Hvete, Bönor, Erter och Hafra, "icke aktandes, att vij sådant inthe uthsådt haffve, myckit mindre fått, i these oären, Gudh bättre!" Bedja fördenskull, att de måtte blifva förskonte för sådant, hvad dem Gud icke gifvit hafver, och hvad de icke kunnat utså. — 5:o Att Landsfogdten kräfver af dem, för hvar skatt, "Reffskinspenningar 1 Daler, och till Stockholms Slottsbyggningspenningar 15 mrk," hvarifrån de bedja att blifva förskonte, helst de bo "vid gränshusena, *) som behöfva restaureringen." — Att Arrendatorerna fordra och uppbara af dem, till Saltpettersbruken af hvar och ett torp, af den fattigaste såväl som af den rikare: 4 Tunnor muld, $\frac{1}{2}$ Tunna aska, 1 lass ved, 2 kärfvor halm och 1 dagsverke, eller penningar 2 Dal. 5 öre. Bedja om lindring häri, och att de nu, liksom under framfarne Konungar, endast måtte utgöra dessa onera skatte-vis.

*) Liksom Romarena med sitt *aedes* betecknade såväl sina egna som sina gudars boningar (tempel, kyrkor); så utmärkte äfven ordet *hus* i gamla Svenskan, liksom *Haus* i gamla Tyskan, såväl undersåtens som Regentens logis, och fick derigenom betydelsen af Slott, Borg; hvilket förklarar orsakerna till benämningarne *Tavastehus*, *Brahehus*, *Bohus*, *Kockenhuseu*, m. m. Med "gränshusena" förstås således här gränsefastningarne.

34. — Allmogens i d:o d:o d:o d:o d:o Härader af Wiborgs Län klagopunkter, inlämnade till Drottning Kristina, genom deras utskickade. (År en i Stockholm författad ny skrift i anledning af den förra.) Orig. odat. af ungefär samma innehåll som den förra; men, med afseende å de särskildte ämnena, kanske något redigare framställd.
- *Österbottens allmoge*, jemf. N:o 26, 27, 29, 30 och 31.
35. — *Nils Jonssons*, från *Kareby* (Karleby?) Socken och *Brälhe by*, samt dess sällskaps klagan i Stockholm år 1596, öfver Hr *Klaus Fleming*. Orig. konsept. Odat. . . . . Berättar att de varit 18 skutor i ett följe, som dragit till Sverige, att föryttra sitt gods, men att de blifvit förhindrade i vägen af Hr *Klaes Flemings* sällskap, som ville tvinga dem att styra till Åbo; och måste de af hvarje skuta erlægga 2 timber gråverk, och 2 Lisp. Smör, innan de sluppo att fortsätta resan; ”och 2 skutor hafve the tagit med allo, som var Crononis godz upå.” De klaga icke så mycket för hvad de gifvit, som icke mer för det de frukta, ”att de skole blifve platzade (anhållne?) uthij sin hem resse; så och miste både lijf och godz, när the komma hem, om Herr *Claes Fleming* får vette att the hafve varit här hoss E. F. N.” De säga ock, att om än de bekomma H. F. N:s bref, ”så hiälper thet them doch inthet till godo, uthan mer till ondo;” derest H. F. N. och Riksens Råd icke vilja förordna några gode Herrar, som kunna hjelpa dem: ty om *Flemingen* får råda härefter, som hittills, så blifver snart hela landet öde.
36. — *Mårten Filipssons* och *Bengt Thomassons*, Höfvidsmän för tvenne Socknars allmoge i Österbotten, uppmaningsbref till Kyrkoherden Hr *Sigfrid* i *Lempälä*, att uppskynda sina Sockneboer de upproriske Österbottningarne till hjelp; dat. Geijarffvij anno 1596 Julaf-ton. *) Afskr.

*) Då detta Dokument är upplysande för vår Historie, med afseende å de den tiden revolterande böndernes styrka och ställning, har man ansett det värdt att in extenso införas. (Se Bilag. N:o 1.)

37. — *Allmogens i Södra Prosteriet af Österbotten* skrifvelse till tillförordnade Krigs-Öfversten och Ståthållaren öfver Finland *Arvid Eriksson* (Stålarms) dat. "Mussar under Mustsar Sochns Signete, på alle Sochnes vegne udj Söder Prosteritt boende," d. 11 Dec. 1598. Kopia (?) . . . . . Underrätta det de erhållit flere af hans bref och skrivelser, "angående många höga sakers längheter." Tacka honom för hans råd och förmaningar, att hvar i sin stad förhålla sig stilla. Försäkra om sin tro och lydriad, rättfärdiga sitt uppförande, och an hålla det han måtte undantaga dem från några "afskurna lemmar, hvilka en gång tillförene försett sig, genom sitt öfverdåd, och derigenom förbrutit freden; och öfver hvilka vår nådige öfverhet sina händer hålla må — vi fattige faste boende Finnar äro häri aldeles oskyldige." Klaga mycket öfver det parti, som nyligen afreste härifrån neml. *M. Erich Gumbse* och *Gregij Hinrich*, med dess följe, hvilka, under den lilla tid de här voro, mycket ondt bedrifvit.

AMBROSIUS HENRIKSSON, "Knechte-höfvitzman öfver en fana Savolax-Knechtar," var en af de militärchefer, som stillade bondupproren i Savolax, under de så kallade klubbe-fejderne; gjorde äfven, med sitt krigsfolk, en diversion till Österbotten; och omtalas ej sällan i de tidens handlingar.

38. — Dess, med flere Finske Officerares bref till Krigs-Öfversten, m. m. *Klaus Fleming*, dat. "Liukula Ländz-mansgård (i S:t Michels Socken) d. 26 Januar. 1597; undertecknad af följande befälhafvare: *Per Pålsson Justen*, *Hans von Oldenborgh*, *Mårthen Claussion* och *Ambrosius Hindrichsson*. Orig. Sigillet affallet. . . . . Brevet innehåller en rapport om deras m. fl. af det Savolaxska krigsbefälets förrättningar och åtgärder till lugnande af de då upproriske Savolax-bönderne, med hvilka de, i synnerhet uti Jockas och S:t Michels Socknar, måste lefverera många heta och blodiga slagtningar, t. ex. d. 12 Januar. hos *Jakob Wenäläinen*, och kort derpå vid *Härkälä*, d. 18 i samma månad vid

Koikkala; några dagar sednare vid *Remojärvi*; och d. 23 d:o vid S:t Michels Prestegård. *)

39. — Dess bref till Hert. *Karl*, dat. vid Nyslott d. 8:de Apr. 1597. Afskr. . . . . Gifver Hertigen tillkänna, "thet Bönder hafva rustat sigh oppigenom den onde andans tillskyndan, såväl här i Nyslotts lähn, som all annorstädes här i Finlandh;" men att allt numera blifvit stilladt, derigenom "att ther som then skälmske hopen begynte rusta sig upp, tijt drogo vij och till thet bästa lagade och beställte." Men allernådigste Furste och Herre, hvad som anlangande är om den Österbottens handel, som E. F. N. mig tillskrifver, **) dertill kan jag E. F. N. annat icke svara "uthan att dijt hafver varit den Edle Välborne Herren Herr *Claus Flemingh* med sitt folk, och gjordt sitt till, som jag förnummit hafver, derom må Hans Herredöme sjelf svara till, der så omtränger. Men allernådigste F. och H. mig är omögeliget nu att komma dijt bönderne till hjelp, som E. F. N. migh tillskrifver, ty thet är allrede gjordt och beslutit medh bönderne, utaf ofta välb:te Herren Hr *Claus Flemingh* medh sitt folck, hvad som den Välb:te Herren syntes."

40. — Dess och *Olof Perssons*, Knektehöfvidsmännernes öfver 2 fanor Savolax-knektar, samt deras knektars bref till d:o d:o dat. Wehmas by (i Tavastland) d. 28 Sept. 1597. Afskr. . . . . Underrätta, det de denna dag bekommit Hertigens bref. ***) Förklara, att de på Fält-

---

*) Då man allt hittintills icke haft den ringaste kunskap om, och huruvida, den, under Flemingarnes tid, i Finland nästan allmänt utbredda Bond-revolten — äfven sträckt sig till denna del af Savolax, så har man trott sig, här efteråt in extenso, böra meddela denna likaså viktiga som dyrbara, och i många hänseenden högst intressanta, urkund, hvilken, liksom flere andra i denna samling angifna, sprider ett nytt ljus öfver denna, af oss så litet kända, märkvärdigaste period af Finlands Historia.

**) Detta här återopade Hertigens bref till *Ambr. Hinriksson*, var dat. d. 10 Febr. 1597, och innehöll befallning att förmana undersåtarna i Finland ifrån den påbegynta upprustningen, sius emellan; samt afstyra Hr *Flemings* öfvervåld, der så tarivas.

***) Detta Hert. bref till honom, var dat. d. 11 Sept. 1597; och anbefallde honom att, med dess krigsfolk, komma till Hertigen, som då be-

Öfversten *Arvid Erikssons* befallning kommit hit till Tavastland, för att möta och välfägna Konungen (*Sigismund*) till en lycklig ankomst från Polen till Sveriges rike. Lofva förfoga sig till Hertigen i Åbo, så framt de, för det Finska Adelskapets motstånd, kunna framkomma utan hinder och förfång. Bedja det Hert., med sitt bref och sigill, ville försäkra dem, och deras medfölje, att intet ondt måtte dem vederfaras; samt försäkra det Hert:s bref till *Thomas Teppainen*, blifvit genast till honom expedieradt.

41. — Dess bref till d:o d:o dat. Nyslott d. 2 Okt. 1599. Afskr. . . . . Underrättar det han just nu inhändigat Hert:s skrifvelse *) deri honom förhålles hans och hans knektars uppförande; förklarar hvarföre han icke kunde komma Hert. till mötes, och hvarföre han varit tvungen att följa *Arvid Eriksson* och det Finska krigsfolket på resan åt Sverige. Beder Hert. "ganska ödmjukeligen och underdånligen, det E. F. N. värdiges för Jesu Christi bittra lijdande gifva mig fattig man till mitt förseende och öfverträdande, som jag fattig man hafver förseet mig och brutit." Lofvar, nu åter: "att så sant mig Gud och Jesus hjelpe till evig glädje," m. m. begifva sig till Åbo, blott han hinner få sina knektar tillhoppa, och erhåller det, nu andra gången begärda försvarelse-brefvet.

AMINOFF, STEPHAN FEDOROWITZ, Rysk Bojar i Ingermanland; han skref sig annars *Amijnov*.

42. — Dess anhållan hos Drott. *Kristina*, om de tre ödeshemmanen *Tschskoff*, *Golubowitz* och *Wolkoff*, hvilka ligga näst intill hans by, belägne i Samosko Pogost, af Coporie-Län; för att å dem uppbygga sig en Sätessgård. Orig. odat.

---

fann sig i Åbo; och påföljdes snart af ett annat bref dat. d. 5 Okt. s. å. till *Ambr. Hinriksson* och *Olof Persson*, i anledning af deras här ofvan intagne svar.

*) Denna Hert. Karls stränga skrifvelse var utfärdad kort före halshuggningarne och blodbadena i Wiborg, Helsingfors och Åbo. Och hade Hertigen redan året förut tillskrifvit honom, under d. 28 Sept. 1598, att begifva sig till Fursten och bedja om nåd.

43. — Dess anhållan hos d:o d:o om ett nytt Kongl. tillstånd, att i Liffland, Estland och Ingermanland; få uppsöka och återtaga sina, under framfarna krigstider, dit förrymda bönder; i likhet med det Kongl. tillstånd hans bror *Esaias Fedorowitz Aminoff*, för någon tid sedan erhållit *), af enahanda beskaffenhet. Orig. odat.

ANDERS ANDERSSON, (Salamontanus) f. 1608 i Sala † 1684; blef 1644 Secreterare och 1648 Assessor vid Åbo Hof-Rätt, var tillika Häradshöfding i Masku och Wirmo Härader 1653—1680; g. m. *Maria Plogh* till Isokylä eller Storgård.

44. — Dess, och Assessoren *Kristjern Nilson RosenCrantz's*, skrifvelse till Drott. *Kristina* dat. Åbo, d. 17 Febr. 1651. Afskr. . . . . Berätta det de erhållit H. M:ts bref, hvarigenom Sekreteraren Mester *Joh. Wasenius* blifvit förordnad till Fiskal vid K. Hof-Rätten, oakadt Rätten dertill ansett Aktuarien *Olof Samuelsson* mera förtjent; hvarföre denne rekommenderes till H. M:ts nåd. åtanke, vid näst yppade tjenstledighet inom K. Hof-Rätten.

— Dess egenhändiga namnteckning, jemte *Mårten Schillinghs*, af d. 19 Jun. 1668, vid en vidimation af Drott. Hedvig Eleonoras och Rådets konfirmation på *Kapser Fredrik Knorrings* förläning å Ilmola gods i Hauho Socken.

45. — Dess och *Samuel Olofssons*, på Kongl. Åbo Hof-Rättens vägnar, skrifvelse till K. *Karl XI*, dat. Åbo, d. 31 Dec. 1681. Orig. egenh. undertecknad af dem hvardera. . . . . Innehållande en hemställan af 2:ne gröfre brottmål; det ena angående ett mord på Mossa krog i Borgå Socken (hvarvid Hof-Rätten varit af olika mening), det andra ang. ett edsörebrott i Raumo Stad.

ANDERS BENGTTSSON, Aktuarie vid Kongl. Åbo Hof-Rätt.

*) I anledning af detta Kongl. tillstånd, erhöill *Esaias Aminoff* tillförordnade Guvernörens öfver Furstendömet Estland, General-Ståthållarens i Reval Kongl. Rådets *Filip Scheidinghs* öppna fullmakt dat. Reval, d. 8 Mars 1632, att uppsöka sine från Ingermanland under de förra krigen förrymda Bönder.

— Dess, m. fl:s af K. Åbo Hof-Rätts dåvarande Ledamöters bref, af d. 14 Febr. 1650. Jämf. N:o 3.

ANDERS ERIKSSON, En af Karl IX:s Knekte-höfvidsmän i kriget emot Finnarna 1599. Förmodligen densamme, som sedermera, 1623, var General-Ståthållare öfver Ingermanland, och t. f. Kongl. Kommissarie, m. m.

46. — Dess, m. fl:s af de Svenske Härförarnes bref till Hert. *Karl*, dat. Åbo Slott, d. 28 Sept. 1599; underskrifvet af *Joakim Scheel* von Suchow, *Hinrik Live*, *Bengt Larsson*, *Johan Derfelt*, *Hieronymus von Birckholts*, samt följande Knekte-Höfvidsmän: *Måns Gudmundsson*, *Staffan Mickelsson*, gamle *Erik Bengtsson*, *Anders Eriksson*, unge *Erik Bengtsson* och *Jon Andersson Dalekarl*. Afskr. . . . . Underrätta det de bekommit Hertigens bref, jemte *Arvid Erikssons* försäkring; i anledning hvaraf ock Åbo Slott nu gifvit sig; att ehuru Hertigen i en memorial-sedel, hvilken ankommit med *Stijg*, befallt det *Arvid Eriksson* och *Johan Fleming*, m. fl. a. skulle blifva satte på (fartygen?) S:t Erik eller Blå Falken, hafva de likväl tillåtit dem qvarstadna i staden, under säker förvaring, emedan de gifvit sig i deras våld på försäkran om Lag och Rätt. ”Dock är Nåden bättre än Rätten, hvilket E. F. N. nådigast varder anseende, derom vij (synnerligen för *Arvid Eriksson*) opå det underdånligaste och ödmjukeligast bedje.” Berätta: att de, af de gemene soldaterna, hafva, utanför Slottet, tagit ny ed; och lofva försända dem till Hertigen; att de inventerat hvad som finnes på Slottet, såväl af fetalier som krigsförråd, hvaröfver Registret medföljer; och tills vidare tillförordnat *Johan Derfelt* till Slotts-lofven; samt sluta sålunda: ”oreenligt och illa står här nu till, men innan dess E. F. N. varder hitkommandes . . . hoppas oss att annorledes, än som härtill skedt är, skall beställt blifva.”
47. — Dess m. fl:s af H. M:ts tillförordnade Kommissariers Öppna Bref, dat. Narva d. 30 Jun. 1623; underskr. af *Anders Eriksson*, General-Ståthållare öfver Ingerman-

land; *Erik Andersson*, Kongl. Kamererare; och *Georg Justus von Stein* (br. skr. på Tyska). Afskr. . . . . Innehåller en provisionell förläning, gifven åt *Jochim Hane*, på Bolsoi Ostroff, Mensoi Ostroff, Bolsoi Kuht, Monsoi Kuth, Spitrina, Akaja och Sungura, alla belägna i Zvanigudiska gebitet.

ANDERS JONSSON, En af de många andra Svenske Befälhafvare, som i slaget vid Kerkholm, d. 17 Sept. 1605, blef fången af Polackarna, under Kodtkewitz.

48. — Dess, m. fl:s bref till Hert. *Karl*, dat. Wittensten, d. 22 Febr. 1600 (skr. på Tyska) underskr. af *Lasse Nilsson*, *Anders Joensson*, *Hans Jonsson* och *Håkan Persson*. Afskr. . . . . Beklaga att på dessa gränsfästningar i allmänhet, men i synnerhet på Wittensten, Ståthållaren icke haft lång varaktighet, hvarvid de sjelfve betyga sin trohet och lydriad under Kongl. Svenska Kronan.

ANDERS JONSSON, "fordom Hofforeer, boende i Birkala Socken" (så kallar han sig sjelf i nedannämnde skrift); var måg till salig Doktor *Johan Raumannus*, "som för en run tijd sedan udi Upsala i Herranom afsonnade."

49. — Dess bref till någon, som han kallar "Eders Nåde." Orig. odat. . . . . Söker hos Regeringen insinuera sin anhållan om bref till Landshöfdingen i Åbo, att vara sig behjelpelig att så väl i städerne som på landsbygden efterforska det arf hans hustru kunnat tillkomma efter dess aflidne fader. I anledning hvaraf ock d. 9 Mars 1637, befallning härom afgick till *Bror Andersson* (Rålamb), som då var Landshöfding öfver Norra och Södra Finland.

ANDERS JÖRANSSON, Borgmästare i Uleåborg 1668.

50. — Dess och Uleå Magistrats intyg, dat. Uleå d. 9 Maj 1668. Orig. med underskr. och Sigill. . . . . Betygar

tygar det Landshöfd. *Joh. Graan* försålt en hop Kro-
naus Hospital tillhörige effekter.

ANDERS KARLSSON, Kammarskrifvare i Fin-
land, i Kon. Johan III:s tid.

51. — Dess och *Kornelius Mårtenssons* (förmodl. Domare i orten) med anledning af K. Johan III:s bref af d. 20 Maj 1591, hållne undersökning i Loimjoki Socken, d. 12 Jul. s. å. Orig. underskr. af dem begge.

ANDERS LARSSON till Botila. Denne Finske Krigare var en bland de många, som verksamt deltog i sitt Fäderneslands olika öden, under Konungarne Sigismunds och Karl IX:s oroliga lefnad, hvarigenom han äfven sjelf blef indragen i dessa tiders politiska hvälfningar. År 1596 var han redan Ryttmästare vid Finska armén, som, ehuru öfvergifven af sin Konung, likväl ännu länge fortfor att med en likaså berömlig som orubbelig trohet tjena honom. Derföre då de till följd af krigsfolkets underhållande missnöjde och betungade, samt af Hertigen och dess anhang hemligen underbläste Finska bönderne, höjde upprorets fana, hotade de att, jemte andra Befälhafvares bostäder, äfven uppbränna *Anders Larssons* sätesgård, som torde hafva varit Botby Säteri i Nyland. År 1597 var han, jemte *Bertil Ivarsson* och *Bengt Söffringsson*, satt till Slottslofven, d. v. s. Befallningsman eller Slottsfogde, på Åbo Slott; *) och då detta läste s. å. gick öfver till Hertigen, blef han, jemte flere andre af den Finska Adeln och det högre befälet, med deras fruar och döttrar bortsläpad till Sverige, i fångenskap. Här tvingade Hertigen honom 1598 att, jemte åtskillige andre af de fångslade Herrarne, tillskrifva den Finska arméns hemma varande högre befäl, det Hertigen svurit en dyr och svår ed, att, derest de icke förenade sig med honom, han skulle hämnas detta, så att barn och barnabarn skola

*) Märkvärdigt nog finnes han icke nämnd i *v. Stjernmans Svea och Götha Höfdinga minne*.

minnas det. År 1600 d. 29 Jul. fick han Hertigens öppna Bref på sina förra gods; och befullmäktigades samma dag att ransaka om Adeln, i Finland, rusttjenst. Den 6 Dec. s. m. utfärdade Hert. en befallning till honom, att förfoga sig till *Johan Bengtsson*; och den 14 i samma månad, att med sitt folk begifva sig till Dorpat. 1601 förordnades han af *Carl Carlsson Gyllenhjelm*, att, jemte *Hans Bengtsson*, förestå det Svenska lägret vid Burtnick; 1602, d. 1 Januar., blef han Slottslofven på Wiborg; och några dagar sednare, tillförordnad Ståthållare dersammastädes. 1603, d. 7 Nov., beordrades han till Slottslofven på Reval, och blef någon tid derpå utsedd till Ståthållare på samma Slott, hvilken befattning han ännu innehade om hösten 1610.

52. — Dess, m. fl:s (å samteliga Finska Adeln och Krigsbefällets vägnar) bref till Hert. *Karl*, dat. Åbo, d. 3 Aug. 1596 (framkom d. 16 Aug. s. å.); undertecknad af följande 23 Finske Adelsmän och Officerare: *Axel Kurck*, *Anders Boye*, *Karl Ivarsson*, *Anders Larsson*, *Arvid Tönnesson*, *Axel Ivarsson*, *Klas Jakobsson*, *Björn Bengtsson*, *Måns Ivarsson*, *Håkan Tönnesson*, *Jakob Olofsson*, *Nils Ivarsson*, *Kristjern Nilsson*, *Hinrik Mårtensson*, *Per Jakobsson*, *Jusse Nilsson*, *Per Frijs*, *Simon Simonsson*, *Karl Jakobsson*, *Jöran Persson*, *Bengt Ivarsson*, *Erik Knutsson* och *Matts Påvelsson*. Orig. kontrasigneradt med 16 st. i vax, ganska väl bibehållna Sigiller. . . . . Omförmåla: det de erhållit Hertigens bref, med underrättelse, att Konungen (*Sigismund*) icke i år inkommer till riket, att de således skulle upplösa sin sammankomst, och hvar och en resa hem; samt i allmänhet icke lyda Hr *Klaus Flemings* befallningar. Svara: att de icke kunna neka denne sin lydning, i allt hvad han på K. M:ts vägnar befäller dem — äfven om det vore att draga i marken (i fält) emot Riksens fiender; bestrida: att landet, genom någon uppfordran, blifvit besvärat, "hvilket icke skett är;" att Rytterne icke tagit af bonden, för en pennings värde sedan "i fjordh effter *Michaelis*;" utan haft medlidande med dem, "för deris olägenhet skuld;" att de fattige

Hofmännen med armod underhållit sig denna hårda och dyra tid, i hopp att K. M., enligt sitt sednaste Bref, derföre skall hålla dem skadeslösa. ”Hvadh som dedh belangande är, ded E. F. N. anvijsar oss till vårt borgläger, szâ må Gudh vetta hvadh Borgläger vij skole hafva till att förvänte, effter E. F. N:s breff, icke een, uthan många äro kombne här in i landet, synnerligen till Österbotten, thermed E. F. N. hafver förbudt att vij inthet Borgläger bekomme skole, hvarken Rytter eller Knechter; uthan den vällplägen hafva våra Rytta-re der bekommit, een part, att aldri gh få se deris helses dagar mera så längde de lefva, somblige hafva och satt lifvedh till, och är dem ifrå tagedt allt ded de hafva haft. Så kunna vij väll tänkia nådige Furste, hvadh Borgläger oss der tillredt är, när sådana breff finnes der för oss. . . . . Doch må Gudh vette med hvadh vij af E. F. N. sådant förtiendt hafva, att oss skall blifva förvegret mathen, som oss af vår öfverheett undt och effterlåtidt är. . . . . Endoch E. F. N. för-meler ded är frijdh, så komma doch dagligen breff ifrå Grentzen sålydande, att Rydzen unsäger oss med fiend-skap; så framt han nu icke strax bekommer Kexholm in, vill han besökia oss, som tilförende.”

53. — Dess, m. fl:s Öppna Bref *) till ”samtliga Krigsbe-fälen, Ryttmästare, Leutenampter, Fenricher, Knechte-höfvidzmän, samt gemene både Rytta-re och Knechtar i Sverige;” dat. Åbo Slott d. 20 Okt. 1596, underteck-nadt af följande 31 Finska Officerare och Befälhafvare; nemligen: *”Hr Claes Flemingh, Axel Korck, Anders Boye, Anders Larsson, Willam Ruttven, Hartvich Hinrichson, Hans Erichsson, Jacob Oluffsson, Nils Christersson, Bengt Söffringsson, Måns Ifvarsson, Nils Ifvarsson, Lasse Nilsson, Christer Larsson, Christer Claesson, Jöns Persson, Axel Erichsson, Jöran Prytz, Lasse Mårthensson, Påfvel Frille, Mårthen Claesson, Bengt Larsson, Simon Sigfridsson, Oluff Peersson, Las-*

*) Dessa slags ”Öppna bref” voro den tiden ganska vanliga, och svarade ungefär emot våra tiders så kallade ”Proklamationer” och allmänna kungörelser.

se Michelsson, Lasse Nilsson, Sven Eriksson, Hans Larsson, Steen Månsson, Lasse Ingevaldsson och Sifvard Sifversson." Afskr. . . . . Underrätta, det de bekommit Furstens Hert. Karls "föraktlige, spotske undsäjelse bref, derutiinnan han hafver skält oss för hedningar, för vettvillingar, och K. M:ts otrogne tjenare; hvilket skotzmåll vij vele hafva skudet till eder alle samptligen, som med oss hafve varit i marken, emoth Rijkens fiender, och seedt huru vij oss steldt och förhållit hafve, och om vij sådant förtient hafva." "Hafver och undsagt oss dermed, att han vill sända någre hit ifrån Sverige, som skola hålla husesyn med oss, och velat förmena oss vårt lifs uppehåll. . . . . Han hafver ingen undantagit, hvarken adel eller någon annan; liksom han tillförene yttrat, att friden med Ryssen för den orsaks skull skulle blifva gjord, efter K. M. icke hafver någon trogen tjenare mera, hvarken höga eller låga, hvilket oss alla är alltför när sagt, det med hans egna bref kan bevisas, och hvarföre vi med äran vela hafva oss försvaret. . . . . Hvarföre vi och nu på sådane Furstens föraktlige, hädelige och spotske bref, som icke hade bordt varit Adelsmän och Krigsmän således tillskrifvit, hafve gifvit sådant svar, som J af medföljande kopia hafve till att förnimma." De omtala sedan huru Hertigen sistlidne sommar låtit rusta skepp och anvärfva krigsfolk, i akt och mening att hemsöka finnarne såsom fiender; och tillkännagifvit det han derifrån ännu icke ämnar afstå; hoppas dock att de icke härtill skola låta bruka sig. Derefter, heter det: "— att med oss, såsom Adelsmän och Krigsmän hålla husesyn, såsom med landtbönder: der dock ingen husesyn plägar hållas med skattbönder i Sverige — än sedan med Adelsmän, helst af den, hvilkens undersåter vi icke äro — förr än vi sådant vele undergå, förr vele vi låta vårt lefverne deröfver. Den aldra ringaste uti Sverige hafver hus och hem-frid på sig och sitt folk: så måtte ock H. K. M. njuta samma lag; och icke något våldsamt måtte ske på dem, som H. K. M. trogne äro." De begära der-

före att få veta deras svar, "hvad vi oss till eder skola hafva till att förse?" Hvarefter Flemingens särskildt, på sitt dragande kall och Embetes vägnar, förmanar dem, tviflandes icke att de skola lägga allt detta på sitt hjerta; tackar dem för deras fordna gemensamma kamratskap i fält, lofvar att Konungen skall belöna deras trohet, och slutar sålunda: "En månad, tre eller fyra går snart med, så kommer väl den till oss, näst Guds tillhjälp, som oss kan försvara, så framt sådant icke blifver tillbörligen afskaffadt.

54. — Dess och *Bertil Ivarssons* (såsom hafvande Slottslofven på Åbo Slott) bref till *Axel Kurck*, dat. Åbo d. 29 Maj 1597. Afskr. . . . . Anhålla att han med en del af de Ryttare han har i sin befallning måtte skynda så fort som möjligt hit till befästningen, dem till hjälp och bistånd "efter här sådant folk vill behövas, som man hafver, näst Gud, någorledes att förlåta sig uppå;" den andra delen kunde han lämna qvar "för *Hans Hanssons* anslag skull." Berättar det Hertigen utrustar 5 skepp, i Stockholm, med det största arkeli, som de någonsin förmå bära, och låtit utgå tal, att han skulle begifva sig till Kalmar: "men han skjuter icke dit han pekar; därför är rådeliget att hafva oss förvarade i tid." Berättar vidare, att en hop af hans parti varit här i Korpo på kundskaper, och förfört ej allenast Fougletjenaren, utan ock *Harald Tynnesson* på Åland, "der hvar ärlig man se och dömma kan, hvad på färde är." Bedja honom derföre komma sjelf hit, för att med de andre berådslå om deras gemensamma bästa; samt tillsäga *Hartvik Hinriksson*, att han pantar och qvarsätter alla skepp och skutor i Björneborg och de näst omkring liggande städer och fläckar, till H. K. M:ts ankomst, hvilken de nu med folk, skepp och annan förnödenhet ämna möta och beneventera.

55. — Dess och *Bertil Ivarssons* bref till *Hinrik Leijel*, dat. Åbo Slott d. 29 Maj 1597. Afskr. . . . . De tvifla icke, det han af K. M:ts bref till Fältmarskalken *Otto Yxkull* förnummit, att det vore K. M:ts vilja och befallning att, der någon nöd fordrade, han skulle kom-

ma detta land till undsättning; i anledning hvaraf han påminnes, att med det aldra första skynda hit till fästningen, i fullkomlig upprustning, med sina Ryttare, och så många Hofmän han i en hast kan få med sig, hvarvid han måtte gifva sin Leutenant befallning, att, med de andra, öfverskynda sig straxt efter. "Hvad eder öfverskeppning belangar, så panter skepp och skutor, oansedt hvem de tillhöra, derom vi ock hafva H. K. M:ts egen zedel, efter som J väl vete, käre *Hinrik Leijel*, huru vår ordning derom beder, när sådane resor för handen äro.

56. — Dess, m. fl:s bref till *Arvid Eriksson*, *Axel Kurck*, *Klaes Fleming* och *Hartvik Hinriksson*, dat. Stockholm d. 9 Dec. 1598, undertecknad af *Bertil Ivarsson*, *Hans Eriksson*, *Bengt Söfringsson* och *Anders Larsson*. Afskr. . . . . Underrätta om Konungens och Hertigens ingångne förlikning; bedja på Furstens vägnar att *Arvid Eriksson*, *Axel Kurck*, *Klaes Fleming* och *Hartvik Hinriksson* genast måtte, emot löfte om fri och säker lejd, samt nåd och förlåtelse, skynda sig till Stockholm, för att medverka till en förening emellan Sverige och Finland. "I motsatt fall, har Fursten derpå en svåran och hög ed gjort, att han, med hela Riksens makt, skall åvägabringa enighet, så länge att barn och efterkommande, deröfver högt och hårdt sig att besvära, hafva skola. . . . Detta hafva vi fattiga fångar eder samteligen, hvar i synnerhet, till allas eders såsom och våres egne lifsfare och endtelige undergångs förbyggelse eder också till fullkomlig rättelse om H. F. N:s nådiga begäran och alfvarlige förehafvande, icke förhålla kunnat." Derefter anföra de, på Hert:s vägnar, klagomål deröfver att *Arvid Eriksson* uppsnappat och förhindrat Storfurstens af Ryssland, till H. F. N. affärdade, breldragare att framkomma; hvilket han derefter icke må understå sig att göra; och fordra: att han, såsom bevis på sin benägenhet och goda vilja, måtte lös-gifva *Hans Hansson* till Monikkala, samt H. F. N:s fångna tjenare flera. "Men derest det icke nu står att göras, han (då åtminstone) ville låta dem njuta ett ärligt

fångelse, oss fattige Konungslige tjenare till önskad igen fog och liisa, om icke till endtelig förlossning.”

57. — Dess, m. fl:s bref till Hertig *Karl*, dat. Karkus, d. 24 Nov. 1600; underskrifvet af *Arvid Hinriksson Horn*, *Jöran Hinriksson*, *Arvid Tönnesson* och *Anders Larsson*. Afskr. . . . . Tacka Hertigen för hans ynnest och nåd, särdeles den han låtit dem vederfaras vid *Fellin*, i thy att han lofvat aldrig mera tillräkna dem, hvad de emot honom kunna hafva förgått sig. Men som fogdarne härom äro okunnige, anhålla de om Hertigens Öppna underskrefne bref, på det deras fattiga hemmavarande hustrur och barn, som en del hafva litet, en del alls intet att lefva utaf, ej måtte lida något förfång till sina gods och gårdar; i synnerhet om något olyckligt skulle vidkomma deras i krig nu bortavarande män. Hvaremot de, å sin sida, försäkra Hertigen, om sin tro och lydriad.
58. Dess bevis och intyg, det *Lars Michelsson* i *Helsingfors*, gjort vederbörlig Rustienst under det ”långa Liffländska kriget;” dat. Åbo d. 22 Dec. 1601. Afskr. . . . . (Han kallar sig deruti: ”Jag *Anders Larsson* till *Botula*, Ryttmästare öfver *Finska Adelsfanan*.”)
59. — Dess bevis, att *Borgmästaren* i *Helsingfors* *Lars Michelsson* fullgjort sin Rustienst under hans fana för 1603; dat. Reval, d. 20 Maj 1604. Afskr. . . . . Han kallar sig härvid: ”tillförordnad Ryttmästare öfver *Finska Adelsfanan*.”
60. — Dess bevis att *Lydik Hinriksson* (*Jägerhorn*) gjort rustienst för sina gods i *Tomtbacka*, *Sexby*, *Kimmiön*, m. fl. i *Borgå Socken*; dat. *Borgå* d. 29 Januar. 1602. Afskr. . . . . Han kallar sig häruti: ”tillförordnad Ståthållare på *Wiborg*, med dess *Län*, samt Ryttmästare öfver *Finska Adelsfanan*.”
61. — Dess bref till Kongl. Sekreteraren *Erik Elofsson*, dat. Reval d. 27 (23?) Jun. 1609; Orig. Sigillet affallet. Ank. till *Jungfrusund* d. 4 Jul. s. å. med *Fendriken Klas Klasson*, som medförde *Tönnis Asserj*. . . . . I anledning af *Elofssons* skrifteliga begäran, tillsänder han honom nu *Tönnis Asseri*, för att öfverlämnas honom i

Åbo. Berättar att Öfversten *Jesper* Mattsson begifvit sig, med krigsfolket i Viken, för att hindra fienden proviantera Pernow. Underrättar att *Hans Rechenberg* och *Karsten Schade* hittills varit Ståthållare på Wittensten; men att K. M. nyligen ditförordnat *Moritz Wrangel*, att, jemte de båda andra, vara der Ståthållare.

62. — Dess och *Adam Schrapffers* bref till d:o d:o dat. Reval, d. 2 Jul. 1609; med Sigillet väl bibehållet. Orig. med anteckning: "dette fick jag andra dagen efter jag var kommen till Reffle." . . . . . Att de icke fått några underrättelser om Fältherren Grefve af *Mansfelt*, oakadt *Schrapffer*, för att kunska härom, sjelf varit rest till Hapsal. Att ett antal Franskt Rytteri ankommit till Wårderhoff, hvarom han genast underrättat Öfversten *Jesper Mattsson*, med befallning att beräna Pernow. Att krigsfolket här i landet äro "fast nakne och illa stofferade till att rycka i marken;" hvarföre med budet önskas få en summa penningar till deras beklädande. Att som *Anders Larsson* är sjuklig, och *Elof Elofsson* dageligen väntades till Reval, återskyndade *Schrapffer* från Hapsal.

63. — Dess resepass och rekommendations bref för den till Finland återvändande Knektehöfvidsmannen *Lars Jöransson*, att han, jemte dess knektar, måtte der forskaffas och förplägas; dat. Narviske Åminnet, uppå Ryska sidan d. 27 Sept. 1610. Afskr. . . . . Han kallar sig deri "Ståthållare på Reffle och Krigs-Öfverste vid Ivanogorod."

ANDERS LENNARTSSON till Restad, eller som han ock kallas *Anders Lindormsson*, känd af sin samtid vanligtvis under namn af *Anders Lindersson*, af den så kallade Forstena släkten, var en af Hertig Karls tappreste och dugligaste anförare. Han var Riks-Rådet och Fältmarskalken *Lennart Torstenssons* Farbror. Sjelf blef han äfven Fältmarskalk, m. m. och dog 1605 ogift. Var son till *Linder Torstensson* till Forstena, Öfverste öfver

öfver allt fotfolk i Westergötland († 1563) och *Margreta Andersdotter Ekeblad*. År 1593 var han redan Ryttmästare i Hert. *Karls* tjenst, och sändes af denne i början af året ifrån Upsala, under det derstädes då påstående mötet, norra vägen till Finland, och härifrån vidare till Liffland, för att taga ny tro och huldhet af undersåtarne och för att härifrån afhemta sina egna Ryttare och Knektar; hvarvid han hade hemligen i uppdrag att, öfver allt der han for fram, afråda det öfriga krigsfolket att lyda *Klaus Fleming*; hvarföre han ock offentligen af denne beskylldes, att hafva, ibland allmogen, utspridt: det krigsfolket qvarhölls här i landet, emot Hertigens vilja. I anledning här af varnades han af *Arvid Eriksson* att väl akta sig för Fleming. År 1594 bivistade han, såsom Ryttmästare för 3 Féniker Ryttare, jemte sitt underlydande manskap, Kon. Johan III:s begrafning. — 1598 d. 25 Sept. utmärkte han sig vid Stångebro slag, der det egentligen var han och *Samuel Nilsson* som först fördref de Konglige trupperne. Det var här, då han rännde emot Westgöta-Regementet, hvilket kommenderades af hans goda vän och bror *Jöran Posse*, som man om honom har den historie, att då denne härvid ropat till honom: "Broder, skola vi nu här mötas, såsom fiender," han säges hafva svarat: "här gäller intet broderskap, utan krut och lod," hvarefter han sprängde hela Regementet i strömmen. — 1599, d. 26 Febr. blef han Ståthållare på Elfsborg, och d. 1 Maj Höfvidsman på Elfsborgs Slott, Nylösa Stad, med dess tillydande län. Blef samma år Fältmarskalk, och satte Elfsborg och Westergötland i försvars tillstånd emot K. Sigismunds flotta. — År 1603 kallas han af Hertigen i en skrifvelse af d. 11 Maj, "vår Troman och Fältöfverste i Liffland *Anders Lindormsson*." — 1605 i Aug. kallades han "Öfversten för Hertig Karls drabant," då han med 4000 man tågade från Reval, för att förena sig med Hertigen, men upphanns mellan Fellin och Pernow af Polska Fältmarskalken *Kodkiewicz*, som tillfogade honom en ej obetydlig förlust. Den 17 Sept.

s. å. stupade han i det för Svenskarne olyckliga slaget vid Kerckholm, sedan han före bataljen afrådt Hertigen att anfälla Polackarne, innan armén hunnit inhämta någon hvila efter dess besvärliga och mödosamma marcher; för hvilken sin välmening, han oskyldigtvis uppbar ganska hårda förebråelser.

64. — Dess bref till Hert. *Karl*, dat. Åbo d. 12 Mars 1593. Afskr. . . . . Berättar att då han d. 12 Mars kom till Åbo, var *Joh. Sparre* dragen sin kos till Liff-land igen; och Hr *Klaus Fleming* hade rest till sin gård, hvarifrån han sedermera ville draga upp till Tavastland; "hvad han vill der beställa, kan jag intet få veta." Öfversänder en kopia af det svar *Joh. Sparre* af Finnarne bekommit; och besannar att Flemingingen icke vill sända till Narva något af den fetalie, som hit till Åbo ankommit, samt att han ämnar taga alla de skepp han kan öfverkomma, för att med 2000 man kunna möta K. M. i Polen; hvartill han ock tänker begagna denna fetalie.
65. — Dess bref till d:o d:o dat. Hapsal, d. 9 Apr. 1593. Afskr. . . . . Omförmäler sig hafva kommit till Reval d. 25 Mars: "och var *Joh. Sparre* tre dagar före mig sin koos dragen till Poland igen." Att han begärt och fått ny ed af Adeln, Krigsfolket och Borgerskapet, här i landet liksom i Finland; och att han bekommit af alla Ståthållarne *Jöran Boye*, *Arvid Eriksson*, *Gerdt Denhoff*, *Thönnes Wrangel* och *Thönnes Maydel* skriftlig ed, "lydandes på samma sätt som han i Finland bekommit hafver." Men hvad som anbelangar sjelfva landskapet, har han icke här bekommit annat svar, än hvad han tillförene bekommit, då han drog till Finland. Att han äfven besökt Narven, och att der står intet synnerligen väl till, "folket dör der flux sin kos." *Arvid Eriksson* hade väl gerna velat sända ut knektarne på bygden; men bönderne hafva ingen råd till att hålla dem.

ANDERS SIGFRIDSSON till Närby (Noreby, Norrby?) Härförare i Finland under Kon. Erik XIV:s tid.

- von Stjernman kallar honom i sitt Sv. o. G. Höfd. minne, "*Anders Sigfridsson Rålamb till Bro och Aspevik;*" men monne icke härvid är begånget något misstag?
66. — Dess, m. fl. af Krigsbefälets i Finland bref, till den af dem då på Åbo Slott belägrade Hertig *Johan*, dat. "Korpolaerbergh then 3 Augusti anno 1563;" och underskrifvet af "*Nils Boye, Claes Flemingh, Anders Siffridzsson, Iffuar Monsson och Matts Törne.*" Orig. med egenh. underskrifter och väl bibehållna Sigiller i vax. Är ett ganska viktigt och dyrbart historiskt dokument. (Se Bilag. N. 3.)
67. — Dess m. fl:s öppna lejde-bref för Hertig *Johan* och dess Furstinna, med hennes fruntimmer, samt 40 Hof-tjenare, Svenske och Tyske, (undantagande Polackar och Italienare) som Furstinnan tillhöra, dat. Åbo d. 12 Aug. 1563. Namnen voro ej undertecknade, utan anförde i början af skriften; och voro följande: "*Niels Boye till Genäs, Claes Flämingh till Svidja, Anders Siffridzsson till Närby, Ivar Månsson och Hans Larsson till Isnäs,*" Orig. De på yttre sidan fästade 5 st. Sigiller bortfallne. Äfven denna skrift är en ganska artig Historisk acquisition. . . . . De kalla sig i brevet: "den stormechtigste högborne Förstes och Herres Her *Erichz* then fiortondis Sverigis Götis och Vändis etc. Konungh Vår aller Nåd:te Herris underdånige tjänare och befälheber öfver hans Konglige Maj:ts kriegzfolck udi Finlandh;" och lofva Hertigen, m. fl. "een frii sächer och Christelig leigde," emellan Åbo och Stockholm; om han nemligen, enligt sitt löfte, vill uppgifva dem slottet. "Doch med then förordh och beskiedh, att när Hans F. N. ther tillståde komber, att H. F. N. (för) ingen deel underståår, hvarckenn utaff skepenn i landh att trädhe, eller älliast någhot företager, förr änn Hög:te Kongl. Mitt vår aller nådigeste Herre ther om tillkiänne giffuitt är."
68. — Dess bref till Kongl. Sekreteraren *Olof Larsson*, dat. Norby d. 20 Dec. 1567; framkommit, enligt an-

teckning, d. 2 Junii 1568. Orig. egenh. skrifvet och undertecknad, med bibehållet Sigill. . . . . Hvad fiendens belägenhet anbelangar, tviflade han icke det ju ej Hr *Hogenskild*, som (härifrån) afrest, derom lämnat underrättelse. De hafva nu i 2:ne nätter legat stilla i Göinge. Huru länge de der tänka qvarstanna, har man icke af fångarne kunnat utforska. Man har väl icke kunnat göra dem något synnerligt afbräck, blott hvad som dagligen sker mot dem, som äro ut på furagering; hvarvid deras fotfolk i synnerhet lidit stor förlust, och blifvit till den grad försvagade, att af de 2000 hakeskyttar, som ankommo från Halmstad, endast 900 återstå. Vidare så hade han ransakat om *Hans von Glaubensbech*, och funnit att han skall vara rättfärdig i sin sak. För sanningen af denna uppgift våga Ryttmästaren, Fenicken och Junckrarne sitt lif och gods, och önska derföre att han må få begifva sig hit ned till fanan igen. Nu just inberättas af några uppbragta fångar, att Hertigen ämnar i öfvermorgon begifva sig till Holmedahl, hvilket vore vår åstundan, att der komma till handels med honom, efter alla skogarne äro igenbrätade.

ANDERS TORSTENSSON, Finsk befälhafvare under Kon. Sigismunds tid; en af dem som dämpade Bondupproret i Tavastland.

69. — Dess bref till sin Systerson . . . . dat. Aitila (eller Actila — Ahtiala?) d. 9 Januar. 1597. Afskr. . . . . Berättar att han varit i sällskap med fiender i Sysmäki (Sysmä?) och fått deras Öfverste jemte 5 man till fånga. Sedan drog han till Kumois (Kuhmois?) emot en annan hop; och slog deras Öfverste ihjäl. Under det han var der, kom en stor hop folk från Rautalambi till Sysmäki, så att han blef midt emellan fienderne. ”Men Gud i himmelen (säger han) hafver mig hulptit, att jag icke miste en man. Jag var icke mer än 24 stark till hest.” Fienden bestod deremot af 400 man fotfolk, som vakade efter honom. ”Nu i natt lära de vara under Kurila (Kurahila?) och Witola (Wii-tala, eller Witarla?), för att ämna sig mot mig; och

hafva vidare lofvat söka Nyland; hvarföre min k. Systerson vore rådliget att upprusta folk ifrån Nyland, Borgare och bönder. Men jag hafver sändt *Holsten* nu i denna natt till Tavastehus efter krigsfolk. Gud vet om de komma eller ej. De säga att der skola vara mera (förmodl. fiender?) än till 5000 starke. Men hade jag haft hundrade man till, då ville jag försöka dem. Men Gud i himmelen nu oss bevare förr än vi få folk. Hvad mera är, kan jag munteligen berätta. Jag årkar intet skrifva, farväl! Gud låte oss finnas med hälsan.”

ANKARSTJERNA, KORNELIUS, Baron, Amiral-General-Löjtnant, f. i Stockholm 1655, † på sitt gods Knutstorp i Skåne 1714; g. 1:o m. *Elisabet Kröger*, skräddardotter från Lübeck och syster till vice-Amiralen *Otto Sjöstjerna*, 2:o m. *Margr. Elis. Sparre*, dotter till Amiralen *Gust. Ad. Sparre* till Biby, och dess fru *Elisabet Klasdotter Stjernskjöld* till Stjernberg. Han var son till Skeppskapitenen *Didrik Tiesen*. År 1678 blef han adlad som Holm-major. 1692 blef han Baroniserad, som Amiral, och 1693 introducerad under N:o 96. — År 1700 d. 25 Jul. kommenderade han den ena af Eskadrarne, vid landstigningen på Seeland — 1705, d. 7 Jun., gjorde han med 20 örlogsskepp, 2345 Båtsmän och 450 Soldater, oberäknadt de 400 man, hvarmed han förstärkte sig i Reval, den misslyckade landstigningen på Retusaari (det nuvarande Kronstadt). D. 15 Jul. s. å. gjorde han, med biträde af 1000 man hjälptrupper från Reval, andra gången, ett lika så misslyckadt försök att förstöra den vid Retusaari stationerade Ryska flottan. — 1718 låg han med Svenska flottan mest hela sommaren, för motvind, stilla vid Reval, under hvilken tid Ryssarne hade på Finska sidan fritt spel, och landsatte 2000 man i Nyland. I Sept. månad samma år, öfverförde han hela General-Major Lybeckers armé från Estiska kusten, utanför Retusaari, till Björkö, sedan man låtit häsa och nedskjuta alla arméns hästar, som ej kunde medtagas. Allt detta, föranledt af ett falskt bref, som Ryssarne skaffat dem i händerne, och

hvaruti det bland annat hette, att General *Apraxin* skyndade till Petersburg med 40,000 man. — 1712, d. 29 Dec. fick han Amiral-General-Löjtnants afsked.

70. — Dess bref till General-Major *Schlippenbach*, dat. i Björkesund d. 1 Jun. 1705. Afskr. . . . . Säger sig hafva sändt sin son Kapitenen *Ankarstjerna*, m. fl. till General-Löjtnant *Maydel* i Wiborg, med anhållan om förstärkning af folk till den tillämnade descenten på *Retusaari*. Men ”i stället att hugna mig med assistence, begynner han att formalisera sig om ett och annat; som de berätta uti presence af en del sina Officerare, hvilket ej lärer kunna hållas dölgt, och jag för min person icke tycker om.” I morgon tänker jag i Herrans namn lyfta ankar, och tentera något med det manskap jag hafver.
71. — Dess bref till *Karl XII*, dat. Skeppet Westmanland, till ankars vid *Wammelså* tvert öfver *Ön Retusaari*, d. 21 Jul. 1705. Orig. . . . . Underrättar det han d. 9 Jul. bekommit från *Reval* 1000 man infanteri, af General-Major *Schlippenbach*, under Öfversten *Nieroths* kommando. Nämdde Öfverste reste, efter aftal, till Gen.Major *Maydel* i *Wiborg*, för att ännu en gång förmå honom lämna folk, åtminstone dess 36 pontoner, som bära 600 man; men han återkom d. 12 Julii, utan att hafva fått hvarken det ena eller andra. Han lät derpå nämnde Öfverste, åtföljd af Kapitenerna *de la Wallée* och *Kråkel*, jemte en af de bästa styrmän *Rajalin*, stiga i brigantin, för att sedermera med en slup pejla kusten. Beskrifver derpå hela tillgången af den misslyckade descenten, i likhet med hvad *Nordberg* beskrifver den; blott att denne misstager sig på datum. Den skedde nemligen d. 15 Julii och icke d. 25:te. Berömmar härvid mycket såväl Öfversten *Nieroth* som Öfverstelöjtnanten *Schlippenbach*. Slutligen gör han Konungen på det högsta uppmärksam, att ”fiendens intention synes vara att sätta sig fast på denna orten, hvartill han redan skall hafva flere stora skepp på stapeln, som ock galejor.” I anledning hvaraf han underdånigst hemställer ”om icke in antecessum kunde

göras sådan anstalt, att denne mäktige fiende, som allt mer och mer förstärker sig, och söker att fortificera Öen på det starkaste, kunde antingen i vinter, igenom någon större magt och force, drifvas härifrån, eller ock om detta ej skulle låta sig göra vintertiden, att E. K. M. behagar befalla: att i Wiborg, hvarest intet är ondt efter virke och materialier, till nästkommande vår, förfärdiga pontoner, samt en 40 à 50 st. pråmar, som man kan sätta musquetterie uppå förtäckte, och ett par kanoner, hvilke jag förmodar skulle märkeligen facilitera descenten." Önskar dock framför allt, att flottan ej mera måtte behöfva utrustas, med så mycken kostnad, som nu.

72. — Dess bref till d:o d:o dat. Skeppet Westmanland till ankars under Wammelså d. 22 Jul. 1705. Orig. med påteckning "exped. i Blonie d. 18 Aug. 1705.". . . . . Detta bref är ord för ord lika lydande med det förra, hvilket således, för motvind eller annan orsak, icke torde hafva afgått.

73. — Dess bref till Ministern i Polen R.Rådet *Karl Piper*, dat. Skeppet Westmanland, till ankars i Björksund d. 27 Jul. 1705. Orig. Sig. . . . . Underrättar, att han hoppades med aktionen d. 15 Jul. på Retusaari, hvilken var anbefalld af Amiralitets-Kollegium, och hvarvid han sjelf fick en kontusion af en kula i armen, kunna icke blott förstöra den fiendtliga flottan, utan äfven proviantera sin egen, der provianten dagen derpå d. 16 var slut, änskönt han i en hel månads tid nödgats gifva 5 mans rancon på 7 man, hvaraf sjukdomar uppstått. Härigenom trodde han sig nu till fullo hafva vederlaggt det om honom utspridda förtalet.

ANREP, ADOLF, torde hafva varit en slägtinge till f. d. Landt-Rådet i Estland Fältmarskalken *Reinhold Anrep* till Heel.

74. — Dess, och *Anders Styfvertz's*, bref till Hert. *Karl*, dat. Helmud, d. 13 Dec. 1600. Afskr. . . . . Berättar, att han haft bud af *Herman Wrangs* (Wrangel?) som är vid Dorpat, med förfrågan: om de skulle hålla

sig der, eller om de skulle gifva sig; hvarpå *A.* svarat, att de i tid skulle gifva sig under *H. F. N.* "Der i staden är och illa till freds, så de icke veta hvad de skola göra." *Johan Anrep* Kurkarlsson (?) är ock derifrån hit till slottet ankommen, och väntar flere efter sig, som vilja gå i Hertigens tjenst. Beklagas slutligen att sjukdom ryckt bort många af hans knektar, som befinna sig i borgläger här på huset, helst intet finnes i förråd, hvarmed man kan vederqvicka dem.

ANREP, JOHAN, torde vara densamme, som d. 5 Dec. 1600 fick Hert. Karls fullmakt att vara Ryttnästare. En *Hans Anreps* (kanske den samme?) erhöll äfven d. 30 Dec. s. å. hans öppna bref på Hofvet Atzijerf.

75. Dess bref till Hert. *Karl*, dat. Helmudt, d. 15 Dec. 1600 (skr. på Tyska). Afskr. . . . . Att han utsändt sin son på kunsaker, med hvilka, då han återkommer, han lofvar sända honom till Hertigen. För att bevisa sin underd. lydriad vill han sjelf på några dagar begifva sig till Trykaten. Anhåller, att såvidt Hertigen vill upplåta honom slottet *Ermis*, han då måtte få ett öppet bref derpå.
76. — Dess bref till d:o d:o dat. *Ermis*, d. 25 Dec. 1600 (skr. på Tyska). Afskr. . . . . Förmåler sig hafva fått Hertigens bref af d. 16 dennes; det han med några Ryttare skulle begifva sig till Öfverste *Joh. Bengtsson*. Anför många ursäkter, hvarföre han nu icke kan efterkomma detta. Lofvar, bara han fått 50 à 60 Ryttare tillsammans, begifva sig till Trykaten; hvarifrån han sedan, om så befallles, vill begifva sig till *Joh. Bengtsson*. Säger sig hafva förnummit det Junckrarne i *Lemsiska* gebitet, uti en skrifvelse till Hertigen, omförmålt sig icke kunna utstå med att hålla rustning; hoppas dock att derpå icke måtte göras afseende.

ANREP, REINHOLD, till Heel eller Häle, Landt-Råd i Estland, sedermera d. 7 Nov. 1601 Svensk Fältmarskalk;

marskalk; befann sig i Svenska lägret utanför Dorpat 1600, var en af dem, som mest öfvertalte *Herm. Wrangel*, att uppgifva slottet till Svenskarne. G. m. *Dorotea Hermansdotter Wrangel* till Elistfer. Son af Landt-Rådet i Estland *Herman Johansson Anrep* och *Margreta Reinholdsdotter von Rosen*.

77. Dess bref till *Herman Wrangel*, dat. Fälltlägret för Dorpat d. 19 Dec. 1600 (skr. på Tyska). Afskr. . . . . Underrättar honom det Hert. *Karl* med en stor här och arkeli inryckt i landet, och skulle äfven efter några dagar ankomma hit, sedan nu hela landet blifvit Sveriges krona underlagdt. Han förmodar derföre, att *Wrangel* ville väl betänka sig, och icke utsätta sig med hustru och barn, för den yttersta nöd och fara. Ber honom komma ut till tals och rådslag med sin Svåger.

ANREP, REINHOLD, till Soor och Åkerby, var Kon. Gustaf Adolfs Hofmarskalk; † 1623. Sednare gången g. m. *Dorotea Fromholtsdotter Tiesenhausen* till Lekeberg.

78. — Dess Enkas *Dorotea Tiesenhausens* supplik hos H. M. Drottningen, det hon hos H. M. Konungen ville utverka för henne konfirmation å dess gård Åkerby, med den derunder donerade ängslägenheten Blanckängen, samt att Enkan, liksom dess man, måtte få njuta kyrkotionden af Hidinge. Orig.

ANREP, REINHOLD, till Raukoi; g. m. *Margareta Dücker*.

79. — Dess och dess hustrus salubref, hvarigenom de till Kapitenen *Gust. Grass* till Koskis och hans fru *Margareta de la Moth* försålde Tornila by i Tyrvis Socken; dat. Koskis d. 2 Dec. 1649. Afskr. . . . . Han sålde denna egendom för 325 Dal. k. m., som hans far (Kapitenen *Reinh. Anrep?*) 1648, d. 28 Mars fått i förlänning.

80. — Dess och dess hustrus *Margaretas* till Raukoi, och *Anna Dückers* till Ilmola, salubref, hvarigenom de till bemälte Kapiten *Gust. Grass* till Koskis och Laitakylä,

försålde Raukoi gård i Tyrvis Socken, för 1300 Daler, utom diverse utbetalningar till vissa, i köpebrefvet, nämnde personer; dat. Ilmola d. 15 Febr. 1652. Afskr.

ANTONIUS, BARTHOLD, Munsterskrifvare vid Partigångaren Major *Daniel Luukkoinens* så kallade Fot-Dragnon-bataljon *) i Ryska fejden, under Kon. *Karl XII:s* tid. Var dessutom hans handsekreterare, och förde således under Majorens fångenskap hela korrespondensen.

81. — Dess skrifvelse till General-Guvernören och General-Kommenderande en Chefen Grefve *Karl Nieroth*; dat. Björnälä d. 27 Jun. 1711 (ank. d. 30 Jun.). Orig. m. Sigill. . . . . Inrapporterar det hans Major *Dan. Luukkoinen* skall till Savolax vara hemkommen ifrån ett parti; men som han ingen kunskap derom inskickat, kan han derom ej lämna någon närmare relation. Dock hade man förnummit, att han med sitt parti varit till Narva strömmen, i Dubroa, $\frac{5}{4}$ mil på denna sidan Nöteborg, och hitbragt 4 st. fångar. Sammaledes har Kapiten *Toukka*, som med en del af manskapet qvarblifvit, hemkommit till Savolax med 2 st. Ryska fångar, som han bekommit $\frac{5}{4}$ mil på andra sidan Petersburg. En korporal med 10 man gemene hade ännu blifvit lämnade qvar vid Narva strömmen, för att gå öfver till Ingermanland.
82. — Dess bref till d:o d:o dat. Björnälä, d. 2 Sept. 1711 (ank. d. 4 Sept. s. å.). Orig. m. Sigill. . . . . Omförmäler det han, vid hemkomsten från hufvudquarteret, funnit för sig Gen. Major *Armfelts* bref, det han, enligt order från Gen. Guvernören, skulle med hela sitt manskap, inställa sig hos *Armfelt*, för att följa efter (armén?); men som han af Gen. Guvernören äfven fått order, att resa på parti på andra sidan *Wiborg*, dit han med en del af sitt manskap tänkt begifva sig, så

*) Denna, såväl som *Kerkkis* och *Långströms* fri-korpser, var egentligen ett slags snapphanar, eller guerillor, hvilka, såväl till manskap som befäl, bestodo af frivilligt sammanrotade bönder, hvilka härtill af Regeringen blifvit auktoriserade.

visste han icke nu hvilketdera han först borde göra. "Men om Kapten *Toučka* skall föra commando, lärer på ingen dehl gå väl!"

83. — Dess bref till d:o d:o i Tavastila, dat. nattquarteret "Safvo-Taipal," d. 10 Sept. 1711 (ank. d. 14 Sept. s. å.). Orig. m. Sigill. . . . . Underrättar att han, till följe af Gen. Guvernörens såväl munteliga som skrifte-
liga order, nu, jemte Korporal *Hauseen* och Korneten *Kajander*, är dragen på parti, med 55 gemene af Kapiten *Tillainens* kompani och 58 man af Majorens kompani; och lofvar han härvid göra sin bästa flit.
84. — Dess och *Sam. Hauseens* bref till d:o d:o odat. (ank. d. 14 Sept. 1711). Orig. . . . . Såsom båda hörande till Major *Luukkoinens* bataljon, nödgas de påminna: att som en del af manskapet är beridet, hvilket "man i synnerhet om vintertiden, på partier af nöden hafver," det H. E. i tid ville vara betänkt på furage för dem, till instundande vinter, "att vi icke till sådan oförsigtighet ställa kunna, såsom förledna vintras, allmogen till ruin, och Bussarna till crepering."
85. — Dess och *Sam. Hauseens* bref till d:o d:o dat. "Taipallsari," d. 2 Okt. 1711 (ank. d. 5 Okt.). Orig. m. Sigill. . . . . Inrapportera, att det med bästa vilja icke lyckats dem att på sitt parti inskaffa några fångar. Att de besökt 2:ne vägar emellan Wiborg och Petersburg, och sedermera en af Ryssarne nyligen anlagd väg, genom *Toxoä Socken*, till *Kexholm*; men att der ej heller var något att göra. "Brigasneka, som är en slags Amptman på *Matoxi hof*, var borta i S:t Petersburg." Af inga andra Ryssar hördes, än de som ligga i garnisoner. Sedan *Kajander*, med 14 man, blifvit sänd, att kunska, till *Narfva ström*, hvart de fiender tagit vägen, som marcherat från Wiborg, återvände de andra af brist på proviant. Bönderne omtalte, att i *Kapplan Oja*, $1\frac{1}{2}$ mil på denna sida Petersburg, stod en Rysk post af 300 man Dragoner; och vid *Kexholm*, "under styckena," en Öfverste med 400 man Dragoner.
86. — Dess och *Sam. Hauseens* bref till d:o d:o i Lappstrand, dat. *Mähla Socken*, *Mälkkölä by* d. 23 Okt. 1711 (framk.

d. 23 Okt. s. å.). Orig. m. Sigill. . . . . Inrapportera det de förnummit, att fienden med 2 kompanier Dragoner och 1 komp. Kosacker skall stå i Pyhäjärvi, patrullerandes till Kiviniemi. "Altså nödgas vi lämna våra hästar hit, och begifva oss härifrån till fots till Mickolais, emedan vi hört att Brigas-neka från Matoxi, med en annan skrifvare skall hålla sig till der."

87. — Dess bref till d:o d:o i Tavastila, dat. Björnälä d. 4 Januar. 1712 (framk. d. 9 Jan.). Orig. m. Sigill. . . . . Inberättar Korneten Kajanders återkomst från Petersburgska sidan, der han 3:ne gånger haft inne hos en fogde, som skall vara i släkt med Tzarens tolk i S:t Petersburg, och hvilken såsom säkert berättat: att Furst *Menschikoff* d. 21 Nov. rest fr. S:t Petersburg åt Riga, för att möta Kejsaren, som dageligen återväntades: att straxt efter Anders-dagen, de 2:ne Dragon-Regementen, som i somras varit i Wiborg, ankommit till Ingermanland, och straxt derefter 800 man Kosacker; och förutan dem skall 40,000 man förväntas dit, i afsigt att så snart isen på Svenska sjön begynner bära, begifva sig öfver hit till Finland. För deras behof, hämtas nu som bäst 700,000 Tunnor mjöl (?) till Duderås. Från bönderne i Ingermanland skulle indrifvas furage och boskap, så strängt, att på en hel skatt endast skall lämnas quar ett lass hö. (?) Sist berättade han ock att Major *Luukkoinen* en gång ärnat fly från sin fångenskap, och varit en dag undandold; hvarföre han nu skall vara illa handterad, och sitta i Jemen. Enligt Kapten *Hauseens* nu just inlupne bref om Löjtnant *Kärkis* gjorde parti, på andra sidan Wiborg, skall han ingenting kunnat uträtta; samt att i Rautus skall stå 400 man Dragoner 150 kosacker och 200 soldater, för att uppdrifva hö af allmogen deromkring.

88. — Dess bref till d:o d:o odat. insändt d. 25 Januar. 1712. Orig. . . . . Omförmäler att han vid Herr Major *Luukkoinens* Fot-dragone-bataljon i $4\frac{1}{2}$ års tid tjent som en Skrifvare under 2:ne kompanier; att Hans Exc., efter Majorens fångenskap, mundteligen lofvat honom Kapitens tjenst under förbemälte fot-dragoner,

samt skrifteligen förordnat honom att förestå Kapiten *Tillains* kompani, i anledning hvaraf han nu således anhåller om detta löftes uppfyllande.

APOLLOF, JOHAN, var en af dessa gamla Karoliner, som i det längsta, och aldrig sist emot Ryska öfvermagten försvarade den plats, hvarpå S:t Petersburg nu hvilar. Han var då Öfverstelöjtnant (sedermera Öfverste) för Karelska Kavalleri-Regementet och Kommandant på Nyenskans; han dog 1706 i Rysk fångenskap uti Novogorod. G. m. en . . . . *von der Pahlen*. Son till *Gregorii Apolloff*, hvilken härstammade af en gammal Rysk Bojar-familj i Ingermanland, och hvars broder *Wasilii Zebetrioff* redan blef adlad af K. Gust. Adolf, d. 13 Sept. 1631, med bibehållande af sitt namn *Zebetrioff*. Denne *Joh. Apolloff* var redan 1680 Öfverstelöjtnant vid Karelska Kavall. Reg., då han till följd af K. *Karl XI:s* bref af d. 10 Aug. s. å. blef berättigad att, jemte dess bröder, *Petter*, som då var Kapiten, och *Wasili*, som var Ryttmästare vid Wiborgs läns Kavalleri-Regemente, och sedermera Kommandant på Koporie, intagas på Svenska Riddarhuset, der han introducerades under N:o 912, med bibehållande af sitt förra namn *Apollof*. — År 1689 d. 14 Apr. blef han Kommandant på Nyenskans, den han efter ett tappert försvar, och flere modigt afslagne stormar, slutligen nödgades d. 20 Apr. 1703, emot ackord, uppgifva; hvarvid besättningen blef bortförd i fångenskap, staden och fästningen satte i brand, och i grund förstörde; hvar emot Tzaren kort derpå gjorde början att straxt nedanföre, och närmare hafsmynningen, anlägga S:t Petersburg, hvilken stad, sedan den tiden, blifvit nog verldskunnig i Historien. År 1704 d. 10 Aug. föll *Apollof* andra gången i Rysk fångenskap, då Narva med storm intogs af Ryssarne, under Fältmarskalken *G. B. v. Ogilvis* och Tzar *Petters* eget befäl. Hvarvid, efter massackern, Gen. Maj. *Henr. Rudolf Horn* och 2000 man gjordes till fångar; och hvarefter *Apollof* icke mera såg sitt fädernesland.

89. — Dess bref till Gener.-Majoren *Henr. Rud. Horn*, (?) dat. Nyen, d. 4 Okt. 1700. Transumt . . . . . Innehåller det Tzaren dragit sig med hela sin makt åt Narva, hvilken han redan 3:ne gånger bestormat; nemligen den 15, 17 och 19 Sept., men alltid med förlust. "Hvarpå han undsagt sin milice, att om de ej inom 3 dagar intogo fästningen, skulle han låta massackrera dem alla samteligen." Berättar vidare, att Koporie slott blifvit d. 25 Sept. intaget, och med 500 man besatt. Att 7 st. Ryska lodjor blifvit anhållne, i hvilka, utom järn, koppar och messing, funnos i kontant 15,396 plåtar och 5591 *R^h* Specie, hvilka, jemte manskapet blifvit inbragte till Reval.
90. — Dess bref till d:o d:o dat. Nyen d. 20 Okt. 1702. Trans. . . . . Uppger, att i dag kl. 2 inkommo Ryt-tare posterna, som berättade: att fienden allaredan anländt till Tukola; hvarföre allt kavalleri satt sig till häst, och afmarcherat åt Finland, sedan infanteriet, bitida på morgonen, aftågat förut, jemte artilleriet. Och som de således lämnat staden utan vakt, nödgades *A.* sticka den i brand, emedan fienden torde inträffa der redan i natt. "I går, före Öfverstelöjtnant *Schlippenbachs* afresa från Nöteborg har (Ryska?) Kronprinsen ankommit till fiendens läger, hvarföre de i natt afbränt fyrverkeri, som vi sågo hit."
91. — Dess bref till d:o d:o dat. Nyen, d. 22 Okt. 1702. Trans. . . . . Som Gen. Majoren Landshöfdingen *Cronhjort* med sin armé härifrån aftågat, utan att ens, enligt *A-s* begäran, hafva qvarlemnadt någon ryttare-vakt i staden; och som han dessutom, genom Öfverstelöjtnant *Köhler* och Kapiten *Sveiberg*, låtit underrätta *A.*, att fienden alla redan vore i full anmarsch för att belägra orten, så förklarar och försvarar *A.* sin åtgärd, att, på grund deraf, hafva låtit afbränna staden. Sedermera har man af fienden likväl ingenting förnummit, blott att ett parti af 2:ne estandarer, d. 20 dennes, attackerat vår vid ett pass, ofvan om Tukiåla, stående förpost, och densamma illa blesserat; hvaraf 2:ne ryttare med litet lif sedermera infunnit sig, och berättat, att: om

ej vakten flytt, utan stått med alfvare emot, så hade fienden straxt retirerat, helst om de våra fått sekurs. "Nu skall Gen. Major *Cronhjort* med sin armée stå i *Hapakangas*, men hvaraf den sin subsistens nu skall få, vet jag icke, sedan fält-magazinet här uppbrann."

92. — Dess (han nämnes här såsom Öfverste och Kommandant) bref till d:o d:o dat. Nyen d. 23 Okt 1702. Trans. . . . . Förevitar Gen. Major *Cronhjorts* uppförande, som icke förstärkte sig med *Kexholms* och *Wiborgs* läns oppbuds-manskaf, hvaraf redan en del till lägret ankommit, och en del ännu var på vägen, utan lät af ett löst och falskt rykte öfvertala sig att, utan att ens rekognosera fienden, aftåga från Nyen, hvaraf stadens uppbrännande blef en följd, helst vädret låg från fästningen på staden (då det i annat fall knappt kunnat ske utan fara för fästningen). *Cronhjort* skall ännu ligga i "*Hapakangas*," utan att hafva låtit patrullera hit, eller sökt skaffa sig underrättelse om mitt tillstånd. Klagar ock deröfver, det han åtskilliga gånger begärt att få till fästningen intaga diverse viktualie-varor, utan att hafva fått kategoriskt svar förr än d. 18, då han på eft. m., så ock d. 20., låtit afhämta något; men nödgades af fruktan för den annalkande fienden, bränna upp staden och allt det öfriga.

93. — Dess bref till d:o d:o dat. Nyen d. 25 Okt. 1702, Trans. (ank. med Express d. 29 Okt.) . . . . Inberättar att i går ändtligen 2:ne Underofficerare ankommit från *Cronhjort* hit, för att kunska, emedan hela armén ansett fästningen vara belägrad; hvilka berättat, att då armén d. 20 gjort uppbrott, hade den genom natten marcherat till "*Hapakangas*," dit den ankommit om midnatten. Den 21, om morgonen bittida, hade de haft allarm, som skulle fienden varit dem i hälarne, hvarföre armén, sedan den en tid stått uppställd, brutit upp och marscherat till "*Walkiasarj*," hvarest den nu ligger. Desse Underofficerare hafva mött på vägen fem bönder ifrån *Hepojärvi* by af *Toxova* Socken, hvilka berättat, att någon del af fiendens Infanteri varit i nämnde Socken, "men rört ingen menniska,

mindre någon orätt tillfogat, utan befallt dem blifva i sina hemvister, och sin handtering idka." 9000 man Infanteri skulle hafva, medelst lodjor, blifvit bragte om bord; hvilket öfverensstämmer med Öfverstelöjtnanten *Schlippenbachs* i går aftse hit inkomne skrifvelse, som säger sig vid afresan hafva sett fienden embarkera kanoner på sina lodjor, och från Nöteborg föra dem uppför strömmen i Ladoga. *Apollofs* egna d. 22 dennes utsände, och i dag återkomne, kunskapare, berätta att fienden, som dragit sig tillbaka från Keltis, nu skall stå vid Mustila åmun, men på andra sidan om strömmen — huru stark, veta de icke. De patrullera till Keltis, och öfverföra sitt folk, med lodjor, från ena sidan till den andra.

94. — Dess bref till d:o d:o dat. Nyenskans d. 31 Okt. 1702. Trans. . . . . innehåller: att fienden, enligt de i går ingångne underrättelser, skall ännu ligga i Nöteborg, å andra sidan om strömmen vid Ladugården. Huru stark, vet man ej. På denna sidan strömmen finnes hvarken Kavalleri eller Infanteri, endast något arbetsfolk, som vid Mustila sågquarn hugga pallisader, och tyckas vara mycket säkra, ty de hafva ingen vakt hvarken före eller om sig. Uti Nöteborgs hackelverk och på Mustila hof hafva de sett ingen menniska, endast 20 lodjor under Nöteborg. Gen. Major *Cronhjort* skall på allt sätt söka bemantla sin sednaste reträtt, och dervid skjuta skulden på *Apollof*, för stadens uppbrännande, hvarföre här medsändes kopior af hans eget bref med *Köhlert* och *Sveiberg* (deri han nekade 50 man Ryttare, som *A.* äskat, för att besätta staden med vakt) äfvensom afskrift af ett sednare bref ang. samma ämne, dat. Walkiasaari d. 24 Okt. 1702. Upplyser att *Cronhjort* väl utsändt tvenne patruller åt Nöteborgs vägen, Öfverstelöjtnant *Rehbinder*, med 100 hästar, och Öfverstelöjtnant *Brakel*, med 100 Dragoner, utan att hvarken invänta deras återkomst, eller derom underrätta *A.* Nu har han låtit sina Kavalleri-Regementen afmarschera dels till Kexholms län, dels till Lembala och

och Toxova af detta Län; men Infanteriet har han förlaggt i Walkiasaari kapell, hvaraf mesta delen rymt till sina hemvister, i synnerhet Öfverstelöjtnant *Hagens* bataljon, hvaraf ingen enda själ, med undantag af Officerarne, qvarblifvit.

95. — Dess bref till d:o d:o dat. Nyenskans d. 20 Nov. 1702. Trans. . . . . Underrättar det Gen. Major *Cronhjort* gifvit order att Öfverstarne *Ramsays* och *Wrangels* Regimenten, jemte Presterskapet af Adelns Dragoner, skola i slutet af månaden marschera till Ingermanland i vinterquarter, hvaraf *A.* förespår, att, för den kontribution, som skall uppbäras, bönderne nödgas gå från sina hemman. — *P. S.* Omnämner att Nöteborgs och Koporie nedre del är illa medtaget af fiendens infall, som gjort att invånarne lämnat säden obergad, och åkrarne osådda; hvarutom landet blifvit mycket försvagadt af Regimenternes af- och anmarscher, så att dageligen ingå obeskrifveliga lamentationer, af bönder, öfver deras usla tillstånd; af hvilka ock många redan flyttat öfver till Finland.

ARCTOPOLITANUS, GABRIEL, Pastor och Prost i Ulsby, f. . . . . † 1682. Son till sin företrädare *Gregorius Thomæ Arctopolitanus*. Var på sin tid en af Stiftets förnämsta prester. 1656 blef han Filos. Magister; 1657 prestvigd till Huspredikant hos Grefve *Gustaf Horn* på Kankas; 1659 Kapellan vid Åbo Domkyrko Svenska församling; 1660 presiderade han vid prestmötet i Åbo, och tog till ämne något som på den tiden väckte den största uppmärksamhet, inom litteraturen, såväl i Finland som Sverige. *) Presiderade andra gången vid prestmötet 1669; och blef redan 1665 Pastor i Ulsby.

96. — Dess intyg uti den likaså lärda som bullersamma

*) Detta var Bisk. *Terseri* samma år, genom trycket utgifna "Förklaring öfver Lutheri Kateches;" hvilken bok genom Kongl. Brevet af d. 9 Aug. 1663 blef förbjuden. *Arctopolitani* Synod. Disput. var: *Propositiones nonnullæ in declaratione super Catechismum, quæ jam in lucem editur, uberior explicatæ.* Resp. *Henr. Adolpho Tersero.*

tvisten emellan Biskopen *Johannes Terserus* och Theol. Professorn Doctor *Enevaldus Svenonius*, dat. Åbo, d. 12 Maj 1663 (han var då Arkediekn i Åbo, och en af Biskopens vänner). Orig. egenh. skr. m. Sigill. . . . . Intygar: 1:o att Bisk. *Terserus* inför Konsist. Ecclesiasticum i Åbo uppläst hela sin Svenska Katekes, och dervid rättat sig efter hvad samteliga Herrar Konsistorialer, med afseende å några punkter deri, censurerat. — 2:o Att vid en publik Disputations-akt i Åbo d. 28 Mars 1663 "*De Descensu Christi ad inferos*" Præsident. Doct. *Enevaldo Svenonio*, hade Bisk. *Terserus* betingat sig rättigheten, att, utan att blifva afbruten, få anföra sin mening om "Kristi helvetisfärd;" och ehuru *Svenonius* ingått härpå, hade han likväl flere gånger infallit och afbrutit Biskopen i talet; hvaraf hände, att de båda skreko på en gång, "och vardt af disputationen en altercation." — 3:o Att, vid nämnde Disputations-akt, *Svenonius* svarat till ett af *Terseri* argumenter: "*per sequentem distinctionem, distinguo inter verba Libri Concordiæ et ipsam ορθοδοξίαν, quæ mihi continetur, &c. &c.*", hvilken distinktion Biskopen gillat, och, med tillämpning deraf, anhållit, att på samma sätt få förklara sin mening om *Libro Concordiæ*, uppå sig sjelf.

97. — Dess bref till Biskop *Joh. Terserus*, dat. Åbo, d. 11 Juni 1663. Orig. egenh. skr. . . . . Berättar sig hafva varit kallad af Rektor d. 5 och 6 Juni på Konsistorium Akad., der han blifvit tillfrågad åtskilligt angående Disputationen *de descensu Christi*; i synnerhet om ordet *διαβολόπνευγος*, hvilket ord Biskopen fällt ej om nämnde artikel, utan om Dokt. *Envalds* Explikation deraf, som han annars äfven kallat *Articulum papisticum fictum, nuper inventum*, likaså om en hop andra här förefallne saker, hvarom Konsistorialerne gjort en skriftelig relation till Hans Högl. Grefl. Excellence (*Brahe?*) och hvilken skrift äfven *A.* bevittnat, "önskandes att Rever. Dominus Episcopus och Dominus *Enevaldus* (måtte) blifva igen goda vänner."
98. — Dess bref till d:o d:o dat. Åbo, d. 16 Juni 1663. Orig. egenh. skr. . . . . Underrättar att han d. 12

dennes fått Biskopens bref af d. 5 i samma månad; och fröjdar sig deröfver att hans oskuld småningom börjar komma i ljuset. "Hans Gudomeliga allmagt tillstoppe ännu ytterligare alla falska munnar, som lögn dristeliga tala!" Berättar att många vid hans afresa (till Stockholm) spått och önskat "en neeslig återkomst," men att de nu begynt innehålla med deras domar och vänta med ängslan på sakens utgång. "Utaff Rectoris och Senatus Academici taal och svar kan jag intet annat slutha, än att the såsom opartijske vilja gerna vitna och bekänna hvadh the hört hafva och kunna minnas." Omnämner att han, d. 12 dennes, lämnat till Rektorn Biskopens bref, der då också Doktor *Gyllenstolpe* varit närvarande; och att han äfven samma afton tillstått honom en kopia af *Terseri* relation, utan att då veta af den vidlyftigare berättelse Biskopen sjelf härom öfverskickat till Dominus Rever. *Cajanus*. Den 13 Juni sammanträdde Konsistorium, hvarest först upplästes Biskopens bref till Senaten, sedan dess fullmakt för *A.*, och sluteligen lät Rektor, genom Sekreteraren uppläsa Dokt. *Envalds* relation, men som de då icke ännu hade fått Biskopens egen, upplästes blott en kopia af punkterne. Rektor lofvade sedan, med nästa post, till Biskopen öfversända en afskrift af hvad som passerat här vid Konsistorium, jemte vår uttydligare förklaring. Klockan 3 samma dag om aftonen kom först *Cajanus* med Biskopens egen relation, och beklagade att den ej blifvit uppläst inför Konsistorium. I dag, marknadsdagen, "har Rector magnificus lofvat svara Reverendissimum Dominum Patrem, både nomine Senatus såsom och särskildt skriva på thet venligast till R:m D:m Patrem, önskar nu såsom tillförene altijdh att R:s D:s P. ville så laga at Academia Aboensis måtte icke blifva berychtat, utan sakerna väl componerade, hvilket jag och sammaledes önskar. . . . . Befaller härmed Rev. Dom:m Pat:m medh sin högtärade k. maka och barn under Gudz dens högstes/mechtige beskydd."

ARNIFELT, KARL, Friherre, General af Infanteriet, och Kommenderande General en Chef i Finland i kriget

emot Ryssarne, under K. *Karl XII:s* tid; f. i Ingermanland 1666, † 1736 d. 24 Okt. på sin gård Isnäs; g. m. *Lovisa Johansdotter Aminoff* (f. 1685 † 1741); son till Öfverstelöjtnanten vid Adelsfanan *Gustaf Eriksson Armfelt*. År 1683 gick han i krigstjenst, som korporal vid Nylands och Tavastehus Kavalleri-Regemente; 1686 trädde han i Fransk tjenst, der han förblef i 12 år, bivistade flere bataljer och belägringar i Italien och Brabant, hvarunder han tjente sig upp från volontär till Kapten. År 1700 återvände han till Ingermanland, der han under Gen.Maj. *Cronhjort* utmärkte sig i kriget emot Ryssarne, hvarföre *Karl XII* gjorde honom till General-Adjutant vid armén. Såsom Öfverste, attackerade han och förstörde d. 24 Januar. 1705 de fiendtliga förskansningarne på *Retusaari*, och sprängde kort derpå posteringen vid *Seitskari*. I Febr. 1711 öfverraskade han och fördref den Ryska posteringen vid *Koitolax hof*; i Mars öfverrumplade och förskingrade han deras kommandering vid *Hanokkala hof*, och i April likaledes vid *Måhla*, hvarefter han i Sept. befordrades till Gen.-Major. Beordrades i April 1713 nedtill *Helsingfors*, att förhindra Ryssarnes der befarade landstigning. Genast begynte han att, till stadens och hamnens försvar, uppkasta batterier och linier. När han härmed som bäst var sysselsatt, ankommo d. 8 Maj 5 Ryska Galerer och en myckenhet små fartyg, hvilka angrepo honom på 2:ne ställen; men nödgades begifva sig bort för *Armfelts* goda anordning, sedan 3 af galernerne förlorat det mesta af sitt folk. Men d. 10 Maj, bittida om morgonen, anlände Tzar *Petter* sjelf, med några 100:de galerer och andra fartyg, samt ett Blockhus och en bombarderkits med 18-pundiga kanoner, hvarefter staden hela dagen bombarderades och besköts med eld-kulor. Landstigningar försöktes flere, men förgäfves. Följande natten drog sig Ryska flottan kring *Helsinges* udden och landsatte i *Sandviken*, på hvilken sida staden var lämnad utan försvarsverk, och kunde numera af den lilla styrkan omöjligt försvaras. Då kallade *Armfelt* Regements Officerarne och stadens Borgmästare till ett krigs-

råd, hvarest beslöts, så påkostande det än var, att, den med mun och matförråd väl försedda, staden skulle antändas; hvarföre invånarne antyddes att begifva sig bort, med sin redbaraste egendom. Staden afbrann den 11 Maj, *A.* drog sig åt Borgå, lifligt förföljd af fienden. I Sept. s. å. anförtrordes öfverbefälet öfver hela Finska armén åt *A.* som d. 6 Okt. tappert, och i det längsta försvarade passet vid Pelkänä, hvilket forcerades af Ryssarne, under Furst *Galitzin* och Amiral *Apraxin*; hvarefter han sedermera d. 19 Febr. 1714 lefvererade den lika så olyckliga som minnesvärda bataljen vid Stor-Kyro; hvarvid sjelfva det fiendtliga Generalitetet med beröm erkände hans dervid visade mod och tapperhet. I Sept. erhöill han order att med Finska armén draga sig öfver till Svenska sidan, hvars kuster han de följande åren betäckte och försvarade. Inbröt med den så kallade Jemtländska armén 1718 i Norrige, till följd af *Karl XII:s* befallning, der han framträngde allt till Trondheim; men sedan han fått kunskap om Konungens död och södra arméns återtåg, resolverade han att draga sig öfver fjällen tillbaka, hvarvid han hade den olyckan att större delen af hans armé, under sjelfva Juldagarne, frös ihjäl på fjällen, af inträffad stark köld med yrväder. *A.* bivistade ännu sedermera kampanjerna i Gestrikeland, och återvände efter freden till Finland, der han 1731 upphöjdes till Friherrligt stånd, och blef 1735 General af Infanteriet samt Chef öfver trupperna i Finland.

99. — Dess bref till Gen. Majoren och Landshöfdingen Baron *Georg Lybecker*, dat. Jerrälä $\frac{1}{2}$ mil från Nyslott d. 19 Aug. 1710. Orig. egenh. underskr. m. Sigill. . . . Underrättar att han d. 15 dennes ankommit hit, "då straxt af förposten ankom allarm, om fiendens uti landet gjorda infall." Att Regementet ankommit d. 16 då *A.*, med 100 man till fot, gått ut att förstärka vakten, och bese alla pass, som härvid äro att observeras; "hvaraf befinnes sju på denna kanten." Fienden hade varit vid Karelska gränsen, på andra sidan sjön, der han utplundrat 8 gårdar, och tagit några karlar och

qvinnor till fånga, hvaribland en del af de utaf honom bortsläppta qvinnspersoner berätta; ”att fienden varit 8 Estandarer stark af de vid Kexholm stående 3:ne Regementen, som förljudes uppsöka, och på 3:ne partier efterslä Fendriken *Longström*.” Inberättar äfven: ”ifrån Puumala afsände jag och ett parti att gå åt Ruokolax, för att uppleta de patrullerare som fienden der brukar,” och att han här och i S:t Michel efter sig lämnat Öfverstelöjtnant *Essen*, med 3:ne kompanier af Regementet, för att bevaka de här befintelige passen. Nämnar vidare, att Majoren skulle, jemte 100 man, i morgon sjöledes afsändas till ”Norrlähns Karelska sidan,” för att derifrån afhämta de der befintelige stora lodjor och båtar, på det fienden ej deraf måtte kunna betjena sig. Beklagar sig vara utan penningar, och att hans kavalleri icke är tjenstbart i brist på hästskor och söm. Öfversänder härhos afskrifter af det patent Gen.-Major *Bruce* låtit utgå, jemte ett transunt af Magister *Gråås* skrifvelse. ”Sacellanen *Simon Kexler* skall bruka stort missbruk mot Sverige, i det han åtagit sig att gifva allmogen fribref under Tzarens lydno.” Förfrågar om en sådan man icke skulle fastgripas, hvaröfver han afbidar svar, då han sedermera vill utkommendera ett parti att uppleta och antasta honom.

100. — Dess bref till d:o d:o dat. Jerrälä d. 19 Aug. 1710; Orig. eg. und. m. Sig. . . . . Beklagar den brist allmogen här i landet lider på salt, så att de, emot förbud, varit tvungne föra sin boskap till Wiborg, för att förskaffa sig denna nödvändighets vara; och att de, i samma afsigt, nu äfven börjat ditsläpa sin spanmål. Att man på intet vis, hvarken till lands eller sjös, kan hindra detta, emedan de från holmar söka och finna utväg att praktisera sig fram dit. *A.* önskar derföre, att ett parti salt måtte för allmogens räkning, sjöledes, hitsändas; först till Walkiala, hvarifrån det sedan kunde hitförskaffas med båtar. Anhåller derjemte att brefposterne på den närmare vägen, måtte indragas, i anseende till fiendens snapphanar, och till

större säkerhet utsättas längs den stora vägen, hvarmed Regimentet uppmarscherade.

101. — Dess bref till d:o d:o dat. Järrälä Rusthåll i Säminge Socken vid Nyslott, d. 28 Aug. 1710. Orig. eg. und. m. Sig. . . . . ”Rätt på stunden kom ifrån förposten Slått, tijender in, det fienden sig öfver 2:ne elfvar, med färgor och båtar, till Kärinäki Socken öfverlossat.” Ångrar sig derföre, det han, enligt *Lybeckers* befallning, i går morgse afsändt sin Major med 100 man till Norrläns sidan, att afhämta dervarande lodjor och båtar. ”Emellertid har jag låtit utgå publikationer, att alla hemmavarande Officerare och gemene, samt de ifrån fienden undsluppne, med kronobetjenterne och uppbudsfolket, skola infinna sig vid Nyslottsmalmen; men jag fruktar att få af dem lærer komma, helst den gemena man förljuder sig vara lika kärt, under hvilken potentat de äro.” Dessutom berättades att fienden genom *Lappstrand* ämnar, öfver *Pumala sund*, komma med sitt artilleri emot Nyslott. ”I detta tillfälle rycker jag nu sjelf till Kärinäki med några hästar; men beklagligt att många ej kan brukas i mangel af hästskor och söm.” P. S. ”Kommendanten *Lydinghjelm* beklagar sig uti befästningen, ej hafva mer än en månads proviant för manskapet. Vid min ankomst hit till orten, så hade Kapiten *Buscher* ej mer ordinaire rekryter än 22 man.”

102. — Dess intyg om Major *Joh. Henr. Fieandt*, dat. *Liljendal* d. 15 Juli 1730. Kopia. Att han tjenat under Finska armén i de framfarne krigen, blifvit som oftast brukad på patruller, hvarvid han varit mycket lycklig och förorsakat fienden stort nederlag. Att han bivistat alla de vid Finska armén förefallne aktioner, kampanjer och andra tillfällen, och dervid uppfört sig som en hurtig och keck Officer, och alltid sig väl distinguerat. Slutligen hade han äfven varit fången, och sig sjelf derifrån ranzonerat.

ARVID ERIKSSON (*Ståalarm*) till *Lindö* och *Peitz*, Konung *Sigismunds* Krigs-Öfverste i *Finland* och *Liff-*

land; Kommissarie vid fredsfördraget med Ryssland, Amiral och General-Ståthållare öfver hela Finland, m. m. i hvilken, den tiden, svåra och vådeliga befattning han efterträdde den för sitt öfvermod lika mycket som för sin halstarrighet emot Hertig Karl beryktade Hr *Klaus Fleming*, vid en tidpunkt då Finland visserligen spelade en egen och sjelfständig roll i Historien, ehuru för det sjelft — en i högsta måtto olycklig; en tid utmärkt af svält och hunger, mord och krig, uppror och allmän förvirring; men en tid, å andra sidan, — äfven i behof och rik på redbare män och stora karakterer. Få af våra landsmän torde hafva upplefvat en mera omväxlande tid, och få innehaft ett viktigare embete än denne *Stålar*; men också hafva få varit försatte i en mera brydsam belägenhet än han. Om således ingen hårdare pröfvat ödets skiften, så har ock icke någon genomgått dem med den själsstyrka och det sinneslugn, med den värdighet och resignation som *Arvid Eriksson*. Trogen sitt fädernesland och sin Konung in i döden, sökte han, så länge som möjligt, äfven bevisa Hertigen sin trohet; men då detta, till följd af Hertigens myteri, icke mera lät sig göra, uppehöll han i Finland ännu länge, ehuru öfvergifven af sin Konung, den magt och det anseende *Sigismund* sjelf redan hade förlorat i Sverige. Ej nog dermed att han hade att bekämpa hunger och dyr tid, under det han skulle besegra inre split och tvedrägt; han hade äfven att försvara landet emot Svenska öfvermakten å ena sidan, och emot den Ryska å den andra. Också fanns det i Finland troligtvis ingen, som härtill var lämpligare än han. Klok och omtänksam i sina beräkningar, driftig och verksam i sina handlingar, visade han alltid tapperhet och mod, då det gällde, utan att derföre vara en förflugen våghals eller en djerf sälle. Försiktig och hofsam äfven emot sina fiender, förgick han sig aldrig emot dem, liksom *Fleming*, i ord och handling; i sitt väsende glad och munter, till sitt hjerta mild och ädel, i sitt uppförande from och rättvis,

vis, älskades han lika både af fiender och vänner. Slutligen, emot Hertigens ord och aftal, försåtliga fängslad i Åbo, blef han ingen förrädare emot sina fordnade vänner och vapenbröder, eller sökte, såsom *Ax. Lejonhufvud* m. fl., rädda sig genom andras ofärd. Nej, i sjelfva farans stund, och ännu på afrättsplatsen framstod han öppet och frimodigt, tagande all skuld på sig, hvarvid han bad, att ensam få dö för alla de andra, hvilka, såsom honom underordnade, endast troget verkställt hans befallningar, liksom han åtlydt sin Konung. Det är anmärkningsvärdt, att, på dessa vilda och krigiska tider, då mord och plundring hörde till ordningen för dagen, har ingen grym och våldsamt åtgärd — icke ens någon orättvis, kunnat läggas honom till last; tvertom har hans karakter blifvit stämplad af många vackra och ädla handlingar. Och lika anmärkningsvärdt är det, att *Carl IX*, som den tiden häruti fullkomligt var motsatsen, och för hvilken så ofta, äfven oskyldigt blod måste flyta, hade mer än en gång dömt denna sin humana, ehuru ihärdiga motståndare till döden, flere gånger låtit honom utföras till afrättsplatsen, dock alltid der, om ej förr, benådat honom till lifvet; stundom äfven efteråt öfverhopat honom med de största förtroendeposter. Med Krigs-Öfversten *Axel Kurck* måtte *Arvid Eriksson* hafva lefvat i den förtroligaste vänskap. De delte ofta ljufva och bittra gemensamma öden; och deras namn förekomma vanligtvis skrifne tätt bredvid hvarandras i dessa tiders vigtigaste handlingar. Då här nedanföre uppräknas och omtalas så många af *Arvid Erikssons* bref och skrifter, har man ansett sig äfven böra nämna något mera om denna mans märkvärdiga öden och lefnadsomständigheter.

Han var gift med *Elin Hermansdotter Fleming*, hvilken dog 1603, och blef begrafven i Tenala kyrka; och med hvilken han icke torde hafva haft några manliga arfvingar. Hans föräldrar voro Riks-Rådet *Erik Arvidsson Stålar* till Sydänmaa, och *Beata* gamla *Nils Grabbes* dotter till Grabbacka. Beslägtad var han med

de förnämsta familjer inom landet. Af hans ungdom känner man icke mera än att han 1583 var Häradshöfding i Nyslotts Län. *) — År 1584, d. 14 Juli, fick han "öfversta befallningen öfver allt skeppsfolk, örlogsskepp, smärre och större Jagter, Lodjor och Båtar, som i Finland voro." — 1585 kallas han "Amiral i Finland," hvilken befattning han under *Flemingens* öfverbefäl, tyckes hafva bibehållit till 1590, då han i Liffland slogs emot Ryssarne, under det man å andra sidan handlade med dem om fred. — 1591 i Aug. vann han, i spetsen för några hundrade man, en betydlig seger, hvarvid, enligt uppgift, 6000 fiender blefvo nedgjorde. — 1592 d. 10 Juni blef han Ståthållare i Narva, och samma år Öfverste för ett Infanteri-Regemente. — 1593 d. 21 Januari afslutade han 2:ne års stillestånd med Ryssarne, för hvilken åtgärd han uppbar stränga förebråelser af Flemingens. — 1594 d. 20 Juni fick han K. *Sigismunds* stadfästelse på sin innehafvande Ståthållare beställning i Narva; och kallades d. å. "Öfverste för alla knektar i Fin- och Liffland." I Juli samma år, var han den enda, som lyckades att i Stockholm lugna och till lydnad återbringa det missnöjda och uppstudsiga Dal-Regementet. Han förordnades samma år till Kommissare, eller ombud, vid fredstraktaten med Ryssland, hvarmed han det följande året hade mycket att beställa, såväl som vid gränsregleringen. — 1595, d. 15 Febr., afslöt han fred med Ryssarne, hvarvid de ingingo på alla hans propositioner; dock ville de icke uppgå rågången, innan de inbekomme Kexholm, i anledning hvaraf den fiendtliga sinnesstämningen ännu länge fortfor. — 1597, i Maj, öfverkom han till Finland, för att påskynda Kexholms öfverlämnande till Ryssland; men afstod derifrån i anledning af Finska Adels protestation.

*) Fordom utdelades ofta till högre militair-chefer äfven civila embeten och tjänster, endast för att öka deras inkomster. I synnerhet var detta fallet med Lagmans- och Häradshöfdinge-tjensterne. Det är troligt att *A. E.* aldrig i Nyslotts Län förrättat domare tjänsten, endast uppburit rëntan, eller tingskapparne, under det en annan, såsom i hans ställe tillförordnad, fått vidkännas besväret, för blotta sportlarne.

Den 10 Juni s. å. förordnades han af *Sigismund* att efter Flemingens död, hafva omvårdnad och beställa om alla saker i Finland, samt att der utöfva den högsta militäriska myndighet, hvartill han redan förut af Finska Krigsbefälet och Ridderskapet blifvit genom deras enhälliga val antagen. I September s. år sökte han förgäflvas hindra Hertig *Karls* och Svenska arméns landstigning vid Åbo; hvarefter han drog sig undan åt Tavastland; men i December månad samma år, var han åter Herre på Åbo Slott, som, efter Hertigens afresa, öppnade för honom sina portar. — 1598, fick han *Sigismunds* fullmakt att vara General-Ståthållare öfver hela Finland och tillika Krigs-Öfverste efter Fleming. I Aug. månad s. å. öfverkom han med Finska flottan och hären till Svenska skären, för att möta och understödja Konungen vid dess ankomst till riket; men sedan han en tid förgäflvas väntat på honom i Gröneborgs hamn (belägen 6 mil ifrån Stockholm), återvände han till Finland, lifligt förföljd af den Svenska Flottan. Dock hade han här knappt fått kunskap om *Sigismunds* ankomst till Kalmar, förr än han genast vände om, och intågade i Sept. s. å. med sina 3000 Finnar i Stockholm. Befriade de förut af Hertigen 1597 i Åbo fängslade, och såsom gislan till Sverige bortsläpade, fruntimmer af Finlands förnämsta Adel; och ämnade just marschera ned åt Östergötland, Konungen till mötes, då han fick underrättelse om slaget vid Stångebro och *Sigismunds* snöpliga flykt, hvarefter *Stålar* i Oktober, i följd af Konungens order, skyndade sig med sitt folk öfver till Finland, der han vidtog kraftiga mått och steg till landets försvar. — 1599, lät han i slutet af Maj borttaga den vid Mustasaari, under *Augustinus Larsson* sammandragna Österbottniska flottan, jemte allt artilleri och proviant. Fram i Augusti s. å. utstod han på Åbo Slott, dess belägring af Svenskarne; hvilket han, strand-satt på den af K. *Sigismund* utlofvade hjälpen, sluteligen, på grund af Hertigens bref och försäkran, uppgaf i September. På Hertigens befallning om *Arvid Erikssons* arresterande, inkommo samteliga befälhafvar-

ne vid Hert. *Karls* armé d. 28 Sept. med en skriftlig förbön för honom; dock förgäves. Vid blod-scenerne i Åbo, d. 12 Nov. s. å., uppsköts väl *Arvid Erikssons* och *Axel Kurcks* afrättning; men endast af orsak, att Hertigen genom dem hoppades, antingen med godo eller ondo, kunna erhålla några upplysningar om de i hans våld nu öfverlämnade Riksrådens förmenta planer och stämplingar. De öfverfördes derföre till Stockholm, och underkastades pinliga förhör. Icke mindre än 3:ne särskildta gånger, inom årets slut, utleddes *A. E.* till afrättsplatsen, för att halshuggas, och infördes hvarje gång derifrån åter i fängelset. Hertigen ville genom tortur och dessa obyggliga uppträden aftvinga honom någon slags bekännelse. Men *A. E.* var icke den man, på hvilken plågor och fruktan verkade. I allmänhet af ett gladt och muntert lynne, skämtade han ofta i sjelfva dödsstunden; och det var vid ett af dessa tillfällen, som han gycklade de bekanta orden med hufvudstadens damer, då de, lockade af nyfikenhet att betrakta hans hädanfärd, hade ställt sig i alla fönster. *) — 1600 släpades han till Riksdagen i Linköping; der han d. 20 Mars, då Riksens Råd halshöggs, utleddes, jemte dem, till döden. Redan var den röda mantelen utbredd för honom, och han gjorde sig färdig att blotta sin hals; då det förkunnades honom, att verkställigheten af domen äfven nu blifvit uppskjuten till en annan lägligare tid (hvilket annars icke just var Hert. *Karls* svaga sida); hvarvid en löjlig anmärkning öfver sjelfva det sorgliga vid detta tillfälle undföll honom. **) — 1601, vilde K. Sigismund utväxla *Arvid Eriksson* emot båda Hertigens bästa fältherrar *Jakob de la Gardie* och *Karl*

---

*) Han lyftade härvid på hatten och gjorde en artig komplimang för de i fönstren gapande Damer. "Han hade alltid varit en vän af könet, sade han, derföre om nu fruntimren, genom sin förbön hos Fursten, ville hjälpa honom från denna hans förlägenhet, lofvade han vara deras ödmjuke tjenare så länge han lefde."

***) "Hvad skola väl mina värda medbröder nu tänka om mig (yttrade han) då jag icke kommer efter dem; säkert lära de tro att jag farit till helfvetet, då de icke finna mig i himmelen, dit de väntat mig efter sig."

Karlsson Gyllenhjelm, hvilka då nyligen råkat i hans fångenskap, och af hvilka den sednare var Hert. *Karls* egen son på sido linien. Hertigen utlämnade alla andra, men vägrade nu, liksom sedermera 1605 att utgifva *Arvid Eriksson*; till följd hvaraf *Gyllenhjelm* måste qvarsitta hela 12 åren i ett hårdt fångelse, deribland $6\frac{1}{2}$ år beslagen i tunga jernfjättrar. — 1602, d. 9 Januari, vid mötet i Åbo, ingick samtelige Finska Ridderskapet och Adeln, till Hertigen, med en förbön för *Arvid Eriksson*; i anledning hvaraf han ändteligen den 28 Aug. s. å. blef benådad till lifvet, och d. 9 påföljande Augusti utnämnd till Lagman i Karelen. Blef ännu samma år Krigs-Öfverste i Finland, hvarefter honom kort derpå anförtroddes ett Öfverbefäl i Liffland öfver de der sammandragne trupper, der han de 2:ne påföljande åren utförde åtskilliga krigsoperationer, till dess *Anders Lindersson* d. 15 Sept. 1604 förlorade slaget vid Wittensten. I sin vrede häröfver misstänkte och beskyllde Karl *Stålarm* att, af gammal vänskap för Polackarne, icke hafva skyndat *Lindersson* till hjälp, icke heller i tid undsatt Dorpat. Han hemkallades genast, fängslades, pinades och marterades, genom tortur, flersfaldiga gånger; dömdes slutligen d. 30 April 1605 till döden. Hans bön var numera icke att erhålla försökning ifrån dödsstraffet, utan 1:o att blifva skjuten af soldater, och icke behöfva falla för bödelssvärdet, 2:o att ostympad blifva begrafven, 3:o att arfgodsen ej måtte indragas, förr än hans skulder blifvit betalade. Han utleddes äfven nu till döden, men blef åter från afrättsplatsen tillbakaförd i fångelset. Det var nu femte gången *Karl* anställde med honom detta grymma skådespel. Han lefde ännu länge inspärrad i fångelse, der han slutligen tärdd af sorg och bekymmer, samt försvagad af sjukdomar och lidanden efter uthärdade torturer och långvarig fångenskap, ändade sina åttro och ära, kung och fosterland, helgade dagar. Han dog vid hög ålder på Gripsholms Slott, och begrofs i Käfverbo (Kärnbo?) kyrka i Södermanland.

len, m. m. Hr *Claus Fleming*, Friherre till Wijk," d. Narffven d. 22 Januari 1590. Orig. hela brevet är egenhändigt skrifvet och undertecknad af *A. E.* Sigillet affallet. . . . . Underrättar att: "same time korskisingen skede letth han sin skellmshop berenne Jama och i hiell slo nie landzknechther och en hop anath folk, och sedan ville han inthet åther liga till handlings." . . . . "Men i dag om gud viill ville vii stöttthe till en hop han haffer med sig her vidh handdells pladzen; gud gif oss licke." Underrättar vidare det Krigs-Öfversten och krigsfolket hos honom anhållit, det han skulle vara denne "till hjelp i marken," på det de sednare viste, hvem de skulle lyda, i händelse någon olycka skulle vidkomma den förra. Att han nödgats lofva dem detta, under denna vinter; "men icke deste mindre viill iag bestelle effter e. h. begeren om siöö handlingen her i Finlandh."

104. — Dess bref till d:o d:o dat. Purttis, d. 2 Febr. 1590. Orig. (?) . . . . . Rapporterar det Ryssarne d. 24 Januari ankommit till Jama, "och strax Måndagen dhär efther gaff *Hans Burdt* husett op." Att de sedermera framryckt en mil nära Purttis, hela 80,000 man starcke; "hans förhop haffr aldrig varit starck i marcken." Att deras, och vår, förvakt allt jemt håller i hop; och att Ryssen med sin stora makt nu kommit för Narven. "Dän 30 Januarii skärmijssla jag medh hans hoop på thett stora Bergedt på Ifvanogorodz Side, och vij hölle med vår hoop i våhr fördell, och han nedan för dän Backen, wtt medh skogs laggen, och mitt i hopen Back hans flöglar, där hade Storförsten slagitt sine Pauluner up, män efther vij sågâ att han vahr alt förstark måtte vij Besätte befästningen och drogo ther ifrån medh hierttans vee, Och nu haffr vij legradt oss här vidh Purttis, dheris forings fålk och våre kifves i hoop." . . . . dhett värste käre Här Class att våhre knechtar och hofmän löpe alt förmånge til Rydzen," i anledning hvaraf han önskar det K. M:t ingalunda må börja en vinterkampanj, "Eliest bekâme vij flere för-rådare änn vij väl behöfve." Hoppas för öfrigt, att

om fienden nu bränner några byar och borttager boskapen, så skola vi nästa sommar betala dem det igen, blott K. M. i tid vill vara betänkt, att vidtaga de åtgärder, som saken fordrar, samt slutar dermed, att om detta folket ej bekommer hvad dem bör, ”dhå ville jag ønske mig hellre Bland en hoop Ulfvar än Bland dhåm.”

105. — Dess bref till d:o d:o dat. Kijell (10 mil hit om Narva) och 5 Febr. 1590. Orig. egenh. skr. och undertecknad. . . . . Underrättar att de i går, vid *Klas Flemings* hof kommit i affär med ”tollff tusen tattare och riidsar som stor försten haffer sendtth uth till atth sköffla och brenna.” Då sände *Arvid Eriksson* och *Jöran Boye* 200 man ut på kunskap, och ”strax uthan för legreth vorth mötthe sama tattare vore kunskaper der dii lenge napes och bleff vore öffer metig och fongatth sa riitm. . . . *) och *hans Maidell*, do kom iag med fiire faner ritther och satthe till tattaren och dreff honom på fliichtten tre store millor from vorth leger, der vii nogre hundradh nedlade och fongett någre boiärer och en knäs bleff slagen; men nu lige vii her och förventthe hans till komsth, om vij icke sloss med honom do suellthe vii alle i hiell, effter vii ere so in kettatth her i landetth.” Uppger det alla bojärer säga att fienden skall vara 100,000 man stark.

106. — Dess skrifvelse till Riks-Rådet *Erik Sparre*, odat. bekommet d. 11 Juli 1590. Orig. egenh. skr. & undert. . . . . Tackar för vinet, som Sparren tillsändt *A. E.* och hans fru. Säger, att sedan han hitkom, har han icke varit till tals med H. M:t; och det H. F. N. talt med honom ”haffer inttetth varith mikitth nodigtth.” Att han låtit begära af K. M:t ”förloff” (afsked, permission?) hvartill Konungen svarat: ”han mo en vare här ett skiffthe,” och dervid tillagt: ”vii viill alle sto för en man;” med hvilka ord H. K. M. velat pikera *A. E.*, för den sedel han skrifvit vid Åbo, ”men

*) Ordet är svårt att deschifrera; men icke är det *Otto Wrangel*, som Girs i sin Joh. III:s Hist. p. 145 anför.

huru vii alle för en man stoth haffer giffer tiden medh." Den *ena punkten* i ofvannämnde sedel, hvarmed de ville binda *A. E.* lydde: "om *K. M.* viill tage sex eller siu aff dage do mo *H. K. M.* tage oss alle, derföre och alle viille vii dö derföre som i *Reffle sketh er*," dermed han mente "atth ingen haffer orsak medh skell sticke sigh för den handell undan." Den *andra punkten* innehöll det *Finska och Liffländska Adelskapet* sammansatt sig att draga öfver till Sverige, för att bedja *K. M.*:t "atth dii engongh motthe kome till fredh eller allvarsamer krig en her till sketh är." Den *trede punkten* innehöll, att om desse föreskrifne rättmätiga vilkor icke blifve antagne, "do kunne till effintiirs *suerigis rike* kome i stor ollicke och för derff." — "Detthe er den zedell iag haffer varitth rriibutereth före *H. F. N.*" Vidare hade *A. E.* i något af sina bref till *Fursten, Klas Fleming* eller *Olof Sverkersson*, bland annat råkat skrifva, angående belägringen af *Narva*, förlidne vinter; "att *K. M.* sparat penningar, och icke låtit bygga bröstvärnen på bastionerna, hvarigenom fienden fått öfverhanden. "Den punctt haffer dii god herrer lesitt för *K. M.* jagh befaller min sack gudh allzmetig och viill se atth iag kan become orloff af denne tiensth efftther *H. K. M.* haffer getth mig bod erfflig och till lifftid." . . . . .

107. — Dess bref till Hertig *Karl*, dat. *Narva*, d. 26 Januari 1593. *Afskr.* . . . . . Omnämner det han tillskrifvit *Flemingen*, och bedt honom med håtar, från *Porkala udd*, öfversände någon fetalie till *Reval*, i anseende till den stora nöd som här på fästningen omträngde. Detta har han icke gjort, "hvarigenom många knektar äro döde blefne." Till svar hade *A. E.* endast bekommit en hop spotska skrifvelser; och icke nog dermed, utan tillskref han knektarne här på befästningen, "och ville hitza folket mig uppå halsen, hvad folket hade icke bättre vetat och förstått, än som hans skrifvelse innehöllt." *A. E.* öfversänder afskrifter af dessa hans bref, med tillägg: "Genom sådana hemliga

hemliga stämplingar och uppror, hade befästningen kunnat lätteligen komma fienderne i händer och undan Sveriges krono." Beder derföre, det han icke måtte vara under Flemingens "träldom och regemente," hvilket ock fleres åstundan är; och begär slutligen om Hertigens råd i saken, "hvar jag måtte komma med honom till Rätta, efter der äro någre ärerörige ord, som mig angår."

108. — Dess bref till d:o d:o dat. Narva, d. 28 Febr. 1593, (ank. d. 17 Mars till Upsala, med en enspännare från *Anders Lindersson*). Afskr. . . . . Berättar att *Joh. Sparre* ankommit d. 7 Febr. till Narva, med bref från K. M. i Polen till krigsfolket och borgerskapet; att han begärt en skriftelig ed af *A. E.* och de gemena, hvilket de vägrat; dock sluteligen lofvat, enär han först bekommit skriftlig ed af allt krigsfolket i Finland; "från dem kunna desse sig icke söndra." Att här gått ett säkert rykte, det Storfursten skall vara ombragt; "och nu nappas den slägten *Romanovitz* och *Boris Gudenow* och *Bugdan Bolsko* om regementet." Att kommunikation, häremellan och Muskøvy, var afbruten.

109. — Dess bref till d:o d:o dat. Narva, d. 15 Mars 1593. Afskr. . . . . Anhåller det Fursten ville skriva Hr *Klas Fleming* till "ett hårdt bref:" det han ej måtte låta förskingra den fetalie, som är infrusen i Finska skären; eljest lider denna fästning en stor nöd i sommar, ty här i landet är intet att fås. Underrättar att alla vägar, till och från Ryssland, äro spärrade; och bekräftar: "att Storfursten är ombragt, och *Boris Gudenow* med de andra Herrar hafva stort mord och parlamente i Muskoven mot hvarandra."

110. — Dess bref till *Anders Lindersson*, dat. Narva, d. 2 Maj 1593. Afskr. . . . . Underrättar det Hr *Klas Fleming* affärdat sin oägta son till K. M. i Polen, och beskyller Hertig *Karl*, att vilja komma uppror tillväga emot K. M. Att *Henrik Leil* försäkrat, att Fleming i Finland låter efterslä *Anders Lindersson*, för att, om han kan få fatt honom, låta hugga hufvudet af ho-

- nom. "Men mig hoppas till Gud att Hr *Claes* stora mod skall engång få stackot fötter."
411. — Dess bref till Hertig *Karl*, dat. Narva, d. 12 Maj 1593. Afskr. . . . . Anhåller att ifrån Sverige måtte blifva hitsändt råg och malt, efter man förnimmer att det, som hit var ärnadt, och blef i Finska skären infruset, "är allt förryckt utaf krigsfolket som i Finland i vinter varit hafver."
412. — Dess bref till d:o d:o dat. Narva, d. 24 Maj 1593. Afskr. . . . . Inberättar att Provianskrifvaren *Daniel* kommit till Narva med en hop malt och något kött; "det mesta köttet deraf har Hr *Klas Fleming* låtit fördela åt de Westgöte hofmän." Anhåller det Hertigen måtte sända 2:ne eller flere personer att tillse huru Flemingens hushållar med fetalien, efter som han från Pällinge låtit återföra proviansfartygen till Helsingfors; troligen för att sjelf först utvälja det bästa, och sedan sända hit det sämsta, såsom han tillförene gjort. Besvärar sig deröfver att Flemingens kallat *A. E.* för en "ljugare," och repeterat mycket af hvad höglofl. i åminnelse K. M. för 3 år sedan låtit undfalla sig, i anledning af de mistankar han då fattat till *A. E.*, genom Flemingens och hans ledamöters tillskyndan, men hvilket allt han sedan till gunst och nåde upptagit. "Men jag förnimmer, sedan han icke längre kunde komma de gode Herrar i ytterligare olycka hos Höglofl. K. M. och hos E. F. N. måste han nu vräka sin vrede på mig, fattig karl, och mina gelikar."
413. — Dess bref till d:o d:o dat. Narva d. 14 Juni 1593. Afskr. . . . . "Herr *Claes Fleming* hafver skrivit mig till, undsäger mig i sitt bref; så snart H. K. M. i Polen kommer i Riket, då vill han ändteligen klaga halsen af mig. Om E. F. N. icke håller hand öfver mig, så gör han sin största flit att han må komma mig i olycka, der Gud förbjude H. K. M. och E. F. N. ställte någon tro till honom."
414. — Dess bref till d:o d:o dat. Narva, d. 28 Juni 1593. Afskr. . . . . "För 8 dagar sedan hade *Anders*

Knäck, utom annan fetalie, borttagit äfven 100 Tunnor malt, från ett skepp som skulle hit. All den proviant som utgjordes från Åland, infördes på Åbo Slott; och hvad gammalt der förut fanns skickades hit." Berder att Hertigen ville härom tillskrifva Proviantmästaren *Sven Bertilsson*, på hvars befallning detta skett; och råder Hert. att låta fångsla denne *Anders Knäck*, som i vintras låg vid Porkala udd, och bröt upp alla bref emellan Hertigen och *Arvid Eriksson*; "emedan man af honom kunde få veta mycket, hvad man nu icke känner."

115. — Dess bref till d:o d:o dat. Narva d. 10 Aug. 1593 (ank. d. 30 Aug.). Afskr. . . . . Underrättar om den stora olycka, som är skedd här på Narva Slott, genom oförsiktig behandling af krutet. Att nemligen *Bengt Severinsson* sändt en Arkeliskrifvare hit till Liffland, för att inventera krut och andra krigsmunitioner. Denne hade kommit till Narva, under den tid *A. E.* varit rest till Reval, för att af *Jöran Boye* begära några 100 Tunnor fetalie till låns, för fästningens behof. Emellertid begynte Arkelimästaren inventera krutet, hvilket han frånde underjordiske hvalfven lät uppföra på Slottet, der han begynte uppslå tunnorne, och fylla hvad som feltes, för att sedan väga dem. Vål hade *Nils Olofsson* varnat Arkelimästaren och Bysseskyttarne, att härvid gå varsamt tillväga; men de mente tro på, det de nog förstodo sig på att handtera sådana varor; och att det icke nu vore första gången. "Men huru de med yxorna slogo på banden, kom elden dermed lös; och sprang dervid först den ena krutkammaren, och sedan den andra, och sprängde äfven salarna i luften, som voro på krutkammaren." Af Arkelimästaren och Bysseskyttarne fanns icke mera igen än en hand. *Arvid Eriksson* miste dervid sex sina tjenare, alla sina kläder, rustningar och värjor, jemte allt sitt silfver. Han lofvar dock att ånyo låta befästa Slottet mycket bättre än hvad det förut varit, hvar till han här närmare uppgifver planen. "Ryssarne på Ivanogorod ledo och en stor skada på folk och hus. Af

den konstnärens *) instrument och materier som E. F. N. sände hit i förgångne höst gjordes mesta skadan både på Slottet och i staden."

116. — Dess bref till Riksens Råd, dat. Narva, d. 2 Okt. 1593 (ankom med *Nils Olofsson* d. 6 Nov.). Afskr. . . . . Underrättar att Ståthållaren på Ivanogorod flere gånger begärt att få veta namnen på de blifvande Kommissarierne vid Fredstraktaten, och när de skola komma, efter tiden redan är ute. Att Ryssarnes sändebud härvid är, nu som förr, *Michael Klobowitz*. Att *A. E.* bekommit Hertigens bref, hvori han ber denne underrätta nyssnämnde Ryske Ståthållare, det Hertigen önskade uppskof härmed, till K. M. sjelf inkommer till riket. Råder Riksens Råd att hitsända någon förtrogen af Sekreterarne, som, med någre högre Embetsmän här i landet, kunde bedrifva denna handel.

117. — Dess bref till *Olof Sverkersson*, dat. Narva, d. 13 Okt. 1593. Afskr. . . . . Underrättar att Storfurstens Sändningebud d. 5 Okt. ankommit till Ivanogorod, bestående af följande personal: 1:o "den högsta principalen är Okolnitz och Namesnik till Kaluski *Iwan Samsonowitz Turonima*;" 2:o en Hofjunkare och Namesnik till Jelathen *Ostafim Michaelowitz Puskin*; 3:o en Kantsler *Gregorius Iwanofim Klubokoff*; 4:o äfven en Kantsler *Puskin Witruoff*, hvilka högeligen beskärmat sig deröfver, att ej, enligt sednaste handel, och Hertigens och Rådets skrifvelse med *Per Rasmusson*, de Svenke Sändebuden ankommit. Att *A. E.* ursäktat saken dermed det H. K. M. fördröjt sin återresa till fäderneslandet; hvarföre de lofvat vänta här i 3:ne veckor på våra Kommissarier. Ber *Olof Sverkersson* derföre påskynda deras resa, och föreslår att fredshandeln ej bör ske på Ryska sidan, utan på en holme midt i strömmen, kallad *Kijfsholmen*, der äfven i Härmästarnes tid blifvit hållet samtal. Detta anser *A. E.* böra lända K. M. och kronan till ära. "Om nu min kära Bror syntes, och jag visste K. M:ts

*) Härmed torde förstås ofvannämnde Arkelimästare.

- nådiga vilja, då ville jag nu straxt begynna på att fordra, det deras Sändningebud måtte komma på den holman.”
118. — Dess bref till ”*Nils Olufsson* till Meldola, Slottslofven” (hvilken d. 2 Okt. rest öfver till Sverige) dat. Narva d. 13 Okt. 1593. Afskr. . . . . ”Kära *Niels Olufsson*, sedan J drogo hädan, kom Ryssens Sändningebud till Ivanogorod d. 5 Octobris” etc. (af samma innehåll som det föregående brefvet).
119. — Dess bref till Hertig *Karl*, dat. Narfven d. 9 Dec. 1593 (ank. till Nyköping d. 22 Jan. 1594). Afskr. . . . . Att dessa dagar hitkommit 3 fartyg med proviant, det ena från Stockholm, det andra från Kalmar, och det tredje från Borgå län i Finland; hvilken fetalie kom i den aldra största nöd; ”här var i några veckor slätt intet till bröds.” Omtalar åtskilliga åtgärder dem han vidtagit att proviantera fästningen; hvarefter det heter: ”Jag förskickar en Ryss till Högb. K. M. som är i dessa dagar lupin ifrån Ivanogorod, och vet vissa kunskaper att berätta, huru *Borys Gudenow* sig ställer emot Storfursten, och hvad stämplingar han drifver med Tattarn och Turken der i Muskoven, och nu skall (förbemälte Ryss?) vara bägges deras Sändningebud.” Att *A. E.*, i anledning af K. M:ts bref, tillsagt dem på Ivanogorod, det hvardera Rikets fredskommis-sarier måtte sammanträda Fastlagstiden i Narva. Beklagas sig, det Hr *Klas Fleming* vill bringa honom i K. M:ts ogunst; ber Hertigen motverka detta, hvaremot *A. E.* lofvar blifva Hertigen bevågen så länge en blodsdroppa är varm i honom, ”om det än vore Herr *Clas Fleming* ljuft eller ledt.” . . . .
120. — Dess bref till d:o d:o dat. Feijon d. 18 Sept. 1594. Afskr. . . . . Underrättar det han, *Hinrik Leil*, m. fl. nu äro komne hit till Feijon, vid hafvet, men våga icke öfver, för den starka stormen; att han redan tvenne resor varit nära om halsen, att en skuta i hans följe blef borta, hvarvid *Hinrik Olsson* drunknade med sina tjenare, och flere andra. Lofvar att med en liten båt begifva sig till sjöss, det första vädret aldrig så

litet lugnade af. Bönfaller att de knektebefäl, som efter honom qvarstannade i Stockholm, måtte i tid blifva dädan fordrade, hvar till sine knektar igen, så kunde man hafva desto bättre gehör hos folket. "Jag beder för Jesu namns skull, att E. F. N. icke ville förgäta Narffen, med fetalie och penningar till Knektarne, så ock kläde till Bysseskyttarne."

121. — Dess bref till d:o d:o dat. Korpoström . . . . (tyckes vara skrifvet några dagar sednare än det förra) Afskr. . . . . Förmäler det han i Åland mött en brefdragare från Narva, med bref från Hr *Sten Banner*, *Jöran Boye* och *Niklas Rask*, hvilka bref nu öfversändas till Hertigen, och hvaraf man kan förnimma den stora brist på fetalier, som nu råder i Narva; och nu tillstundar likväl vintern. *Klas Fleming* har i Åbo sagt åt *Arvid Erikssons* hustru, att all Finsk Räkta skall till Åbo Slott. Beder om det kläde, salt, m. m. som Hertigen lofvat.

122. — Dess bref till d:o d:o dat. Narva, d. 12 Nov. 1594 (ank. d. 7 Dec.). . . . . Inberättar det vi kommit med Ryska Sändebuden att sitta d. 9 November, sedan korskyssningen skett d. 5:te i samma månad; att de återfordra Liffland och Kexholm; och vi deremot Ivanogorod, Jama och Koporie, Nöteborg och Riitamaa, sammaledes uti Lappmarken. Att Ryssarne nu visa sig benägnare till fred; och att vi åter skola med dem sammanträda d. 13 Nov. Beklagar hungersnöden i fästningen, och anhåller åtminstone om 2000 daler, och att Hertigen icke måtte förgäta de Skottske Rytterne, som hafva ringa att hjälpa sig med.

123. — Dess bref till Hr *Klas Fleming*, dat. Narva, d. 12 Nov. 1594. Afskr. . . . . Af samma innehåll som det förra om Ryska fredshandeln. "Jag beder e. h. rätt för Jesu Christi död och pino skull, att om några skepp komma ifrån Sverige, och kunna intet löpa hit in för vinterns skull, att e. h. då ville låta löpa genast från Wargskär till Wirkkiis. Om det skall så olyckan vara, så må hellre ett gammalt rutit skepp gå sönder, blott man erhåller fetalier."

124. — Dess bref till Hertig *Karl*, dat d. 26 Nov. 1594. Afskr. . . . . Underrättar att de 2:ne gånger varit till handels med Ryssarne, sedan hans sednaste bref; men att de förnämligast fäst sig vid Liffland; och nu sednast vid Wesenberg och Narven; hvarpå de fått till svar, det vi icke kunna sammanträda med dem, så framt de begära något i Liffland. Lofvar framdeles underrätta vidare.
125. — Dess bref till d:o d:o dat. Narva d. 9 Jan. 1595. Afskr. . . . . Anhåller att dem som befallningen hafva i Finland måtte beordras att med första öppet vatten förse fästningen med fetalie, såväl af den gård som der är pålagd, som af hvad der är infruset. Att Fogdarna i Finland likaledes måtte undsätta fästningen med sågbräder till vallar, broar, hus och hvalfbetäckning.
126. — Dess bref till d:o d:o dat. Narva d. 21 Jan. 1595. Afskr. . . . . Underrättar att Muskovitens sändebud gått in på en evig fred, och antagit de 15 å 16 dem förelagde punkter, på 3 när; i anledning hvaraf de begärt 8 dagars anstånd, för att invänta svar ifrån Storfursten. Dessa punkter voro 1:o om köpslagen och seglatsen; 2:o om alla de fångar, som äro bortförde från Sverige, Finland och Liffland; 3:o om det som till Polen ligger. Lofvar återsända Hertigens Sekreterare *Joh. Derfeldt*, så snart allt blifvit fullkomligen beslutadt. *A. E.* anhåller att få bekomma det, hvarom han i höstas begärde genom Hr *Karl Sture* och *Jost Curtzel*, eljest kan han knappt komma till rätta.
127. — Dess bref till d:o d:o dat. Narva d. 5 Febr. 1595. Afskr. . . . . "Här är gjord en stor gäld för Kejsarens Sändningebud; vill ock härefter behöfvas till K. Mits Sändningebud, efter de intet mer hafva i förråd. När sådan gäld blifver betald, det må Gud veta!"
128. — Dess bref till Hr *Klas Fleming*, dat. Narva, d. 19 Febr. 1595. Afskr. . . . . Förståndigar att evig fred blifvit afsluten med Ryssen d. 15 Februarii; *) dock

*) Fredsfördraget blef sedermera formligt afslutadt den 18 Maj i byn Teusin, ej långt från Narva. (Jemf. Werwing. 1 D. p. 276.)

skall all köpslagen, våg och vigt, vara på denna sida, och stapelen och handeln skall blifva i Reval och Wiborg. Deras gods skola de föra hit, med skutor och pinkor, och här skall det sedan blifva vexladt. Och skola Ryssarne föra allt deras på denna sida; och våra Köpmän skola hafva fiitt att draga i deras land och köpslaga, och hafva sina tomter och gårdar i Ryssland, uti Storfurstens stater. "Vi skola i dag ut och besluta Titelen, huru der om blifver." — Zedeln *) innehöll, att Ryssarne vid fredstraktaten gått in på alla punkter, som vi yrkat, nemligen att gränsorne först skulle blifva väl ransakade, och att de på båda sidor blefve derom förente; att alla de fångar, som ifrån Sverige, Finland, Liffland, såväl som de hvilka ifrån Öfver-Polen och härifrån Narva, samt i Härmästarnes tid ifrån Wittensten och andra Slottsläner blifvit bortfångade, först skulle lösgifvas; att alla Köpmän, som hafva gäld att fordra i Ryssland, först blifva betalde, m. fl. a. punkter, innan Kexholm blifver dem inrymd. På allt annat ingå de gerna, utom på Råsönen, hvarom de sedan lofva ransaka, när huset blifvit dem lämnadt. "Men detta sker aldrig, och bör aldrig ske."

129. — Dess bref till Hertig Karl, dat. Narva, d. 12 Mars 1695. Afskr. . . . Berättar att med fredshandeln intet är långt kommet, emedan Kejsarens Sändebud **) laggt sig der emellan. Att Hr *Sten* och Hr *Krister*, jemte *Jöran Boje* äro vid Wesenberg att taga eden af Lifländska Adeln. Yrkar att Ryssarne måtte först uppgå rågången, innan Huset öfverlämnas dem. "Här är en svår hunger, så hjelpe mig Gud, att några hundra knektar icke hafva i många dagar haft ett stycke bröd. Icke är här kött, icke salt, eller torr-fisk. Knektarne sjukna fast mycket, och gå så bleka i ögon af den hunger och vatten de druckit hafva. När Hr *Sten*

*) Det var ofta bruket att i bref insticka ett löst blad, hvilket kallades *Zedel*, och som stundom innehöll mer än sjelfva brefvet. Det svarade emot hvad man nu kallar *post scriptum*.

**) Härmed menas Kejsarens af Tyskland.

Sten och *Jöran Boje* drogo hädan, lofvade de sätta några Stycken i pant åt de Refvelske; men intet hafver jag än deraf förnummit."

130. — Dess bref till d:o d:o dat. Narva, d. 30 Apr. 1595. Afskr. . . . . Beklagar det arma krigsfolkets stora nöd och hunger: "och hafver jag nog länge kunnat uppehålla dem med goda ord, men nu vilja de intet längre hjelpa; magan vill intet borga." Att de 500 Daler, som *Markus Mejers* tjenare lämnat honom, ej förslå långt; och att det är osäkert om man kan påräkna 1000 Daler som *Husman* trasserat. "Gud skall vara mitt vitne, att jag intet så ofta ville bekymra E. F. N. der om, men högsta nöden tvingar mig dertill."
131. — Dess bref till d:o d:o dat. Narva, d. 19 Juni 1595. Afskr. . . . . Tillkännager, det han på Hr *Stens* och de andre gode Herrarnes begäran tagit af en Rysk köpman *Timophei* två timber Soblar och några timber Mårdar för några 100 Daler, för att förära Kejsarens Sändebud vid deras afresa, för det omak de haft vid Ryska fredshandeln; och anhåller att smörräntan, från något fögderi i Finland, måtte disponeras att förnöja köpmannen, som alla redan börjar mana *A. E.* om sin betalning.
132. — Dess och *Sten Banérs*, *Kristjern Klassons*, *Jöran Bojes* och *Hans Krancks* bref till Riksens Råd, dat. Reval d. 28 Juni 1595. Orig. alla 5 underskrifterna egenhändiga, med vidfogade väl bibehållne Sigiller. . . . . Inberätta huruledes *Petter von Hösen* tror sig vara berättigad att, på sin Svärmoders vägnar, inbörda Udenkyll gods och hof i Wijken, hvilket, såsom förbrutet, blifvit af Konung *Erik* skänkt de fyra Adelsmännen *Nils Krumme*, *Hans Björsson*, *Hans Larsson* och *Lasse Torstensson*; och hvaraf *Arvid Eriksson*, förlidne höst, till v. *Hösens* Svärmoder för-sålt sin 4:de part, som han köpt af sin Svåger *Lasse Torstensson*; i anledning hvaraf hon nu ock tror sig vara berättigad till de andra 3 fjerde delarne, som innehafvas af framlidne *Hans Björssons* Enka Fru *Karin*

och hennes barn, samt af *Mårten Boje*, som på framlidne *Hans Larssons* barns, och *Hinr. v. Mijnden*, som på framlidne *Nils Krummes* arfvingars vägnar besitta det, samt derpå erhållit nådig konfirmation och stadfästelse.

133. — Dess bref till Hertig *Karl*, dat. Narva d. 8 Juli 1595. Afskr. . . . . Rekommenderar Ryttmästaren *Mauritz Wrangel*, som alltid utmärkt sig på krigståg och vid belägringar, och som alltid inställt sig på fästningen vid Narven "med sitt eget folk, och på sin egen förtäring," hvarigenom han råkat i stor skuld och gäld, så han utsatt snart sagdt allt hvad han äger, och blifver ändå alla dagar öfverlupen och kräfd. Anhåller derföre att han på något sätt måtte blifva ersatt.
134. — Dess bref till d:o d:o dat. Reval, d. 14 Juli 1595. Afskr. . . . . Omförmäler att som denna fästning ligger nära Polska gränsen, så behöfdes här en Polsk Tolk; hvartill han föreslår *Påvel Stilkin*, såsom väl kunnig i detta tungomål, både att läsa och skriva; så han derutaf måtte kunna hafva sitt lifs uppehälle.
135. — Dess bref till d:o d:o dat. Narva, d. 25 Juli 1595. Afskr. . . . . "Gud Alsmäktig vet, hvarmed jag skall hålla det arma folket; och hvad nöd de här lidit och ännu lida!" Från en Köpman i Dorpat har han tagit 100 Tunnor Råg; men att månaden åter är slut. Allt kött, som hitkommit, var rutet. Den mesta mat och fetalie som nu finnes i fästningen, är den från Danmark, på Hertigens requisition hit insände honingen.
136. — Dess bref till d:o d:o dat. Lindö, d. 1 Okt. 1595. Afskr. . . . . Gifver tillkänna det han här i Finland erhållit d. 24 Sept. Hertigens Instruktion, enligt hvilken han, jemte *Dirik Strik* och *Abrosius Pasenbom* skulle hos Ståthållaren på Ivanogorod anhålla det Storfursten måtte utse några gode män, att ytterligare handla med de Svenske angående vissa (nya) viktiga punkter, för hvardera Riket. *A. E.* förmodar att Ryssarne nu, utledsnade, skola afstå från all handel; och tillstyrker derföre att de, som skola uppgå Rågången emellan Åminne och Papis, kunna uträtta ärendet om dessa punk-

ter. Underrättar, i anledning af 2:dra artikeln, att några 600 fångar redan äro derifrån ankomne; och så snart deras komma ifrån Sverige, skola alla Svenska fångar utlämnas. Angående Tullen, vilja de Ryske handlande ej betala för de varor de utföra från Ryssland, emedan Storfursten redan förut derföre tagit af dem tull, och kunna de icke erlägga 3 à 4 tullar för samma varor. Och efter de Svenske äro tullfrie i Ryssland, yrka de att de Ryske äfven måtte vara det i Sverige, m. m. Slutligen vilja de Ryske icke komma till korskyssning i Sverige, innan K. M. återkommer till Riket; och fordra att de Svenske skola göra det samma i Ryssland. Icke heller vilja de fara till Polen att göra det. *A. E.* beklagar att Reval erhållit privilegier på Narvas bekostnad.

137. — Dess Sedel till Hr *Klas Fleming*, dat. Lindö, d. 10 Okt. 1595. Afskr. . . . . Berättar det han hört af de från Hertigen sednast komne Hofmän, att Herredagen blifvit uppskjuten 14 dagar längre; att Ridderkapet och Ständerne sträfva der hårdt emot, och vilja ingalunda till Herredag, innan H. K. M. sjelf kommer i Riket. "Stockholms stad är och flux afstussig emot Hertigen."
138. — Dess bref till Hertig *Karl*, dat. Reval, d. 22 Jan. 1596. Afskr. . . . . Underrättar det han kommit hit till Reval, att skaffa proviant; men förgäfves: att nöden på Narven är grufflig. "Jag hafver ofta med stor ynka måst stiga upp ifrån bordet, der jag icke en beta bröd hafver haft på mitt eget bord, eller Slottsens folks bord." Det enda han fått har varit 80 Tunnor Spanmål från Wesenberg. Tror att *Hans v. Metzen* skall vara oskyldig, emedan han påstår att i Pleskow skall finnas en Engelsman med samma namn, som skrifvit det hvarom blifvit förmäldt. Dock lofvar *A. E.* att efter sin hemkomst, låta fängsla honom, och sända honom med en Drabant till Hertigen.
139. — Dess bref till Riksens Råd, dat. Narva, d. 12 Febr. 1596. Afskr. . . . . Underrättar det han och *Dirik Strich*, enligt Hertigens befallning, börjat handla

med Ryssarne, om de dem förelagde punkter, hvartill *A. E.* sjelf laggt några punkter; men att de svarat sig icke hafva annan Instruktion än att uppgå gränsen, och skriftligen insända de nya punkter, hvarom Hertigen nu önskat öfverlägga med dem; och hvilka derföre blifvit dem på Ryska meddelade. Att *A. E.* med Ryssarne uppgått gränsen, om hvilken de kommit väl öfverens, emellan Äminne och Narva stad, men ofvanför fallet var en holme den de ej gerna ville mista; dock hoppades han att de skulle afstå den, emedan den af ålder hört under fästningen. Att närmare Nyslott vid en by, som heter *Wichtis*, är en udde, som utgör ett godt stycke land, der en Rysk bonde förr bott, och hvilken udde förut varit landfast vid den Ryska sidan; men nu, genom den nya ström-fåran, kommit att ligga närmare den Svenska. Härom grälades nu hett, hvem detta land skall tillhöra; önskar derföre att med en enspännare genom natt och dag få veta Rådets och Hertigens tanka. Föreslår att ej bortgifva detta jordstycke, utan heldre, i utbyte, gifva någon af de mindre holmarne. Omnämner det Hertigen utnämnt en *Påvel Helsing* *) till Höfvitsman för den stads-fänika, som framdeles härstädes ständigt skall göra tjenst, hvartill han "slätt intet är tjenlig," hemställer derföre om han ej i det stället kunde befordras till Fendrik eller Löjtnant; och föreslår deremot att *Lasse Olofsson*, såsom en gammal erfaren och välförtjent militär, "hvilken jag ock här i slottslofven brukat" snarare härvid måtte komma i fråga. Beder att fästningen, det första isen lossar, måtte blifva undsatt med fetalier.

140. — Dess bref till *Johannes Stigeson*, dat. Narva d. 20 Okt. 1596. Orig. egenh. und. . . . . Beklagar folkets och fästningens nödställda belägenhet, hvarest endast funnos 100 nakna knektar, hvilka knappt hafva några värjor. Att han af den Finska leverensen endast fått 100 Tunnor, hvarmed de icke längre än 14 dagar

*) Förmodligen är denne *Pål Helsing* samme man, som sedermera blef halshuggen. Jemf. N:o 185, 186.

kunna blifva bespisade. (?) Beder derföre det han måtte öfvertala K. M. att hålla hvad vid fredshandlingen blifvit lofvadt, och hellre med det första till Muskoviten öfverlämna Kexholm, än att blottställa det eländiga Liffland och Finland för krig.

141. — Dess bref till Konung *Sigismund* i Warschau, dat. Narva, d. 21 Okt. 1596 (ank. d. 12 Dec. med *Påvel Stilken*) brefvet är skr. på Tyska. Orig. egenh. underskr. Sigillet affallet. . . . . Upplyser om Ryssarnes förehafvanden i anledning af inlupne bref från Wiborg, Nöteborg och Kexholm; hvarvid han söker öfvertala K. M. att lemna sistberörde fästning åt Ryssarne. Omtalar stadens, fästningens och hela landets nödträngda och utblottade belägenhet, i anledning hvaraf många med hustru och barn skola vandrat till Ryssland.
142. — Dess bref till Hertig *Karl*, dat. Narva, d. 29 Okt. 1596. Afskr. . . . . Omtalar det Ryssarne blifvit förbittrade, för det de ej återfått Kexholm, att de upp-rusta sig och redan begått flere våldsamheter; att besättningen på Narva, omkring 150 man, var aldeles naken och utsvulten; att *A. E.* varit rest till Finland för att skaffa undsättning, men icke kunnat få mer än 200 T:er korn och hafra tillsammans, hvilket ej långt förslår. Anhåller att genom natt och dag få 2000 *Rth* för fästningens behof; hvilken, i händelse af ett krig, icke kan försvara sig.
143. — Dess bref till *Jöran Boije*, dat. Narva, d. 8 Nov. 1596. Afskr. . . . . Omnämner det Ryssarne, vid Kutrukylä och Wepskylä, ropat öfver elfven, och bedt våra bönder rymma öfver till dem; i anledning hvaraf våra byamän redan 2:ne nätter hållit sig i skogen. Berättar att Ryssarne vid Jultiden eller Trettondagstiden skola infalla med hela sin krigsmagt om de icke få huset in. Att K. M., i anledning af *Nils Olssons* berättelse, ackorderat och betalt 20 läster öl och 20 läster bröd för fästningens behof; men att den, som åtagit sig detta, dragit öfver till Sverige med några 100:de Gyllen, för att bortföra Nunnorne från Wad-

- stena kloster; och der blifvit af Hertigen fängslad, hvarigenom hela leverensen således blifvit försummad.
144. — Dess bref till Konung *Sigismund*, dat. Narva, d. 17 Nov. 1596. Orig. eg. und. . . . . Talar om Ryssarnes krigsrustningar, i anledning af Kexholms ännu icke skedda öfverlämnande, och om Narvas ynkelige tillstånd. Att om icke Hr *Klas Fleming* och *Jöran Boije* undsatt honom, så hade han nödgats öfvergifva fästningen. Tackar för det öl och bröd K. M. låft åt *Nils Olfsson*, då han sednast var der. Slutligen nämner han, att efter han måst afstå från de gods och gårdar han här i landet förvärfvt, nemligen *Lavula*, som han fått af K. *Johan III*, och *Udenkyle*, som han köpt af sin salige Svåger *Lars Torstensson*, för 1000 Daler, men på K. M:ts befallning nödgats afstå till *Petter v. Hösens* fru för 600 Daler, i hvars ställe han köpt sig en liten lägenhet här i landet, hvarunder äro få bönder, så anhåller han det han måtte erhålla 4 hakeland i *Tamma* by i *Wesenberg*s Län. Beder äfven att få behålla det hemman eller bohl hans Svåger *Lasse Torstensson* haft i *Tenala Socken*, om ej annars så i beräkning på hvad han hos K. M. och kronan har till godo; hvarvid han omtalar att han i *Nyland* har 24 ränte-bönder, som ränta honom en span säd hvar.
145. — Dess bref till *Jöran Boije* till *Gennäs*, "Stålhållare på *Refle* och uti *Liffland*," dat. Narva, d. 21 Nov. 1596 (ank. d. 28 Nov. s. å.). Orig. med egenh. underskr. och Sig. . . . . Skrifver det underrättelser inlupit från *Pleskow*, *Novogorod*, o. a. st. det Ryssarne rusta sig till anfall. Att för långvarig motvind knektarne från *Nyslotts Län*, m. fl. st. ännu icke hunnit ankomma; att alla fästningar här i landet äro illa försörjda och i uselt tillstånd. Beder honom sända dessa underrättelser till K. M. med *Fendriken Tomas Abbor-nät*, som den 19 härifrån afreste. Beder honom påskynda den gård han laggt på *Länet*, äfvensom hvad som resterar af den gård han pålaggt *Adeln*. "Alt ded kläde som iagh kan öfverkomma låther iagh tage med

vårdh ifrå köpmännen till Knechtarne och Bysseskytterne och Slottsfolket. Det må blifve betalt sompt på den ytterste dagen. Förseer migh att H. K. M. efter min död varder dem bethalt, att iag icke må för en Droth skellt blifva." Nämnar att en hop Adelsmän låft försträcka spanmål emot Boijens försäkran att de blifva betalte af Rântan som inflyter från Wijken. Bedder slutligen om sin och sin hustrus hälsning till Boijens hustru och familj.

146. — Dess och *Olof Sverkerssons* bref till *Hans Eriksson* till Brinkala, så och till de andre som i Slottslofven på Åbo äro, dat. Baresund, d. 14 Maj 1597. Afskr. . . . . De öfversända en afskrift af *Jöran Boijes* bref till *A. E.*, i anledning hvaraf de bedja dem, det de måtte handla fogligt med krigsfolket; och tillhålla det att gå skonsamt till väga med Bönderne, vid utbekommande af Borgläger. Att man väl hoppas detta af Adeln och Hofmännen; men att deremot mycken klagan föres emot Knektar, Bysseskyttar, och i synnerhet mot Båtsmän; hvarigenom kunde uppstå ett nytt uppror. Att vi öfversett kopior, som fru *Ebba*, Friherrinna till *Wijk*, m. m. lämnat af den skrifvelse framlidne Marsken bekommit af K. M. angående Kexholms lefvererande till Ryssen; men med hvars öfverlämnande man ej skulle förhasta, med mindre det ej mera påträngde. De ville derföre först härom inhämta deras och Adels i Finland betänkande, på det, i händelse krig deraf skulle följa, de då alle samteligen måste sätta hufvudet vid. Att man emellertid borde "hålla Ryssen uppe med goda ord, så länge de gälla kunna, ändock de alla redan skälle oss Svenske och Finske för ljugare."
147. — Dess, *Matts Larssons* och *Olof Sverkerssons* bref till dem i Slottslofven på Åbo äro, dat. *Wiborg*, d. 24 Maj 1597. Afskr. . . . . Underrätta att de samtalat med den Ryska Bojar, som för någon tid sedan blifvit hitsänd med bref och mundliga hälsningar till salig Marsken: att han nu vore det sista bud som kom för att fordra Kexholm: att hans Storfurste väl visste andra sätt och medel att återfå sitt fädernearf Kex-

holm, och mera till, etc. Att nu äfven till Mohla ankommit en Rysk brefdragare till *Matts Larsson*, för att efterfråga hvarföre den förra blifvit så länge uppehållen; att vi affärdat några, som skola anamma brefvet af honom; och skola de med det snaraste underrättas om hans papper innehålla något annat af vigt. Underrätta att så framt Kexholm ej lämnas Ryssarne, hafva de att förvänta uppenbar fejd, så snart gräset blifver på marken. Bedja derföre att en och hvar må om denna angelägenhet tydligt utsäga sin mening, och med det aldra första gifva det dem tillkänna, emedan de icke kunna uppehålla denne Ryske Bojar längre, utan måste affärda honom aldrasist nästkommande Thorsdag, och det ändå med löfte att om 2 à 3 veckor komma till tals och handels med Storfurstens utskickade. Och ehuru Finska Adeln och Krigsbefälet, som sednast var församladt i Åbo, i den skrifvelse de med *Måns Ivarsson* afsände till K. M. nogsamt gaf sin mening tillkänna ang. Kexholm, kunde dock några få anse det betänkligt att härmed hasta, hvarföre de ville vara om- tänkte om fästningarnes — i synnerhet Narvas undsättning med folk, penningar och fetalier.

148. — Dess bref till *Gödik Fincke*, dat. Narva, den 14 Maj 1597. Afskr. . . . . Berättar att de genom *F. Strängs* bref blifvit underrättade om Hr *Klas Flemings* död. Att Ryssarne "alla dagar med skällande, hotande, pockande och med en hop spotske ord, låtit fråga oss, hvad vi hafve för besked om Kexholms leverering." Underrättar om Ryssarnes krigsrustningar och fästningens betryck; att förlidne Tisdag befälet, knektarne och bysseskyttarne uppmarscherat på Borggården, och hotat att med flygande fanor gå öfver till Ryssen, derest de icke finge sin månadspenning; att Arkelimästaren *Hans Hansson* dervid börjat gråta och tilltalat dem, samt härunder utdelt 18 bröd till 18 personer, som på 3 dygn ej smakat en munsbit, hvaraf de alla slutligen börjat tåras och gråta. Nämner, att derest *Arvid Erikssons* gull och silfver icke hade varit,

varit, så hade de längesedan måst öfvergifva denna fästning. *) När nu detta är slut, så vet man slätt ingen råd eller några utvägar, så framt innan dess icke sker någon undsättning.

149. — Dess bref till d:o d:o dat. Wiborg, d. 29 Maj 1597. Afskr. . . . . Sänder honom underrättelser från Ple-skow, Dorpat och Narva, om Ryssarnes krigsrustningar, huru alla vägar redan äro tillspärrade och med vakter besatta, och huru de hota med eld och brand förhärja landet, derest de ej genast få huset in. Förmodar att Österbottningarne då äfven skola göra uppror; och om Svenskarne ännu dertill ansätta dem från den tredje sidan, så — då vore det för sent att fatta goda rådslag. Beder honom derföre nu gifva sig sina mogna råd, äfvensom underrätta huru det fortgått med Rågången i Österbotten och Lappmarken, och hvad andra tidningar han förspörjer. Att han sändt bud till de Ryske Bojarer, som skulle anamma Kexholm, för att fråga efter deras fullmakt; i hvilket fall "vi drage till Kexholm, och lefverere det Ryssen tillhanda." (Härmed åtföljde en kopia af ett bref till *A. E.* från Narva dat. den 13 och 14 Maj s. å., ang. Ryssarnes krigsrustningar.)
150. — Dess bref till *Axel Ryning*, Ståthållare på Stockholms Slott, dat. Wiborg d. 31 Maj 1597. Afskr. . . . . Beskrifver huru han (*A. E.*) kommit till Finland d. 10 April för att påskynda Kexholms lefverering, och huru han i Wiborg funnit för sig den Ryske posten som skulle till Hr *Klas* "med en hop onyttige och spotske ord, dem han mundteligen skulle säga Hr *Claes*, ändock han redan var död." Beklagat Narvas nød, der nu funnos 300 Landsknektar, förutan

---

*) I försakelse och ädelmod, eftergaf *A. E.* icke sin tappra företrädare och Landsman *Karl Hinriksson* (*Horn*) hvilken vid försvaret af detta samma Narva, under den Ryska belägringen, sönderhögg sin guldked, och utdelte den bland Soldaterna. Också blef den sednares belöning ej mycket olik den förres. Dömd till döden af den fege och misstänksamme *K. Johan*, utledes *Horn* liksom *Stålar*, i ringen och beuådades på sjelfva afrättsplatsen.

Slottsfolket. Hela Narvas Län räntar icke mera än 3 å 6 hundra Tunnor, hvarmed skola lönas Tyske, Svenske och Finske, Prester och Slottsfolk. Att all handel förfallit och stått stilla sedan Mikaeli. Att han sjelf redan utsatt allt sitt silfver och guld, det han ärft och förvärfvt; men att ingenting vill förslå.

151. — Dess bref till *Arvid Hinriksson* (Tavast) till Wesunda, dat. Wiborg d. 11 Juni 1597. Afskr. . . . .
Förtäljer det han i går erhållit *Tavastens* bref, jemte dermed åtföljande kopior af *Sten* och *Gödik Finckes* skrivelser, hvars mening han ogera förnummit. Att, om vi hafve att vänta något ondt ifrån Sverige, så lyfter bonden upp hufvudet, såväl i Österbotten som hela Finland. Att han från Åbo fått underrättelse af *Bertil Ivarsson* och *Hans Eriksson*, det Hertigen dragit till Kalmar. Upplýser om Rågängen i Österbotten och Lappmarken, och om Kexholms lefverering, hvilken Hr *Klas* ämnat fullgöra kort förrän han dog, och hvarföre vi äfven hitkommit att efterkomma H. M:ts vilja; "men efter Adeln rider i så många hopar, och icke vill hålla ett med oss," så beordras *Arvid Hinriksson* härmedelst, att resa dit, och försvara det emot Ryssens makt, liksom *Olof Sverkersson* skall, i samma afsigt, begifva sig till Åbo. Sjelf ville *A. E.* nu skynnda sig till Narva, att försvara denna fästning; men måste qvardröja 8 dagar, för att invänta *Tavastens* m. fl. a. gode mäns mening om Kexholms lefverering, hvarföre han ber honom äfven låta de andre läsa detta bref.

152. — Dess och *Matts Larssons*, *Olof Sverkerssons*, *Lasse Mårtenssons* och *Esked Linderssons* bref "till samtliga Adeln och krigsbefälet, som skall vara stadde på Tavastehus," dat. Wiborg d. 11 Juni 1597. Afskr. . . . . "Käre gode män, vänner och bröder, vi hafve förnummit af eder skrifvelse käre *Arvid Hinriksson*, som i går, jemte 2:ne medföljande copior, kom mig *A. E.* tillhanda, att ett nytt uppror yppat sig i Österbotten, hvarifrån de med det första ämna göra ett infall i Finland; och att J förmene desse kunskaper va-

ra så mycket säkrare, som ni uppsnappat Hert. *Karls* enspännare, med bref till *Hans Hansson*, hvaruti tiden för anfallet skall vara bestämd, och hvilket bref ni genast med *Erik Olofsson* affärdat till K. M., i grund hvaraf ni käre *Arvid Hinriksson* begärer af oss bysseskyttar och knektar, så mycket som kan umbäras, er till undsättning och Tavastehus till försvar, der de gode män som i Tavastland och der närmast kringstadde äro, vilja komma tillhoppa för att rådslå huru de härvid borde sig bete. Så, hvad de begärte bysseskyttarne och krigsfolket vidkommer, torde J besinna att de behövas till gränsfästningarnes försvar, sedan vi icke understått oss öfverlemna Kexholm till Ryssarne, utan edert och flere af Krigsbefälets och Adeln i landet samtycke, i anledning hvaraf vi nu och hotas med krig af dem. Dessutom lärer J och *Sten Fincke* väl komma i håg huru väl de bysseskyttar blefvo underhållne, som för någre år sedan voro ditsände, och som för hungersnöd måste draga derifrån. Att det derföre nu i sanning ligger större makt derpå, att vi här uti Finland måtte vara enige och samhällige med hvarannan, och att de som hafva befästningarne sig ombetrodde, må begifva sig på fästningarne in, och akta på klinkebonden; samt att de andre af Adeln och krigsfolket måtte begifva sig tillhoppa på de platser, som de akta för lägligast att göra våra fiender motstånd. (Hvarefter följa vackra förmaningar till hvar och en i sin stad; till presterne, soldaterne och bönderne.) Beder att inom 8 dagar få deras svar, emedan *A. E.* då måste begifva sig till Narva, för att med 200 utsvultne man försvara den, hvartill behöfdes 3000; hvarföre han vill vara undskyld, för hvad som kan hända. Huru som Kexholm kan vara stofferad mot Ryssens våld och makt, derom vete J käre *Arvid Hinriksson*; men jag *Matts Larsson* vet att hvarken här i Wiborgs Slott, eller i Staden och på landsbygden, finnes något i förråd, emedan Skottarne, som i fjord blefvo hit i Länet förordnade till Borgeläger, hafva på 9 månader allaredan för 124 hästar uppbu-

rit af bönderne 4,747 $\frac{1}{2}$ Tunna Spanmål, och står dem ännu för 3 månader tillbaka, hvilket de ock gerna vela utpanta af bonden. Men när man frågar efter karlar och hästar, så kunna de knappt komma till vägga 20 hästar och 30 hofmän; de andre äro i Sverige, Tyskland, Danmark och Skottland; och ändock de få som här nu äro, akta sig härifrån till Reval. Begära ännu om deras skrifteliga, förseglade, förklaring angående Kexholm.

153. — Dess bref till Pedersö Socken, dat. Åbo Slott, d. 15 Juli 1597. Afskr. . . . . Averterar dem, det han blifvit af K. M. förordnad till Krigs-Öfverste och Ståthållare öfver hela Finland, i kraft hvaraf han råder och förmanar dem till stillhet och lugn, samt att vara K. M. trogne, villigt utgöra sin ränta, m. m. hotar annars att släppa det främmande krigsfolket till dem, som nu inföväntas ifrån Liffland, för att styra dem till rätta. Underrättar ock, att liksom K. M. tillföre förlänat Hr *Klas Fleming* Pedersöre Socken med all den ränta och rättighet som deraf årligen bör utgöras, så har han ock nu unnat och förlänt dess efterlämnade Enka, Fru *Ebba*, samma rättighet; hvarföre de varnas att icke utbetala den till någon annan, så framt de ej vilja betala den dubbelt upp igen.
154. — Dess bref till Ståthållaren på Wiborg *Lasse Mårtensson*, dat. Åbo Slott d. 16 Juli 1597. Afskr. . . . . Medelar honom, det han skrifvit till *Matts Larsson*, att han måtte fort göra färdigt det nya skeppet, och dessutom skaffa sig ett godt skepp af staden, med hans egen pinka, och den bästa af Slotts pinkorne. Dessa 4 fartyg ville *Lasse Mårtensson* sedan taga i antvardning, och utrusta med allehanda slags stycken, mer än hvad som för dessa farkoster behöfves, för att man dermed måtte kunna utrusta och bemanna äfven andra. Att han ville förse sig med en god Arkelimästare, och medtaga allehanda skytt, falkoner, dubbel-falkoner, och hvad de än heta, så ock hagel, krut och lod, och andra munitioner, springkolor med och utan taggar, och stora stycken som man kan bruka till

hvardera af dessa slag. Med dessa skepp skulle han, så fort som möjligt, förena sig med *A. E.* och flottan; "emedan jag med alfvare låter förfärdiga och utrusta så många skepp som här äro, och vill med aldra första, i Jesu namn, begifva mig till sjöss." Befaller honom bland annat att taga idel kanoner till ballast; och underrättar det han tillskrifvit alla knektehöfvidsmän, det de skola stiga, med eder, till skepps.

155. — Dess bref till Hertig *Karl*, dat. Åbo Slott, d. 24 Juli 1597. Afskr. . . . . Nämner det han läst Hertigens bref, tillskrifvet Ridderskapet och Adeln, såväl som Krigsbefälet, Ryttare och de gemene Knektar, hvarigenom ifrån denna Landsända någre kallas till det d. 24 eller 29 Juli i Stockholm utsatta mötet. Att de sagt sig gerna velat efterkomma denna kallelse, men att tiden dertill nu vore för sen, emedan d. 29 Juli vore nästkommande Fredag. Förständigat det han blifvit af *K. M.* tills vidare tillförordnad till Krigs-Öfverste och Ståthållare här i landet, af hvilken skrifvelse och fullmakt han öfversänder en afskrift. Att ifrån *K. M.* oförmodadt ankommit förbud att infinna sig på något möte innan han sjelf inkommer i Riket; i anledning hvaraf de nu affärdat ett ilbud, att härom ytterligare förfråga sig; och att de härutinnan nödgas efterkomma hans vilja, och troget hålla sin ed. "Derföre beder jag *E. F. N.* tjenstligen och ödmjukeligen, att *E. F. N.* ville låta den onåd falla, som *E. F. N.* till detta krigsfolket fattat hafver. De äro tjenare, måste deras Herres och Konungs påbud efterkomma, helst i de ting, som icke äro emot *H. K. M.*'s ed, löfte och nådige tillsägelse, det *H. K. M.* på sin Kongl. kröning företett och utlofvat hafver. I hvad måtto jag eljest kan bevisa *E. F. N.* lydno och hörsamhet med all ödmjukhet gör jag det gerna i de ting som kan lända Gud och min Herre och Konung till trohet, fäderneslandet till välfärd. Och vill härmed och alltid hafva *E. F. N.* samt *E. F. N.*'s högborne Furstinna." etc. etc.
156. — Dess bref till d:o d:o dat. Åbo Slott, d. 2 Aug. 1597. Afskr. . . . . Underrättar det Hertigens bref

till *Olof Sverkersson*, afsändt med Kansliförvanten *Karl Räf* och en enspannare, ankommit till Åbo, samma dag som Hertigens tjenare *Hans Eriksson* och *Jöns Persson* med en breffdragare blifvit till Hertigen affärdade. Och som *Olof Sverkersson* nu befann sig i Wiborg med *Matts Larsson* och *Hinrik Mattsson*, för att till Ryssarne, enligt K. M:t befallning, och emot en viss qvittering öfverlämna Kexholm, så sändes brefvet dit. Som *Karl Räf* äfven hade bref till Ridderskapet, Borgmästare och Råd i Liffland och Reval, får han frampassera dit, att uträtta sitt värf. Klagar deröfver att *Hans Hansson* och *Israel Larsson*, emot förbud, uppbära all ränta i Österbotten, hvilken K. M. anslagit till fästningarnes underhåll, och krigsfolkets aflöning. Sluteligen berättar han att Ryssarne drifvit stort spott att så ringa personer, förnämligast af dem som skulle vara de förnämsta, varit ombetrodde att uppgå rågången i Österbotten; hvilken, i anledning af upproret derstädes, icke blifvit fulländad.

157. — Dess bref till d:o d:o dat., d. 9 Aug. 1597 (ank. d. 19 Aug. s. å.). Afskr. . . . . Berättar det han i dag inhändigat ett Hertigens bref, hvarå han till svar får upplysa, det han längesedan, med Hertigens Kammardräng *Hans Erikson* och en benämnd *Jöran Frille*, tillsändt Hertigen kopior af K. M:ts fullmakt för *A. E.* att vara Ståthållare, m. m. i Finland. Undskyller sig för de klagomål som blifvit förde i Stockholm, oftast af dem som sjelfve äro de mest brottslige, då saken nogare undersökes; och ursäktar hvarföre de ej härfån kunnat komma till Riksmötet i Stockholm — helst Hertigen låter fängsla, basta och binda, alla K. M:ts tjenare, utan att de blifvit lagligen öfvervundne, "hvilket ännu icke någon Hertigens tjenare blifvit vederfärit här i Finland, sedan jag hitkom." Underrättar det *Hinrik Leil* är öfverkommen med en hop Ryttare, och beklagar det Hert. vederkännt hans gods och gårdar; beder att han måtte återfå dem, såväl som han dem förtjent, för hvad han tjenat kronan, samt att han fått K. M:ts bref, det han skulle behålla jernbruket och

smörräntan i Småland för sina Ryttares räkning, hvarom han önskar gunstigt svar. *A. E.* bönfaller ock att *Måns Ivarsson* måtte befrias från häktet, och återsändas till Finland med de bref och besked, hvarmed han blifvit utsänd af K. M. — Vidare: att *Matts Larsson*, *Hinrik Mattsson* och *Olof Sverkersson* nu äro att handla med Ryssen om Kexholms öfverlämnande, likvist mot en viss försäkran hvad de obegångna Råer beträffar; hvilket längesedan varit verkställt, om ej det förderliga upproret i Österbotten hindrat det. I anledning hvaraf ock bönderne i Åbo, Nyslotts, Wiborgs, Tavastehus och Raseborgs Låner, anhållit att, om så trängde, blifva uppfordrade mot *Hans Hansson* och dess följe; hvilken blodsutgjutelse Hertigen ville afstyra.

158. — Dess bref till d:o d:o dat. Åbo Slott, d. 7 Sept. 1597. Afskr. . . . . Omförmåler det han i dag bekommit Hertigens skrifvelse, daterad i går d. 6 Sept. på reddan utanför Åbo. Förklarar för ogrundadt, det de ohöfligen afspisat trummetaren, som framförde Hertigens förra bref, och hvad angår Hertigens begäran, det *A. E.*, med några af krigsbefålet, skulle gifva sig till H. F. N. att gifva sin uttryckeliga mening tillkänna, "så tvifle vi icke det E. F. N. varder nådigst ihågkommande och hafver förstått K. M:ts instruktion till *A. E.* deri vi aldeles förbjudes att gifva oss uti handel med någon som emot K. M:ts myndighet" etc. etc.
159. — Dess bref "till dem som voro på Åbo Slott, och nu hos H. F. N. Hertig Carl fångne äro," dat. Tavastehus d. 12 Okt. 1597. Afskr. . . . . Underrättar, det han erhållit deras bref, om Åbo Slotts intagande; att hvad deras undskyllan beträffar, så ställde han det till framtiden, då derom blef närmare ransakadt. Förundrar sig deröfver att de ingått i Hertigens tjänst, och lämnar deras ed, i sitt värde. Kan föröfrigt icke göra afseende på deras begäran, efter oenighet dem emellan numera uppstått, och K. M. förbjudit all handel med dem; och detta äfven i den skrifvelse, som nu för tre dagar sedan honom tillhandakommit.

160. — Dess bref till Hertig *Karl*, dat. Hollola, d. 17 Okt. 1597. Afskr. . . . . Omnämner, det han d. 17 Okt. bekommit Hertigens skrifvelse med *Karl Hansson*, hvarpå han nu icke tror sig böra svara, utan väntar till K. M. hemkommer. Försvarar sig dock emot Hertigens beskyllningar, att hafva varit äreförgäten, att hafva trugat sig till denna befattning, att hafva skrivit osanningar till K. M., och derigenom uppbragt honom, att hafva förpligtat sig med en oinskränkt ed till H. M. etc. tilläggande: "Förty jag är till den ålder kommen, och hafver (Gud ske lof) den förfarenhet, att jag väl vet oenighet emellan Högb. K. M. och E. F. N., för många orsaker, besynnerligen för vår Christelige Religion och Gudstjenst skull, dette vårt fädernesland öfvermåtteligen mycket skadelig vara, dock önskar jag intet kärare, utan att det missförstånd, som igenom andre K. M. och E. F. N, emellan kommen är, måtte icke annars utan genom Christelige och kärliche medel förtaget varda."
161. — Dess bref till *Klas Fleming* (den yngre, eller som han vanligtvis kallas: "Herre till Lachtis" af någre orätt kallad "herre till Koskis och Willnäs," hvilket gällde om hans bror *Lars Fleming*) dat. Näsgård, d. 17 Dec. 1597. Afskr. . . . . "Jag låter min kära Svåger förnimma, att jag och flere mitt medfölje, edert bref tillhandakommit;" men säger sig icke kunna följa hans råd, och bryta sin ed. "Det vore bättre vara död, än man i framtiden skulle höra det förakt, att man hafver sin ed hos tvenne öfverheter." Försäkrar deremot, det han gerna vill medverka till en förening, blott K. M:ts myndighet ej derigenom blifver kränkt. Och anför, bland annat, såsom bevis på sina försonliga tänkesätt, det han icke sednast lät antända Åbo stad, och der förstöra Hertigens parti. Beder att de landbönder *Klas Flemings* syster *) hafver, måtte förblifva osköflade; och att *Arvid Erikssons* syster
Elin,

*) Förmodeligen åsyftar *A. E.* härmed sin hustru.

Elin, enka efter *Lasse Torstensson*, ej måtte vederfaras något ondt, helst hon är på halfva sidan slagrörd. Hans "gamla mor är ock vid *Grabacka*, kan ingenvärth rymma, är och hafver varit hela sommarn vägfärdig till sin himmelska Herre; men stunden är icke ännu kommen." Underrättar det han, genom *Jöran Boije*, fått bref af K. M., att Polska Sändebuden i går 8 dagar sedan ankommit till *Reval*, och ämna sig till *Åbo*, för att träffa Hertigen, m. m.

162. — Dess bref till *Bertil Ivarsson*, dat. *Åbo Slott*, d. 30 Dec. 1597. Afskr. . . . . Tröstar de fångne Herrarne och Fruarne; beder dem vara vid godt hopp: att deras öde snart skall förändras, när Konungen kommer till Riket. Lofvar, med penningar, undsätta de förstnämndes hemmavarande Fruar.
163. — Dess öppna bref och fullmakt för "*Michael Pauvelsson* (*Munck*) till *Nuhjala*, *Slottsfogde* på *Åbo Slott* och *Häredzfogte* öfver *Norre Finlandh*," dat. *Åbo Slott* d. 24 Jan. 1598. Orig. egenh. underskr. med väl bibehållet Sig. . . . . Han befalles och befullmäktigas härmed, att under K. M. och kronan vederkänna alla de gods, som salig Drottning *Gunilla* förlänat till en hop prester och andre; emedan så snart personen är död, är ock hennes morgongåfva förfallen. *A. E.* kallar sig häruti "Herre till *Lindöo* och *Peitz*, tillförordnad udi *Krigs-Öfverste* och *Ståthållare* stedh udi *Storfurstendömet Finlandh*."
164. — Dess öppna order, dat. *Saxmäki* (*Seäxmäki?*) d. 13 Febr. 1598. Orig. eg. und. . . . . Härigenom beordras 2:ne knektar till hvarje prestman, och en knekt till hvarje länsman, i norra *Finlands* norra *Fögderi* (sälunda belöpte sig till presterskapet 36 knektar). De 4 som vore öfrige, skulle till *Saaris*; och derest någre voro sjuke, skulle de till *Raumo*.
165. — Dess bref till dem i norra *Prosteriet* i *Österbotten*, dat. *Tavastehus*, d. 16 Febr. 1598. Afskr. . . . . Råder och förmanar dem till trohet, enighet och stillhet, sändande till dem åtskillige K. M:ts mandater med

Lars Fleming till Willnäs, *Måns Ivarsson* till Laxpojo, *Jöran Pryss* och *Påvelsson*. Råder dem att sända tvenne män från hvarje Socken till Åbo Slott, för att förklara sig inför Riks-Rådet, Svenska Sändebudet, Hr *Sten Banér* till Hendelö, *Arvid Eriksson*, Kammarjunkaren *Lindorm Bonde* och Sekreteraren *Olof Sverkersson*. Förbjuder dem dervid att lämna sin ränta hvarken åt *Hans Hansson* eller någon annan, vare sig hög eller låg, utan till Åbo Slott.

166. — Dess öppna order till *Mickel Pålsson*, dat. Åbo Slott, d. 1 Mars 1598. Orig. eg. und. . . . . Han anbefalles att anvisa de 17 knektar, som voro inkommanderade till Raumo stad, till att försörjas och inquarteras hos Klockarne i norra Finland.
167. — Dess bref till dem i norra Prosteriet uti Österbotten, dat. Nyslott, d. 6 Mars 1598. Afskr. . . . . , Beklagar att de icke svarat honom på hans förra skrifvelse med *Israel Hansson*. Öfvertalar dem att afsända sig från Hertigen, och förena sig med Konungen. Vill nu genast veta deras mening, huruvida de vilja gå in på att falla H. K. M. till föga, och utgöra hans skatter; dock icke till Försten, eller hans tjenare, utan till Åbo slott och befästningarne, enligt K. M:ts befallning. Låfvar framdeles sända en förnäm Adelsman till dem, att härom ytterligare erfara deras tanka.
168. — Dess bref till *Harald Tyrelsson*, Befallningsman på Kastellholm, dat. Åbo Slott, d. 1 April 1598. Afskr. . . . . Omförmåler att Hertigen och Riksens Ständer skickat deputerade till Åbo, som tvenne gånger haft företräde hos *A. E.* och hans medförordnade. Men som Hr *Sten Banér* skall vara öfverkommen till Helsingfors med sina medförordnade Kommissarier, och med det första hitsföväntas, så har man ej dessförinnan kunnat gifva Hertigens utsände något svar. Anhåller dock att dessas bref, måtte fortskaffas till Sverige.
169. — Dess, m. fl:s, på samtliga Krigsbefällets och Adelsn vägnar, som på den tiden voro tillstädes, bref till Ständerne i Sverige (under 21 Signeter) dat. Åbo Slott, d. 5 April 1598. Afskr. . . . . Efter som de utskic-

kade Sändebudén icke vilja afvakta Riks-Rådet *Sten Banérs* ankomst, utan tvinga på afsked och svar, så få vi nu korteligen svara, det vi intet högre åstunde och begäre än fred och endrägt; bedje och förmane det de ej måtte tillsätta någon Regering utan Riksens Råds råde. När sådant varder skeende, kunnen J vara försäkrade, att vi icke skola afsöndra oss ifrån eder och andre trogne och rättrådige Riksens Ständer.

170. — Dess bref till alla Dannemän som uti Österbotten byggie och boende äro, dat. Åbo Slott, d. 3 April 1598. Orig. egenh. underskr. med väl bibehållet Sigill, som dock ej är Stålarms eget. . . . . Han tillskrifver både andelige och verldslige, fattige och rika, och vederlägger Hert. *Karls*, i dess bref till Österbottningarne, emot honom gjorde beskyllningar. Varnar folket att vara K. M. trogne, att hafva sina skutor tillreds emot H. K. M:ts lycklige hemkomst, och icke utan hans lof, sända dem till Sverige, eller annorstädes. Önskar med det första få höra deras förklaring såväl härpå, som på det värf *Måns Ivarsson* sednast till dem hade.

171. — Dess bref till *Hans Burck* "nu varande på Åland eller och hvar hann på denne tijdh kann stadd vara, dette tillhanda;" dat. Åbo Slott, d. 18 April 1598. Orig. egenh. underskr. m. Sig. . . . . "Helsenn effter förtiensten. Jagh förnimmer ogera *Hans Burck* om edert otillbörlige företagande, vdj dett i på Befalningsmannens tienere och skrifvere vdj norre Finland giordt hafve, at i hafve fengzlatt honom oansedt at hann var på Kon. M:ttz verf och ährender och hade een hop Penningar med sigh som nu kunde komma till denne nödtorfflige och på alle delar förblåttede befestningh tillgode. Så hade iag menth att det nu skulle komma emellan H. K. M. och F. N. till godh handell och godh utgong; Menn utaf sådane fleres orolige onde menniskiors ingifuande, kann det der till icke komma. Menn dett kann näst Guds milde tillhielp komma dem emellan till god semie och förlijkningh, Menn idert halsbein och fleres orolige samt illistige

menniskiors falskhett och bedrägerij, lærer det umgäl-
le. Jagh hade och väll kunned fengzla ider när iag
hade ider her på Slottedh i mine kloer, der iag hade
vared så tyrannisk, och icke hade veted betrachte min
ähra. Menn om i icke vende igenn med sådant före-
tagende, effter i vette alerede ider emoth Kon. M:t
högeligenn förbruthed hafua, dett ider icke faller fin-
ger emellan, så måge i vachte ider att dett samma i
stemple och byggia, icke kommer ider sielfue öfuer
hofuudett, Gudh later och sådane ogudachtiges rådth
och tancker aldrig fördälde varda. Hvad denne båth
anlanger som i hafue mist, denn seger *Claes Flem-
mingh* att hafue giordt medh ider köpe, och bettal-
ningen skole i med dett förste bekomma. Later och
denn samma Skrifuaren komma lös Så frampt i icke
skole derföre blifua hordeligenn tiltaltt, Seer ider och
väll före hvadh i göre, vachter ider att icke och bar-
nen lära umgelle dett i nu mothvillighet emoth K. M:ts
tienere H. K. M. till spått göre, hvilkedh ider icke
blifuer så tilgode holledh, Her medh later ider benöi-
je, och later dette ider så på denne tijdh i een hast
sagdt vara, aff Åbo Slott then 18 April 98."

172. — Dess Pro memoria för *Klas Fleming*, hvad han
skall beställa sålänge *A. E.* var dragen till Helsing-
fors, dat. Åbo d. 18 April 1598. Orig. eg. und. . . . .
Denna P. m. innehåller 18 särskilda punkter, hvilka
alla åsyfta dels Slottets och flottans armerande och pro-
vianterande, dels de till Åbo nu sammandragne sär-
skilda truppers inquarterande och furagerande, samt
diverse åtgärder med afseende å deras embarkering,
jemte åtskillige andra försiktighetsmått.
173. — Dess öppna skyddsbrief för Herr *Grels*, Kyrkoherde
i Letala, dat. Åbo Slott, d. 19 April 1598. Afskr.
. . . . . Innehåller det ingen, utan Öfverstens tillstånd,
måtte tillfoga honom något ondt, eller med utlagor
betunga.
174. — Dess bref till Riks-Rådet *Sten Banér* till Hendelö
och Bro, "Riddare, K. M:ts tillförordnade Commissa-
rius till Finland och Liffland," jemte ett P. S. från

Arvid Horn, dat. . . . . ank. d. 14 Maj 1598 till Kongshamn. Orig. hela brevet egenh. skr. är mycket utblekt och oläsbart; Sigillet affallet. . . . . Berättar det han af *Arvid Horn* fått veta, att Hertigens folk på små lodjor dragit ned åt Helsingfors; råder honom derföre att se sig väl före bland klippor och skär, bakom hvilka de kunna ligga fördälde, med nedtagne master. Tror det derföre vara säkrare, att han drager till Helsingfors, emellan holmarne.

175. — Dess bref till d:o d:o dat. Åbo Slott d. 18 Maj 1598. Orig. eg. und. . . . . Underrättar det han tillsändt Hr *Sten Banér* en svart Räf, med *Karl Ivarssons* tjenare. Önskar få veta om K. M:ts hemresa, hvarvid han tillönskar honom sjelf en lycklig öfverresa.

176. — Dess order till *Mickel Påvelsson*, att förlägga *Hinrik Larssons* knektar i Socknarne Rusko, Masku, Nouis och Wemo, dat. Åbo Slott d. 26 Maj 1598. Orig. e. u.

177. — Dess bref till d:o d:o "till Nuhjala, K. M:ts trotjenare och tillförordnad Befallningsman på Åbo Slott och öfver dess län," dat. Atu, d. 1 Juni 1598 (ank. d. 2 Juni). Orig. e. u. m. Sig. . . . . Beordrar honom att, det första något skepp ankommer, han ville taga en Tunna honing, och låta insätta den i en källare på Slottet, "der ohyran ingen skada derpå gör," samt att han genast måtte underrätta honom, huru starke, och med huru många båtar, de Skånske hofmän drogo ut. Att framdeles inberätta de kunskaper han kan få om Österbotten och annorstädes ifrån. Befaller honom anskaffa lärft ifrån landet, och uträtta det, hvarom han i går tillskrifvit honom.

178. — Dess bref till *Hans Klasson*, "tillförordnad på Castellholms Slott," dat. Åbo Slott, d. 18 Juni 1598. Orig. e. u. m. Sig. . . . . Förebrår honom, hvarföre han icke, utan Hertigens tillåtelse, vågat för allmogen uppläsa K. M:ts mandater om sin lyckliga ankomst till riket. Att Länsmanen, m. fl. från Kumlinge socken, varit här och klagat deröfver, att de

Ryttare af *A. E*—s Regemente, hvilka varit sände till Åland, att mot skälig betalning uppbringa några Liffländska fartyg med säd, begått våldsamheter och röfvat allmogen; hvilket skett emot *A. E*—s vilja, hvarföre bönderne också redan blifvit godtgjorde för hvad de förlorat.

179. — Dess bref till *Mickel Pávelsson* till Nuhjala, tillförordnad udj Befalningen på Åbo Slott, samt öfver Norra Finlandh," dat. Åbo Slott, d. 20 Juni 1598. Orig. e. u. m. Sig. . . . . Befaller att *Jokim Diriksson* skall erhålla för sina fem hästar samma sold, som de andra Ryttarne erhöllo i Helsingfors, der han blef bortglömd; samt att detta skall utgå af smörräntan från *Mickel Pávelsons* fögderi.
180. — Dess bref till d:o d:o dat. Åbo Slott, d. 24 Juni (Jan.?). Orig. e. u. m. Sig. . . . . Befaller att de 84 *Anders Larssons* Hofmän, som hafva varit i Norrbotten, och icke i några år fått borgläger, skola ställas till frids af gården och restantierna, äfvensom att sjöfolket, som på en medföljande lista finnes antecknad, måtte få en Tunna Spanmål på 3 månader, till deras uppehälle.
181. — Dess förteckning på det manskap, såväl af Ryttare som knektar, hvilket med *Mickel Pávelsson* skall kvarstanna på Åbo Slott (under det de öfrige begåfvo sig till Sverige) dat. d. 26 Juni 1598. Orig. e. u.
182. — Dess bref till *Mickel Pávelsson* till Nuhjala, "tillförordnad Slåtzfougte på Åbo Slott, samt Befallningsman öfver norra Finland," dat. Åbo Slott d. 27 Jun. 1598. Orig. e. u. m. Sig. . . . . Befaller det K. M:ts tro-undersåte *Jonates Weck* skall erhålla en läst smör af detta års uppbörd, i afräkning å de diverse varor, hvarmed han försträckt K. M.
183. — Dess bref till d:o d:o dat. Åbo Slott, d. 5 Juli 1598. Orig. e. u. m. Sigill. . . . . Innehåller en ganska skarp befallning, det *Mickel Pávelsson* sjelf skulle gå till staden och påskynda Ryttarne, som sölade der för motvind, att, vid strängaste påföljd, denna afton vara på Slottet; att han skulle anhålla alla

båtar vid Slottsbron, samt att han skulle hota *Hans Samuelsson*, *Mårten Jakobsson*, och andra flere: "att, i tusend diefla nampn om icke i Guds nampn, begifua sikh dedann; de ölehundarne, äre de icke nu fyltte så fülle dem fanen mer, Förlijte på att icke kunna komma för mothväder. Kunne de dricka om natte tid, der viljan kunde de roo i samma tijdh."

184. — Dess öppna bref till alla Hofmän, som i Åbo stad och deromkring äro stadde, vare af *Axel Kurcks*, *Anders Boijes*, eller under hvars befallning de helst vara må, såsom *Hans Ragvaldssons*, *Mårten Jakobssons*, o. a. fl:s dat. "Rymitthå frampe på ledhen," d. 5 Juli 1598. Orig. e. u. m. Sig. . . . . De anbefallas, vid strängaste ansvar, det de sist i natt måtte infinna sig på flottan, med deras bästa tjenare, sedan de lämnat alla stalldrängarne, med en annan tjenare, hos hästarne.
185. — Dess order till *Mickel Påvelsson*, dat. Rimito kramp, d. 6 Juli 1598. Orig. . . . . Han anbefalles att nästkommande Lördag låta afrätta den syndaren *Påvel Helsingh*, som för sina missgärningar blifvit dömd till döden, och som *A. E.* icke kan befria, samt att dervid nyttja knektar med långa spetsar.
186. — Dess bref till d:o d:o dat. Rimito kramp d. 7 Juli 1598. Orig. e. u. m. Sig. . . . . Befaller att han genast, genom natt och dag, skall sända en post till Raumo, med tillsägelse, att det skepp, som derifrån skulle afgå, måtte oförtöfvadt, genom natten komma till honom på Korpoström. "Efter som att *Påvell Helsing* ähr een gammal konungslige tjenare, och skall stå sitt straff för sin missgärning, derföre begärer jag på *K. M:*s vägnar att i ville låtha kåste ähn fämpton daler på hans begrafning, att han för sin gambell tienst skull motte ährligen komma till jordenn."
187. — Dess bref till d:o d:o dat. Rimito kramp, d. 7 Juli 1598. Orig. e. u. m. Sig. . . . . Som *A. E.* fått höra det en brefdragare från Ryssland blifvit affärdad till Hertig *Karl*, så befaller han att när denne ankommer till Åbo, skall han väl förvarad, dock ofängslad,

genast sändas till *A. E.* "när jag får honom i mina kloer, vill jag väl först höra, hvad hans värf eller ärende är." P. S. Att han skulle skaffa 800 tegel till *A. E.*—s snickare, för att med dess båt föras till hans gård (hvarefter var skrivet med *A. E.*—s egen hand) "Hellser min god vän eder fru hustru och mine kere döttrar och eder flere barn med mong tusend gode netter. retth nu go vij till segels. i morgon sender iag dii fattige sine penning. adie ade."

188. — Dess öppna bref till K. M:ts "tro-undersåter välbördige *Jochim Dirichsson* till Murila, *Mickel Påvelsson* till Nuchiala och *Hans Johansson* till Wilias, tillförordnade Befalningsmän på Åbo Slott, dat. Kårpeströöm," d. 10 Juli 1598. Orig. e. u. m. Sig. . . . . Att som vid Åbo Slott behöfves godt och troget folk, dem man kunde förlita sig uppå, der något oförmoddadt påkomme, så skulle de anbefalla alla frälsemän i Åbo Slotts Län, att, när så behöfdes, de skola infinna sig vid Åbo, med egen kost och fetalie.
189. — Dess bref till *Hans Klasson*, dat. Korpo ström, d. 13 Juli 1598. Afskr. . . . . Underrättar det han för några dagar sedan haft bref från K. M. i Polen, med K. Sekreteraren *Per Månsson*, och nu igen med *Jöran Gottwitz* och *Anders Kurck*, enligt hvilka bref K. M. nu i dag vore i Sverige, så mycket mer som dessa dagar varit tjenlig vind. Att *A. E.* blifvit befalld intaga Åland och Kastellholms Slott, och dem med K. M:ts trupper besätta; i kraft hvaraf han nu uppfordrar honom att, vid *A. E.*—s ankomst till Åland, öfverlämna detta slott, så framt han annars vill undvika det straff, som Högmåls Balkens 8:e och 9:e kap. stadgar. Beder det han icke måtte låta förföra sig "af *Hans Burck* (Buck?) eller andre, hvilka sin rätte Herre och Konung och Sveriges krono i den förladne tid mycket ondt och förrädeliget tillfogat hafver."
190. — Dess bref till *Per Stolpe*, dat. Sattunge, d. 14 Juli 1598. Afskr. . . . . Som han fått höra det *Per Stolpe* en lång tid legat med några skepp och pinkor vid

vid segelleden i Flisöhamn, så anhåller man veta hvad afsigten dermed är, önskande det han måtte förena sig med *A. E.* som nu, på *K. M.*'s befallning, ämnar sig med flottan till Svenska skären, någorstädes i granskapet af Stockholm, för att der sammanträffa med Konungen. — Sedel. Anhåller det *Stolpen*, med sitt följe, ville komma till tals med honom, eller ock vill *A. E.* komma till *Stolpen*; ”förty jag vet att vi äro Svenske och icke hedningar. Efter det vi vår fiende Ryssen, i feigde tiden, hafver hållit lofven, så förhoppas mig att all uppriktighet kan ännu icke vara förgäten.” Låter honom förnimma, det *A. E.* har med sig på flottan en Rysk post, med bref till Hertigen och Konungen; hvilken ock vet berätta om det nederlag *Boris Gudenow* lidit af Tartarer i denna sommar.

191. — Dess bref till Hertig *Karl*, dat. Små Sättingarne, d. 18 Juli 1598. Afskr. . . . . Säger sig just nu på timmen hafva erhållit Hertigens bref af d. 11 Juli, hvaruti han ärerörigt beskyller *A. E.* och allt hans medfölje, att hafva äggat och skyndat vår allernådigste Konung och Herre, till fiendskap emot sitt fädernes Arf-Konungarrike, och hvaruti han befaller dem att genast återvända hem. Detta vägra de att göra, emedan *K. M.* icke en utan flere gånger härtill anbefallt dem; dock lofva de härutinnan efterkomma Hertigens önskan, om han dertill kan utverka sig *K. M.*'s befallning. Emellertid ville de Hertigen till behag, förhålla sig här i Åland, till dess de få kunskap från *K. M.*

192. — Dess bref till *Per Stolpe*, dat. Små Sättingarne, d. 21 Juli 1598. Afskr. . . . . Tillkännager det han nu på stunden erhållit hans bref, hvari han lofvar stämman möte; men som *A. E.* för vissa orsakers skull icke sjelf kan komma, så sänder han nu genast i sitt ställe *Klas Fleming*, *Kasper Tiesenhausen*, *Måns Ivarsson* och *Jakob Olofsson*, med tre lodjor (den likväl undantagen, som förer detta bref) och till 50 man starke; hvilka ock skola hafva med sig svaret till Her-

tigen och Ständerne. Försäkrar honom om säkerhet och lejd, och hoppas få njuta detsamma.

193. — Dess bref till *Hans Klasson* och *Hans Buck*, dat. Flisehamn, d. 22 Juli 1598. Afskr. . . . . Underättar att som hans utskickade ej fingo tala med *Per Stolpe*, hvilken härifrån är hastigt afdragen, och som *A. E.* hade något att tala med eder, som vore makt påliggande, så önskar han att, så framt de ej ville komma på flottan, de då måtte komma till tals med honom på någon holme här utanföre; om ej båda, så åtminstone endera; hvarvid han på det heligaste försäkrar dem om sin lejd.
194. — Dess bref till *Hans Klasson*, dat. Flisehamn, d. 24 Juli 1598. . . . . Meddelar honom det han nu just fått hans svar, hvaruti han beviljat ett möte, en half mil ifrån Slottet. *A. E.* lofvar sjelf komma honom till mötes "der Hert. *Karl* i fjord uppsteg, när han drog till Slottet;" och försäkrar om paroll och säkerhet för honom och hans medfölje, antingen han kommer ensam, eller har *Hans Buck* med sig.
195. — Dess bref till *Hans Eriksson* i Brinkala, dat. Timbron, d. 25 Juli 1598. Afskr. . . . . Underrättar att han med skepp och krigsfolk både från Finland och Liffland, ankommit på K. M:ts befallning litet på denna sida om Waxholm. Önskar att få veta huru Hertigen är till sinnes emot de Finske, och om han tänker låta anfakta dem, såsom han gjorde i höstas. Försäkrar sig icke vara kommen i någon fiendtlig mening. Ber hälsa fru *Ebba*, så ock alle de andre Finske fruar, samt "min syster *Kerstin* och alle gode vänner, med många lycksalige gode dagar och nätter. Låter ock *Axel Kurck*, *Anders Boije*, *Otto Yskull*, Kapiten *Munck* (Blanck?) gamle och unge *Mauritz Wrangel*, *Flemingarne*, *Arvid* och *Jöran Horn* hälsa min broder med många gode nätter."
196. — Dess bref till *Hans Kranck*, dat. Timbron, d. 25 Juli 1598. Afskr. . . . . Förkunnar honom, det han med det "lofliga" Finska och Liffländska Ridderskapet och Adeln, samt krigsfolket, är kommen till

denna hamn. Vederlägger det onda rykte man utspridt om de Finske, såväl på Åland som i Svenska skären, det de nemligen vore hitkomne för att, såsom tyranner, mörda, bränna och röfva. Sänder härmedelst några exemplar (förmodl. af ett så kalladt "Öppet Bref") till Erke-Biskopen, för att utspridas. Anhåller att blifva underrättad hvarest K. M. nu befinner sig, och hvad Hertigen ämnar företaga; samt hvad annat nytt som höres. Beder hälsa "de gode män, som af vår hop der i Stockholm kunna stadde vara," så ock mina Bröders kära husfruar, på mine, deras mäns och alles våra vägnar med vår kärlige hälsan och många "otalige 1000:de gode dagar och nätter." — Sedel (skrifven med *A. E—s* egen hand) "Låter Kapiten *Blanck*, Marskalken *Moritz Wrangel* hälsa dig. Ade! *Claes Fleming* låter ock hälsa Dig" (hvarest var skrifvet med *Axel Kurcks* egen hand) "K. h. b. gör väl och hälsa min hustru på mina vägnar, och bed henne att hon kommer hit.. Jag menar att hon hafver väl redan trampat gatorne der. Gör väl och hälsa alle gode vänner på mina vägnar. Vale! *Axel Kurck*."

197. — Dess bref till *Mickel Pávelsson*, dat. Korpoström, d. 28 Juli 1598. Orig. e. u. m. Sig. . . . . Omnämner att om de Wiborgske Rytterne skulle ankomma, så funnes det ännu i Raumo några skutor, hvarmed de kunde öfverforslas till flottan. Att *A. E.* i Korpo funnit några skutor, som icke blifvit antecknade; samt att 4 Hertigens skepp och 2 lodjor varit vid Åland, men vid underrättelsen om hans ankomst "hafua de slagedh sine Segell uth, och droge heden till Spetslundh. Menn der som bönder hade varedh trogne då hade de 4 skep med de 2 ladjor vist kommedh vj vår våldh, hvem veth hvadh Gudh och lyckan kann ehnu hafua beskärth. Elliest inthedd uthann achter väll på alle saker, och skynd på selskapedh at the skynnda sigh fortt; så snart vinden fogar drager jag genast ann öfver till Sverige."

198. — Dess bref till *Hans Klasson*, dat. Flisehamn, d. 2 Aug. 1598. Afskr. . . . . Underrättar det Herti-

gen tillskrifvit honom, och befallt honom att, med sitt följe, återvända till Finland, till dess K. M. kommer i Riket; i anledning hvaraf han nu ock återvändt till Åland, der han vill qvardröja tills vidare kunskap kommer från K. M. Men som på flottan fattas spanmål och fetalie, äfvensom hö åt hästarne, ber han att undersåtarne här i landet måtte påläggas en hjälpegård af spanmål, boskap, fisk och andra ätliga varor för krigsfolkets behof, så ock hö för hästarne; emedan han i annat fall ser sig nödtvungen att låta hofmän och knektar stiga i land, för att gästa hos bönderne. Anhåller om svar.

199. — Dess bref till *Mickel Påvelsson* till Nuhjala, dat. Åbo Slott, d. 18 Aug. 1598. Orig. e. u. m. Sig. . . . . Innehåller en anordning det DomProsten i Åbo, Kyrkoherden, Skolmästaren och choralis måtte, framför någon annan, utbekomma, af första uppbörden, sina för några år innestående underhåll, från de dem här anviste Socknar, till visst belopp. Nemligen Domprosten, af Rimito och Korpo Socken 3 Läster; Kyrkoherden *M. Grels*, af Rändämäki Socken och Paatis bohl 3 Läster; Skolmästaren *M. Markus*, af Letala Socken 2 Läster; chor-presterne af Pöytis Socken 2 Läster.
200. — Dess bref till d:o d:o dat. Åbo Slott, d. 20 Aug. 1598. Orig. e. u. m. Sig. . . . . Som *A. E.* nödgats försträcka krigsfolket 50 Tunnor god Liffländsk Råg, af eget förråd, så befaller han att dess tjenare *Per Surlender* skall utbekomma hälften häraf, eller 25 Tunnor; den andra hälften skulle han erhålla af *Jöran Olofsson* från Söder Finland. Dessutom skulle *Surlender* tillställas de 100 *Rp*, som tillkomma *A. E.* från Norra Finland, jemte hans underhåll.
201. — Dess kostnads- eller månads-förslag för underhållet af en karl och häst på månaden; och hvad således hvarje skatte-bonde bör utgöra på 3 månader. Orig. odat. m. e. u. och med påteckning af *Mickel Påvelsson*: "Borglägers-gård ordning 98."
202. — Dess bref till *Lasse Westgöte*, Befallningsman på Nyköping, dat. Stockholm, d. 5 Okt. 1598. Afskr.

. . . . . Underrättar att han, med sitt medfölje, dessa dagar kommit till Stockholm, för att välkomna K. M., från hvilken han nyligen fått bref, att det kommit till en vänlig förlikning emellan honom och Hertigen; i anledning hvaraf han nu affärdar en post till K. M. för att förfråga, om de skola stanna här qvar, och bida, eller återvända till Finland; anhållande det *Westgöte* ville, om så behöfves, befordra denna post till det bästa. Försäkrar om sina fredliga tänkesätt.

203. — Dess och *Otto Yxkulls*, *Axel Kurcks*, *Anders Boijes* och *Hinrik Leijls* bref till Hert. *Karl*, dat. Stockholm d. 8 Okt. 1598. Afskr. . . . . Berätta att de dessa dagar bekommit K. M:ts bref, det en god och vänlig förlikning skall vara ingången emellan Konungen och Hertigen; och att de, i anledning deraf, hvardera skulle afväpna sitt folk. Att Hertigen ej måtte sätta tro till de onda rykten man utspridt om Finnarne, af hvilka det gemena krigsfolket, såväl Ryttare som Knektar, till följd af K. M:ts befallning nu skola sjöledes återvända till Finland; och att endast några af Adeln och andra enskildte, hvilka här hafva något att beställa, skola qvarstanna för att afvakta Konungens ankomst. — Sedel (undertecknad af *Arvid Eriksson*, och inlagd i brefvet) *A. E.* gör häri förbön för *Hans Eriksson*, som är gammal och vanlytt, och förlorat mestadelen af sin egendom. Intygat det han ej synnerligen varit rådande vid Åbo Slott, och att han alltid varit mycket emot de åtgärder, som stridit emot Hertigen; beder derföre att han och hans hustru måtte frigifvas, så de måtte kunna få återvända till sitt. Förmodar det Hertigen täckes låta *A. E.* återfå sina hästar.

204. — Dess och *Klas Bjelkes* bref till *Lars Westgöte*, dat. Stockholms Slott d. 8 Okt. 1598. Afskr. . . . . Förståndiga det de i går erhållit hans skrifvelse, hvaraf de finna att han, lika så väl som de, fröjdade sig öfver den emellan K. M. och H. F. N. ingångna förlikningen. Försäkra om ett vänskapligt och fredligt uppförande; hvilket man äfven hoppas få njuta tillbaka.

205. — Dess bref till Hertig *Karl*, dat. Åbo Slott d. 22 Dec. 1598. Afskr. . . . . Svarar att han d. 18 dennes erhållit Hertigens bref dat. Nyköping d. 7 Nov. hvaruti klagas och frågas om *A. E.* genom hindrande af hvad Hertig *Johan*, i Finland, blifvit efterlåtitt, vill påtaga sig *H. F. N:s* målsmansdöme, i det han, på *K. M:ts* befallning, uppburit räntan, och laggt den under Åbo Slott? Hertigens önskan det alla fångar måtte frigifvas å hvardera sidan, ville man gerna efterkomma om *Hans Hansson*, som af *K. M.* redan blifvit requirerad till Liffland, vore här; dock vill man låta fordra honom derifrån tillbaka. I ett annat bref af den 27 Nov. beskyller Hertigen det *A. E.* på nytt återigen hafver anhållit och bortsnappat ett Ryskt Sändebud, som från Storfursten blifvit skickadt till Hertigen; dock var denne endast utskickad från Ståthållaren på Kexholm, med bref och ärende, icke till Hertigen utan till *A. E.* — Som man förnummit att *Augustinus Larsson* med något krigsfolk och fältstycken ankommit till Österbotten, för att, som det påstås, bland allmogen stifta buller och oro; så anhålles, till undvikande af större vidlyftigheter, att han derifrån måtte blifva återkallad. Bönderne i Österbotten hafva mycket klagat öfver *Hans Hansson*, och torde göra detsamma öfver dem, som ditkommit, om de länge kvarstanna.

206. — Dess bref till *Salomon Ille*, Ståthållare på Kastellholms Slott, dat. Esbo gård, d. 7 Febr. 1599. Afskr. . . . . Ålägger honom att öfver hela landet låta pålägga en hö-gård, hvaraf halfparten genast skall uppbäras; att utsprida ett rykte, det *A. E.*, med hela krigsmakten, ville (öfver isen?) begifva sig till Sverige; att till den ändan lad-dörrarne genast skulle upphuggas till större, på det dessa hus måtte kunna begagnas till stall; att, genom dag och natt, låta uppbära de penningar af landet, hvarmed *Sivert* och hans knektar skola blifva tillfredsstälde: att *Olof Grelsson*, som nu ditsändes, skulle få en förökad penningelön, m. m. Lof-

- var att straxt, sedan han varit i Wiborg, ditkomma och taga en ny ed af folket.
207. — Dess bref till d:o d:o dat. Tjusterby d. 11 Febr. 1599. Afskr. . . . . Berättar att han i Perno Socken fått tidningar från Narva med *Magnus Brink*, det Ryssarne hafva uppror i eget land, der *Boris Gudennow* och en af de *Romanowitz* täfla om Regementet, hvarföre ryktet om Ryssens anfall mot Finland har ingen fara; och hvarföre han nu ock icke, enligt sin föresats, ämnar begifva sig till Narva, utan till Wiborg, och sedan derifrån till Nyslott. Att Riksdagen i Polen börjat för 14 dagar sedan; dit *Jöns Nilsson* nu sändes till K. M. att derom taga besked. Som han hört det Hertigen utlyst ett möte i Jönköping, begär han på K. M:s vägnar, det någre trogne bönder och "Skähle-karlar" måtte ditsändas att kunskapa. Förmanar att han ej måtte låta skrämman sig af toma ord; men dock förse sig med proviant i fall det skulle gälla. Frågar om hafvet bär; och lofvar med sista menföre åter inträffa der.
208. — Dess bref till d:o d:o dat. Wiborg d. 20 Febr. 1599. Afskr. . . . . Underrättar det han handlat med Upplands Ryttnarne, hvilkas officerare lofvat afsända en sin dräng till Sverige, till Fru *Ebba*, att förfråga sig huru sakerna aflupit emellan Kejsarens, Kurfurstens och Konungarnes af Sverige och Danmark sändebud, å ena sidan, och Hertigen, å den andra; anhållandes derföre, att han från Åland, hemligen, med någon skärebåt, ville låta öfverskicka denne dräng.
209. — Dess och *Axel Kurcks* bref till Ständerne i Sverige, på Finska Riddarskapets, Adelns och Krigsbefälets vägnar, som då tillstädes voro, dat. Björneborg, d. 28 Mars 1599. Afskr. . . . . Förmåla det de d. 25 dennes erhållit de Svenske Ständernes skrifvelse med deras utskickade. Säga sig icke förtjena de beskyllningar man gjort dem. Att de vilja förena sig med dem i allt, som icke strider emot deras ed och trohet. Förmoda det Ständerne blifvit tvungne, att tillskrifva dem på sätt som nu skett. Bedja det de måtte i godo sö-

ka bilägga saken emellan K. M. och H. F. N.; deras hot kunde falla öfver dem sjelfva. Om de fortfara, som man förnummit, att bedrifva saken, kan det icke ändas, utan blodsutgjutelse och vapenskipte, det man önskade afvärja. Försäkra att vi icke röfvat och sköflat Bönderne; utan att desse, tvärtom, spolierat våra gårdar. Att det varit på K. M:ts befallning, som Grefve *Axels* Ränta här i Finland blifvit delad emellan knektarne, till krigsfolkets uppehälle, sedan man förnummit att Grefven bekommit dubbelt så mycket af K. M:ts ränta der i Sverige. Berättelsen att hans gård blifvit plundrad, är helt och hållet ogrundad.

210. — Dess bref till *Salomon Ille*, dat. (Åbo?) Slott d. 1 Maj 1599. Afskr. . . . . Underrättar det Herr *Johan Fleming* och *Karl Ivarsson* skulle med det första, jemte 100 man, ankomma till Åland, dit äfven *A. E.* ville begifva sig med mera manskap, "det första man varder de Svenske förnimmandes." Efter Äländningarne varit falske och otrogne, skulle de, till straff, utbetala en gärd till folkets uppehälle på Slottet. Befaller att man skall hålla noga vakt på alla sidor om Åland, det ingen skuta måtte kunna smyga sig öfver till Sverige; hvilken i thy fall skall tagas i beslag.
211. — Dess bref till d:o d:o dat. Åbo Slott, d. 9 Maj 1599: Afskr. . . . . Upplyser honom och *Hans Mattsson* att ryktet, det några Hertigens pinkor kommit till Jungfrusund, varit ogrundadt; att *A. E.* farit dit med 20 à 30 beväpnade lodjor, men endast funnit 2:ne Holländare med salt, hvilka nu ligga här på redde. Tillsänder honom nu 70 af *Arvid Erikssons* knektar, för att, jemte de förra, bevaka Slottet. Bereder honom vara på sin vakt, för hvad som kan hända; att vindbryggan om nätterna bör vara uppdragen; att vid byggningen, der i groppen, göra ett staket, och bommar ikring Slottet; att påskynda utklareringen af de lodjor, som der byggas, m. m. Omtalar ett allmänt rykte det Hertigen skulle vara död. Älägger honom att flitigare skaffa sig underrättelse ifrån Sverige, och derom

derom underrätta *A. E.*, som med första ämnar in-
finna sig der. Förmanar honom att handla fogligen
med allmogen, det *Arvid Erikssons* knektar måtte er-
hålla 6 eller 8 veckors kost. — P. S. (skrifvet med
A. E.—s egen hand) Påminner ytterligare att hafva ut
alla kunskapare, för att veta hvad som förehafves i
Sverige. "Tiden går bort för oss och maten lider."
Underrättar att han ditsändt en lodja med *Magnus*
Brink, och nu den andra, hvilka skulle tjena såsom
vaktskepp på hvardera sidan.

212. — Dess och *Axel Kurcks*, *Anders Boijes*, *Arvid Hin-*
rikssons, *Måns Ivarssons*, *Karl Ivarssons*, *Nils Ols-*
sons, *Henrik Tönnessons* och *Jakob Olssons*, samt A-
delns, Krigsbefälets och menige Krigsfolkets, Ryttares
och Knektars bref till de Svenske Sändebuden, dat.
Åbo Slott d. 9 Aug. 1599. Afskr. . . . . Besvara
den skrifvelse de af Hertigen och Riksens Ständers ut-
skickade bekommit, genom en trummetare, deri de
uppmanas att ingå handel med dem. Men då de icke
veta på hvad grund den skulle ske, då de hört att
Sändebuden redan hafva med sig krigshären i bakhåll,
då Kastellholm blifvit intaget, och då K. M. stränge-
ligen förbjudit dem att ingå i någon handel med Her-
tigen eller hans utskickade, så måste de rätta sig här-
efter, emedan han ganska lätt, när isen ligger, kunde
öfversända en svärm Tatarer, Kosacker, heidukar och
annat främmande krigsfolk, för att ödelägga landet;
så anhålla de, på grund häraf, det Sändebuden ville
i godo söka afböja den blodsutgjutelse, som nu synes
förestå. — Sedel (underskrifven af *Arvid Eriksson* och
Axel Kurck), hvaruti de anhålla om en skriftelig för-
klaring hvarpå Sändebudens värf är grundadt, på det
man måtte veta att ställa sina saker derefter.

213. — Dess och *Axel Kurcks* skrifvelse till de Svenske
Sändebuden, dat. d. 10 Aug. 1599. Afskr. . . . .
Med anledning af Sändebudens skrifvelse, dat. Store-
sund, d. 9 Aug., hvaruti de anhålla det den trumme-
tare de afsändt från lilla Sattungen måtte, med svar å

deras bref, återsändas, upplyses: att han redan i går blifvit affärdad med vederbörlig förklaring, hvarpå man hoppas få införfvänta närmare svar.

214. — Dess och *Axel Kurcks*, *Anders Boijes*, *Arvid Horns*, *Måns Ivarssons*, *Karl Ivarssons*, *Nils Olssons*, *Jakob Olssons* och *Hans Burdts*, samt Adeln och Krigsbefällets, med Ryttares och Knektars, bref till de Svenska Sändebuden, dat. Åbo Slott, d. 13 Aug. 1599. Afskr. . . . . Såsom svar på deras skrifvelse, åtföljd af de på den sednaste Herredagen i Stockholm antagne hufvudpunkter, så enär man icke känner grunden hvarpå Ständerne afsagt K. M. all tro och lydriad, så kan man icke heller härom inlåta sig i någon handel, hvar till dessutom fordras mera tid och betänkande, och hvartill de icke heller blifvit auktoriserade. Samtycka dertill att K. M. inom 6 månader måtte förklara sig, och sända sin unge Son till Riket, att uppfostras i vår troslära. Bedja att, under denna tid, allt fiendtligt, på begge sidor, måtte inställas; och då Ständerna i Stockholm var beviljadt en lång tid att sammanvara och rådpläga, hoppas man att denna rättighet äfven blir beviljad Finland, så framt eljest Riksens gagn åsyftas. Befalla föröfrigt sin sak i Guds hand, på hvars gudomliga beskydd man hoppas.
215. — Dess och *Axel Kurcks* bref till *Kasper Titsenhansen*, dat. Åbo Slott, d. 21 Aug. 1599 (skr. på Tyska). Afskr. . . . . Anhålla om 200 man af hans manskap. Nämna att de blifvit af fienden ansatte, och önska hjelp och förstärkning af K. M. Uppgifva att Furstens läger är beläget endast 2 mil ifrån dem, på Rimito kamp, och väntar endast på Hertigens ankomst, med den återstående styrkan. För att hindra landstigning och plundring, oroas fienden dageligen. Man har försäkrat det pesten yppat sig på hans flotta, så der dageligen dogo 30, 40 till 50 personer. Tvifla icke det ju ej Öfverste *Fahrensbach* äfven gör sitt bästa i saken.
216. — Dess och *Axel Kurcks* bref till *Jöran Fahrensbach*,

dat. Åbo d. 23 Aug. 1599 (skr. på Tyska). Afskr. Förmåla det Hertigen begifvit sig till Finland, och hade sitt läger endast på 1 mils afstånd från dem. Att han hade väl vakt om sig, för att med fördel kunna oroas. Att man skärmytslat med honom; hvarvid han, för tre dagar sedan, förlorade 10 fångar och åtskillige dödsdjutne. Att mord, brand och plundring väntade dem, om han kom i land och blef dem öfvermäktig. Att några af hans partigångare blifvit "klippte på fingrarne." Att de blott vänta på Furstens person, då de ämna angripa oss på den ena sidan, och *Augustinus* (Larsson) på den andra. Anhålla derföre, det han snart måtte hasta dem till undsättning, hvilket man hoppas så mycket mer, som man af en skrifvelse hos *Paul Stilchen* förnummit, det han den 24 dennes skulle i Reval mönstra sina trupper, för att sedan gå till segels; i anledning hvaraf man beordrat Amiralen (Arvid Tönnesson?) att med fem skepp från Helsingfors gå till Reval. Att han på ett dygn kunde komma öfver hafvet; och att Finska soldatens mod skulle växa genom denna förstärkning, som vore för dem af stor vigt.

217. — Dess bref till Amiralen *Joakim Scheel*, dat. Åbo Slott, d. 9 Sept. 1599. Afskr. . . . . Lofvar hålla sitt löfte (att nemligen upphöra med beskjutningen) och beder det äfven *Scheel* måtte stå vid sitt ord, till dess de närmare få talas vid.

218. — Dess bref till d:o d:o dat. Åbo Slott, d. 10 Sept. 1599. Afskr. . . . . Lofvar öfverlämna Slottet, om de vilja tillåta *Wilhelm Rötwen* att resa till K. M. för att inhämta hans svar; men nekar att aflämna sina värjor. Beder om försvarelse bref för sin gård *Lindö*; likaså begära äfven *Joakim Diriksson*, *Hinrik Eriksson* och *Mickel Pávelsson* för sina gårdar.

219. — Dess bref till d:o d:o dat. Åbo Slott, d. 10 Sept. 1599. Afskr. . . . . Besvårar sig att, oaktadt deras öfverenskommelse, hade man dock börjat slå skansar kring Slottet.

220. — Dess och *Johan Flemings*, *Willam Ruttwens*, *Jo-*

chim Dirikssons, Hinrik Erikssons, Mickel Pålssons, Jöns Nilssons, Kasper Gröningens, Sigfrids Knektehöfvidsman, Olof Klassons, Olof Perssons Skeppshöfvidsman, Blasius Nilssons, uppå gemene Bysseskyttarnes vägnar, Landtingh Arkelimästares, Jöns Erikssons, uppå gemene Ryttares och Knektars vägnar, alle för en och en för alle, bref till Hertig Karl, dat. Åbo Slott, d. 11 Sept. 1599. Afskr. . . . . (Brefvet ankom till Helsingfors, d. 16 Sept. med *Willam Ruttwen*). Nämna det de handlat med *Joakim Scheel*, hvilken uppfordrat fästningen, i anledning hvaraf de sändt *Willam Ruttwen* till Hertigen för att begära säker lejd och försäkring på de punkter, som här medfölja; bönfällande om nåd, vilja de förena sig med Hertigen och Ständerna, uppgifva fästningen, m. m. sedan de märkt att de nog mycket fått lida för sin tro till K. M. Till dess *Ruttwen* återkommer med den begärta försäkringen, vilja de likväl hålla Huset, på kronans vägnar, i sin värjo.

221. — Vilkor, som de på Åbo Slott belägrade af Hertigen begärde, med *Willam Ruttwen*, innan de ville lämna Huset upp; underskrifne af *Arvid Eriksson, Johan Fleming, Willam Ruttwen, Joakim Diriksson, Hinrik Eriksson, Mickel Påvelsson, Jöns Nilsson, Kasper Gröningen, Olof Klasson, Sigfrid Sigfridsson, Olof Persson, Blasius Nilsson* och *Jöns Eriksson*, på allas vägnar som här uppå Huset äro, en för alla och alla för en, dat. Åbo Slott, d. 11 Sept. 1599. Afskr. . . . . Anhålla: 1:o Att de blifva försäkrade till lif och gods, och vinna nåd för hvad de brutit. — 2:o Att de må få utgå med behållna hofvor, och icke beröfvas något af hvad de äga. — 3:o Att de icke måtte blifva "nedskällne" och försmädade af Hertigens folk. — 4:o Att de måtte få sända vissa män till K. M. för att uppfordra deras ed, och underrätta om deras betryck. — 5:o Att de ej med våld måtte blifva förde till Sverige, eller annorstädes, för att svara H. F. N. till Rätta, ntan att allt må anses glömdt, och hvar och en få vara i ro hemma. — 6:o Att hvar och en,

i synnerhet de som äro förtjente personer, måtte få behålla sitt ringa underhåll och sin förläning, då de förbinda sig att i allt hålla ett med Hertigen och Ständerne; i motsatt fall, vilja de befalla sin sak i Guds händer. — 7:o Att de en och hvar måtte få utföra den proviant, som de sjelfve låtit, för egen räkning, införa; för att dermed, till en början, kunna lefva på sina gods och gårdar. Hvad som dem nu vidare ligger makt uppå, derom hafva de gifvit sin utskickade *Willam Ruttwen* mundteligt besked, såsom ock ett memorial, hvaruppå de, med honom, hoppas få förvänta ett hugneligt svar.

222. — *Arvid Erikssons* enskildta bref till Hertig *Karl*, dat. d. 11 Sept. 1599. Afskr. (ank. till *Helsingfors* den 16 Sept. med *W. Ruttwen*) . . . . . Tillsänder Hertigen en kopia af ett bref, det han fått från K. M. med *Sigfrid Hinriksson*, hvaruti honom anbefalles att sända till *Dantzic* alla skepp här kunna finnas, och allt det artilleri de kunna umbära, hvilket han dock icke efterkommit, för att i en framtid kunna svara derföre inför H. F. N. Förklarar det han velat antaga den handel Hertigen tillförene tilljudit honom genom Grefve *Erik* m. fl.; men att han då var "öfverbödigh," och af de andra tillvittes för otrohet; och som han icke enskildt mäktade något, måste han befalla saken i Guds hand. Att många gjort K. M. onådig emot honom, för det han under sitt Ståthållare-Embete icke förföljde och antastade Hertigens tjenare, såsom han väl kunnat. Att hans trygga samvete aggat honom, särdeles för den Papistiska Religionens utbredande, hvarom han framdeles kan mera mundteligen berätta.

223. — Dess bref till *Jochim Scheel*, dat. Åbo Slott, d. 12 Sept. 1599. Afskr. . . . . Omförmäler att det i dag af deras utsände *Bengt Larsson* och *Joh. Derfelt* blifvit beslutet, det *Willam Ruttwen* å de Finskes sida, åtföljd af en eller två gode män af Adel, å de Svenskes sida, skulle i dag begifva sig till Fursten. I anledning hvaraf, och då uret redan lider, frågas: om det

blir någon resa för dem i dag eller icke; på det man måtte veta rätta sig derefter.

224. — Dess bref till d:o d:o dat. d. 13 September 1599. Afskr. . . . . Återsänder 7 fångar, som blifvit hållne i ärligt fängelse. Nämnar det han hört att *Blasius Nilsson* blifvit angifven, att hafva velat sticka Åbo stad i brand, hvilket är ogrundadt, såvida han endast varit ut med några lodjor och litet skärmytslat. Att *A. E.* allt för väl kunnat låta uppbränna staden, då han lät afbränna sitt läger, om han det velat. Anhåller det hans bror *Axel Eriksson* måtte få lejd att komma till tals med honom; och beder slutligen, det Admiralen ville tillsända Hertigen den afskrift, som bordt åtfölja hans sista bref, men som i hastigheten glömdes.
225. — Dess och *Johan Flemings* bref till Hertig *Karl*, dat. Åbo Stad, d. 28 Sept. 1599. Afskr. . . . . Tacka för den försäkring de bekommit af honom med sin utskickade; i anledning hvaraf de redan för några dagar sedan öfverlämnat Hertigens Fullmäktige Åbo Slott, med skytt, krut, fetalie, m. m. äfvensom de, enligt Hertigens önskan, öfverlämnat afskrifter af alla de bref de tillskrifvit Konungen, såväl som af K. M:ts egna bref till dem. Att de hört det bud och befallning kommit, att *Hartvik Hinriksson* skulle aflifvas, i anledning hvaraf de fälla en ödmjuk förbön för honom, det han måtte skonas till lifvet.
226. — Dess bref till Sekreteraren *Mickel Olofsson* och *Hans Nilsson*, dat. Fängelset, d. 21 Nov. 1599. Afskr. . . . . Beklagar sig att, ehuru Ståthållaren *Per Rynning* i går tillåtit det han skulle få behålla hos sig tvenne drängar i fängelset här på Slottet: den ena, att gå på ärender; den andra, till hans sällskap och upppassning, "samt att i denna långsamheten läsa för mig; emedan man i denna trängsel har bättre lägenhet att frukta Gud, än att göra något annat;" så har likväl Vaktmästaren förbjudit flere drängar än en att inkomma; hvarföre han anhåller att, genom Hertigen, härutinnan vinna rättelse. (Hvarefter följande ord voro skrifne med *Arvid Erikssons* egen hand): "Jag är oftare

van att gå till döden och skermyssler än till fängelse huset. Detta är första gången, Gud hjelpe till en god utgång. Ade!"

227. — Dess bref till den aflidne Klas Flemings Enka Fru *Ebba Stenbock*, dat. Fängelset (i Stockholm) d. 22 Nov. 1599. Afskr. . . . . Berättar sig hafva hört, det Hr *Stensson* skulle hafva sagt att *A. E.* vore förvållande till Hr *Johans* död, hvilken osanning han här vederlägger. Omtalar deras förhör på Åbo Rådstuga, der *A. E.* förelades 9 punkter, till hvilka alla Herr *Johan Fleming* var oskyldig; med undantag af den 9:e till hvilken han förklarades säker, att nemligen hafva fört afvog sköld emot sitt fädernesland; hvarvid *A. E.* gjorde den åtskillnad "att Han (Konungen) genom sina bref och mandater, var sjelf med, som närmast var till Regeringen," i hvilket fall Svenska Lagen häri gör ett undantag. Att *A. E.* begärt att få dö för dem alla; hvilket lofvades. . . . . "Jag är 50 år, men aldrig hörde jag så dom fällas." Berättar vidare tillgången då dödsdomen öfver alla fångarne fälldes. Hertigen var dervid sjelf närvarande; Grefve *Mauritz* förde ordet. Herr *Johan* bad om förskoning; men Hert. *Karl* bad honom tänka på den långa vägen. Förklarar att Hr *Johan* dog i oträngdt mål; tröstar modren, och lofvar munteligen förtälja för henne om *Birckholtz's* dygder emot Hr *Johan*.
228. — De 7 punkter, hvilka *Arvid Eriksson* skref med sin egen hand till Fursten, då han vid slutet af år 1599 var tillsagd i sitt fängelse på Stockholms Slott att han skulle införas i ringen, för att afrättas i Stockholm emot nyåret 1600; hvilka hjelpte att han den gången undslapp, och saken hänsköts till Riksdagen i Linköping. Afskr. . . . . 1:o Att, 8 dagar förr än Hertigen kom till Finland, *A. E.*, som då låg till sängs för sin ögonsjukdom, erhållit ett bref af *Lindorm Bonde* i Polen, der han på K. M:ts vägnar befalle att vi skulle hålla land och fästningar Konungen tillhanda. Hans bref till *Joh. Fleming* hade *A. E.* icke sett; men att det deri hetat, att Hertigen, innan Jul, skulle

bekomma bud och bref om stora anfäktningar och krig. Likaledes kände *A. E.* icke hvad Hr *Joh. Flemings* tjenare benämnd *Matthis* (af Påviska Läran) haft att berätta, hvilken ifrån Polen hitkommit förr än Hertigen. Endast att den förra brefdragaren omtalt, det K. M. skulle i Italien pantsätta ett af sina Furstendömen, för en summa penningar, som skulle trasseras på Lübeck. — 2:o Att H. K. M. sagt till *Hans Streng*, det han skickat penningar till *Fahrensbach*, att värfva hofmän, Finnarne till undsättning, och slagit sig dervid för bröstet, sägandes: "vi hafve här under något förborgadt, det får du icke denna gången veta." Ett rykte berättade äfven det K. M. hotade Ryssarne, att, så framt de höllo med Hertigen, ville han bevilja Turkarne durchtåg genom Polen. — 3:o Att *A. E.* sändt ett bud till *Jöran Fahrensbach* om undsättning, hvarvid denne ursäktat sig dermed, att hafva fått penningarne för sent. Och då *Påvel Stilchin* beklagat de arma Finnarnes öde, hade *Fahrensbach* svarat: "det äfventyret måste de utstå för Konungens skull; och om Hertigen än får in landet, måste han likväl utderifrån, äfvensom från Sverige." — 4:o *Fahrensbachs* Hofjunkare *Rüllhogen* hade, under rus, berättat, det K. M. skulle få låna 9 Tunnor Guld af Konungen i Spanien, för att, enligt hvad som berättades från Reval, utvidga Påviska Läran; äfvensom att han, för ett sådant ändamål, kunde få penningar af Påven. — 5:o Att Liffländska Adeln bedt *A. E.*—s hustru skynda sig till Finland, för att öfvertala sin man att, i spetsen för Finnarne, förena sig med Hertigen emot *sancte Ligan*, då man lätt skulle inbekomma Riga, Pernau och alla Fästningar i båda Furstendömena. — 6:o En Tysk Båtsman hade berättat för *A. E.* i Åbo, förr än Hertigen från Wiborg dit ankom, att *Laskys* tjenare medhaft bref till K. M. det Danska Konungens giftermål skulle gå för sig, emot vilkor att intet intrång skulle göras i Religionen; äfvensom att Konungens i Danmark Bror skulle få fröken *Anna*, och blif-

va i Sverige Gubernator, för att hämnas *Johan Sparres* död. — 7:o *A. E.* förmodar, i stöd af goda anledningar, det *Beckes*, icke mera skall komma igen, efter han hvarken har gods eller gårdar, hustru eller barn.

229. — *Arvid Erikssons* Redogörelse för den (vid Riksdagen i Stockholm 1605?) af Riksens Ständer nedsatte Rätten, innehållande en förklaring såväl öfver de högst nödvändiga resor, som andra åtgärder, hvartill han varit tvungen; och i anledning hvaraf han blifvit beskylld, att, genom sin senhet och försummelse, hafva vållat förlusten vid Wittensten, m. m., hvilken berättelse tillika innehåller korta biografiska underrättelser om honom sjelf, under dessa sednare år. Orig. . . . .

1:o När *A. E.* blef förlossad från fängelset, och af Hertigen förordnad att med Ryttare och Knektar följa *Anders Lindersson* till Liffland, för att sammanstöta till det krigsfolk, som redan förut fanns der under *Samuel Nilssons* och *Hinrik Liwes* befäl, så fingo de redan på vägen veta, att Polackarne inbekommit Wittensten; likväl fortsatte de resan till Reval, der de af de bägge sistnämnde fingo höra, huru knektarne gjort myteri, tagit fänickorne med våld, och nekat att, enligt H. F. N:s order, gå i fält. Icke dess mindre öfvertalte *And. Lindersson* dem att rycka fram; men när han kommit med dem 4 à 5 mil från Reval, begynte det frysa, och blef menföre; manskapet uppsatte sig då emot Öfversten och befälet, och knorrade, "att när andra drogo af marken, då skulle de blifva förde i marken." Då blef hela företaget om intet, helst Kanslern hade provianterat och bemannat Wittensten, der man med detta folket ingenting kunde uträtta så sent på hösten.

2:o Då nu krigsfolket återkommit till Reval, blef det berådslagit huru, och på hvad sätt, fästningarne skulle bevakas. Då blef *Sam. Nilsson* och *Måns Rams* (*Ramsay*?) med en hop knektar sände till Narva. Det öfriga krigsfolket, som intet hade rum på Hapsall,

Lodhe och Pernau, blef kommanderadt till Finland; och då man befarade att krigsfolket skulle göra allmogem i Finland mycket öfvervåld, samtyckte Öfverstarne och krigsbefälet att *A. E.* skulle resa dit öfver, utmed Nylands sidan, för att förhindra och afstyra detta. I anledning hvaraf han ock reste öfver vid Porkala, drog emellan Borgå och Raseborgs Län, och hindrade deras öfvervåld, så mycket som möjligt.

3:o Vintern derefter erhöi *A. E.* Hertigens bref, det han skulle samla allt det krigsfolk som i Finland stod att fås, och dermed sammanstöta till den armé *And. Lindersson* hade i Liffland. I samråd med Grefve *Moritz (Leijonhufvud)* och Ståthållaren *Tönne Jöransson* skulle Rytterne bekomma 6 veckors kost, på marchen till Dorpat. Juldagen var *A. E.* i Helsingfors, der hans Hustru då blef död; icke dess mindre, och utan att deraf låta uppehålla sig, skyndade han sig till Wiborg; skickade under vägen uppbrots-order till Ryttmästare och Knektehöfvidsmän, ryckte så med en hast till Ny-slotts Län, hvarifrån han uppbådade och provianterade 600 skide-karlar. Då desse kommo till Wiborg, tog han af Wiborgs knektar 200 skide-karlar, de andre till hjälp, och drog så till Narva. Dit drog äfven *Mårten Klasson* med sin halfva fana (den andra halfva, var der tillförene). *Anders Larsson* och *Eskert Lindersson* skulle med deras Ryttare följa efter. Ankommen till Björkön, sju mil från Wiborg, mötte honom en Hofman *Jon Eriksson*, under *Bertil Hinrikssons* fana, med bref från *Anders Hinriksson*, det man icke skulle medtaga mer än 500 Hofmän, och så mycket skide-karlar som möjligt. Detta bref sände *A. E.*, med samma Brefdragare, till *Arvid Tönnesson*, *Anders Larsson* och *Erik Klasson*, och skref derhos *And. Larsson* och *Eskert Lindersson* till, att de genast skulle skynda sig efter, med alla deras Ryttare, af hvilka den förra fick, inom Wiborgs Län, 2:ne månaders kost för sina Ryttare; den sednare, inom Nylands Län. Dessa två fanor, med rusttjenst och besoldnings-Ryttare, voro 500 starke.

4:o När *A. E.* nu drog från Narva, och kom till Pyhäjoki, sex mil derifrån, så kommo *Krister Somme* och *Bertil Hinriksson*, med en hop Hofmän, ryckandes längs ut med hafs-bandet. Den sednare öfverlämnade honom *Anders Linderssons* bref, hvori omnämndes olyckan vid Wesenberg, äfvensom en annan sednare; och att han, jemte allt krigsbefäl, ansåg det onödigt att *A. E.* skulle rycka längre; utan borde han låta folket rycka i behåll igen, helst intet annat nu förefanns emellan Dorpat och Wesenberg, än något rutten tak-halm. Följande natten ankom redan *And. Larssons* och *Esk. Linderssons* post, det de samma dag skulle, jemte deras Hofmän, vara komne till Pyhäjoki. *A. E.* försäkrar härvid, att om Fältmarskalcken *Reinhold Anrep* och Landsåtarnes Ryttmästare *Didrik v. Tiesenhausen* icke, emot *And. Linderssons* vilja, hade förskrifvit *Krist. Somme* upp ifrån Narven, så länge den förre var till Pernau och Wijken att uppfordra folket, och om de icke hade angripit Wesenberg, så hade Polackarna legat stilla vid Dorpat, till dess vi med alla de strödda corpserna hunnit förena oss, och rycka mot fienden. Då skulle med Guds hjälp Polackarne fått hugg, och fästningen blifvit undsatt. Detta är orsaken hvarföre Dorpat icke blifvit undsatt, ehuru väl det var af *And. Lindersson* ärnadt och förordnad.

5:o Sommaren derefter kom *Hinrik Liuwe* till *A. E.* med bref från Hertigen, hvori han beskylldes för förbemälte Dorpatska vinter-kampanj; dock tillsades honom i samma bref gunst, jemte befallning att med *Henr. Lijwe* och *Nils Kyle* samt alla Finska knektar begifva sig till Narva, och derifrån till Peipn; det han med all flit efterkom. Drog sedan till Warbeck; förhindrade fienden tillförseln, förhärjade och ödelade deras landssådd, och hvad man öfverkomma kunde, intill dess bud kom ifrån *Anders Lindersson* om hans nederlag, med begäran det *A. E.* med sitt folk skulle komma honom till undsättning; det han gjorde så fort som honom någonsin var möjligt. Härefter omtalar

A. E. sin bravur vid Narvas försvar, då fienden inföll i förstaden, om natten. Likaså vid Nyslott och Peipz, när fienden låg 4 mil derifrån 600 man stark till häst och fot, och då *A. E.* ryckte ut med 400 hakeskyttar, och förraskade dem. "Och allt sedan hafuer iagh gerne seett påalackernes nederlag, åm Gudh elligst hafuer veladh gife lyckann, min flijtt hafuer jagh inthet spartt; derföre beder iagh edher Edle och Vålborne Herrar, att i ville bevijsa migh den gunst och på dedh ödmiukelig:te vnderdånelig på mijne vegne bide H. F. N. att H. F. N. ville tillvende migh sin gunst och nåde, och icke oftere medh rättgångar eller beskyllinger late migh besvääre, effter H. F. N. tree reesår hafuer nådigest den dorfftz handell falle latidh; först med *hendrich Lijfve* när iagh holt min S. hustrus begrafningh, i annan gångån i våras vdj Nyköping, sedan iagh först någre onådige ordh fått hadhe; Sammeledes tilsade H. F. N. i Ståthollarens kammar, att H. F. N. ville gå denne schlachtingz handell, so och all olyckeligh tillståndh alle för bij, so och den dorfftska vinterresan, allenest iagh ville suare till de fäm punchter såm H. F. N. lätt lefvere eder gode Herrar, der till iagh effter mit ringa förstånd suaradh hafuer."

6:o "Hvadh de bref belangar H. F. N. beskyller migh, menendz de skulle vahra med otrooheet eller motvillighet skedt, so ähr dedh af migh, so hielp migh gudh inthet skeett, allenast nöden och olegenheter hafuer kommidh migh der till, Så hafuer iagh inge gode skrifueren, allenest oförståndige påikar, sielf ähr iagh icke heller någån godh skrifuere, och kan der medh inthet hielpa migh, vender vnder tijden baak fram på meeningen, och kan näppelig:n läse åm aftån dedh iagh skrifuer åm morgånen, förser migh Edle och Vålborne herrar att i so begåadh hoss H. F. N. att iagh kunne bekomme H. F. N:s gunst och Nååder, och lothe all misstanckar falle, iagh vill vdj alle måttå migh mögelig:n ähr, vare och blifue H. F. N. een trogen ödmiuk tienere, förventer här på af eder Vålborne herrar ett trösteligidh Suar; vdj hvadh måttå iagh

som en ringh persåån kan tiene eder igen, gör iagh dedh altidh gerne, vill nu och befaalee edher den alzmechtige gudh, till mycken godh lycke och välfärdh." *)

ARVID HINRIKSSON (*Horn*) till Haapaniemi och Kurjala, Riks-Råd, Ståthållare i Österbotten m. m. g. 1:o m. *Margareta Mårten Johanssons dotter* till Kurjala; 2:o m. *Ingeborg Stjernkors*, Ivar Månssons dotter till Kercknäs. Son till R.Råd. och Ridd. *Hinrik Klas-son Horn* till Kankas och *Elin Arvidsdotter Stålmarm*. — 1575, d. 10 Aug. blef han Befallningsman på Nyslott; — 1584, d. 13 Juli, Ståthållare på Hapsal; — 1594, d. 13 Juli, Häradshöfding i Hauho; — 1602, d. 17 Juni blef han Riks-Råd vid Riksdagen i Stockholm; — 1605 blef han Ståthållare i Österbotten, samt samma år den 18 Febr. Kommissarie vid fredshandeln med Ryssland.

230. — Dess och *Måns Klemetssons* bref till Hertig *Karl*, dat. Mustasaari, d. 18 Mars 1599. Afskr. . . . .
 Underrätta det de i dag d. 18 Mars ankommit till Mustasaari, der de i Socknestugan hört uppläsas en kopia af K. M:ts bref till de Finske, och en kopia af förklaringsbrevet öfver dess hastiga afresa ifrån Riket, jemte *A. E--s* bref till undersåtarne i Österbottens södra Prosteri, hvaraf afskrifter medfölja; af hvilka man kan se huru sakerna hafva sig här i Finland. Så hafva de ock förnummit att mästadelen af Arkeliet vid Åbo Slott, skall vara uppfördt till Tavastehus, Wiborg och Nyslott; och dessa tre fästningar med mycken fetalie försörjde; hvaraf synes att de Finske akta sig dit, när de förnimma någon Svensk krigsmakt vara i antåg. Ännu hafva de icke kunnat få säker underrättelse, om de Finske äro i Borgläger eller icke. Anhålla: "att der oss uti denne vår resa något våld-

*) Utom flere enskildte bref till *Arvid Eriksson*, finnes det icke mindre än 34 särskildte bref, order, instruktioner, m. m. skrifuva till honom af Hertig *Karl*, blott för åren 1595—1600.

samligit kunde tillfogas E. F. N. nådigst oss i någon nöd eller farlighet icke ville förlåta. *)

— Dess, m. fl:s bref till Svenske Sändebuden, dat. Åbo Slott, d. 9 Aug. 1599. Afskr. (se N:o 212).

— Dess m. fl:s bref till d:o d:o, dat. Åbo Slott, d. 13 Aug. 1599. Afskr. (se N:o 214).

— Dess, m. fl:s bref till Hertig *Karl*, dat. Karkus d. 24 Nov. 1600. Afskr. (se N:o 57.)

ARVID HINRIKSSON (*Tavast*) till Wessunda, Ståthållare på Wiborg, under Konungarne *Johan III:s* och *Sigismunds* tid, Kommissarie vid gränse-regleringen emellan Sverige och Ryssland 1595. G. m. *Greta Jönsdotter* till Poiko. Son till *Hinrik Nilsson* (*Tavast*). Redan 1568 blef *Arv. Hinriksson* Ståthållare på Wiborg, och var en på sin tid allmänt aktad och berömd Herre. — 1588, d. 24 Juni fick han K. *Johans* förbättring på sitt vapen, "för dess långa och trogna tjenst," som det i diplomet hette. — 1599, d. 28 Sept. blef han fängslad af Hertig *Karl* vid intagandet af Wiborgs Slott, det Tavasten på nåd och onåd måste uppgifva, sedan Svenskarne, i anledning af Borgmästaren *Herman Bröjers* förräderi, insluppit i staden. Tvenne dagar derefter, eller d. 30 Sept. blefvo *Arvid Hinriksson*, jemte sin son *Ivar Arvidsson* till Kurjala, och åtskillige andra Finska ädlingar, på Hertigens befallning, halshuggna vid Munke källan, straxt utom staden, och deras hufvuden på jernstänger uppsatte utanför Kareler-port. Detta blef hans slutliga lön, för det han i 36 års tid troget tjenat Konung och fädernesland.

231. — Dess och *Gödik Finkes* till Sonnäs bref till Hert. *Karl*, dat. Nyslott d. 6 Aug. 1595. Afskr. De underrätta det de erhållit Riksens Råds bref, fullmakter

*) Det är osäkert, om man med den *Arvid Hinriksson*, som underskrifvit detta bref, bör förstå *Horn*, eller *Tavast*, eller måhända någon annan, då man icke mera äger originalet af sjelfva brefvet. Annars utfärdade Hertigen för honom sitt lejdebref d. 15 Sept. 1599; och d. 28 i samma månad tillsände han honom en tankesedel (*Pro memoria*) hvad han borde berätta för den i Estland vistande Svenska och Finska Adeln.

och instruktion angående Rågängen emellan Nyslotts Län och Ryssland; att de gerna straxt efterkommit Hertigens befallning om de kunnat bekomma "visse och trogne tolkar, goda skrifvare, som vårt och Ryssarnes tal och svar anteckna skola." m. m. Åfven inväntade de dageligen sina medförordnades *Klas Flemings* till Lahtis och *Jöran Hinrikssons* till Wuorentaka ankomst. *Göd. Fincke* hade i skrifvelse till de Ryskes utskickade, som trängde på gränshandelns afslutande, ursäktat sitt och de Svenskes dröjsmål, "för den långe sjövägen, som de draga skulle." Vidare: ville de Ryske icke gerna höra det i Konungens tittel skulle intagas om Karelen, Wotskipetiin och Ingermanland, hvilket de påstodo vore förändradt i sednaste Fredshandel i Narva, hvarom man ännu icke här visste; emedan *Hans Kranck* ännu ej var öfverkommen, som härom kunde lämna upplysning. — Zedel. Att deras bud nu återkommit från Storfurstens utskickade, och berätta att Ryssarne vilja det Rån skall gå $4\frac{1}{2}$ mil på andra sidan om Nyslott, enligt Konung *Magni* bref; emedan de förmåla, att vid de Råer som, under K. *Gustafs* tid, blifvit lagde af *Magnus Ille* och *Sigfrid Mattsson*, ingen på Ryssarnes sida varit tillstädes; hvarigenom gränsen kommit att gå på somliga ställen en mil och på somliga två mil inom Ryska området; hvarvid 16 grannar, med deras ägor, land och vatten tillfallit Sverige; i anledning hvaraf oenighet, trätor, rof och mord ofta uppkommit. *G. Fincke* inberättar att i gamla jord och skatteböcker icke heller finnes något förmäldt om samma träto-jord, enligt hvad Häradsfogden *Bertil Hansson* derom granneligen rausakat hafver. De anhålla derföre om instruktion, huru de skola bete sig i denna sak.

232. — Dess, och *Klas Flemings* till Lahtis, *Gödik Finckes* och *Jöran Hinrikssons* bref till Hr *Klaus Fleming* till Svidja och Quidja, m. m. dat. Nyslott, d. 6 Sept. 1595. Afskr. . . . . De förståndiga honom huru det är påbegynt med Rågängen inom Nyslotts Län; hvarvid deras instruktion icke öfverensstämmer med

Gränseböndernas munteliga berättelser om gamla gränsen, den de enständigt yrka, måtte tjena till efterrättelse; hvarföre de ock nu först vilja afvakta den post de härom sändt till sin Storfurste, och vänta huru det vill gå med Rågången på den Wiborgska gränsen. Vi hafva derföre låft förbida till dess deras post återkommer, och dermed åtskildes vi som vänner den 2:dra i denna månad. Vidare hafva vi funnit, att om, ifrån en Rå benämnd Hirvenvoara till Kiurunsoari, halfva landet skulle höra till Sverige, och andra halfva till Ryssland, så skulle Rån sträcka sig något öster in i Kexholms Län, hvarigenom 16 Ryska Bönder, som höra till Potkilax i Kexholms Län, skulle falla på vår sida, hvilket vi befrukte att Ryssarna ingalunda varda efterlåtande, efter de af ålder hört till nyssnämnde Län, och gifvit Ryssarne skatt. Hemställa derföre huru man härutinnan skall ställa sig.

233. — Dess, och *Klas Flemings* till Lahtis, *Gödik Finc-kes* till Sonnäs, och *Jöran Henderssons* till Wårkulla, bref till Hert. *Karl*, dat. Pellos-Salo vid gränsen, d. 19 Okt. 1595. Afskr. . . . . Underrätta att de för 14 dagar sedan på nytt kommit till handels med de Ryske Sändebuden på gränsen, sedan deras bud återkommit från Muskow; men att de dervid intet kunnat komma öfverens, emedan de alltid stodo på sina orättade råer. Men sedan vi skiljdes ifrån dem vid Putkiniemi och drogo in emot hufvudrån Warpavuori, sände de bud till oss, att hellre än vi skulle uppsätta tiden till nästa sommar, ville de komma till vidare handels med oss i Warpavuori, der vi d. 15 Okt voro en dag till handels; och beviljade de der alla andre råer med oss, undantagandes de 11 Bönder, som alltid varit under Kexholms Län vid Kiurunsoari i Paljakko och Hankasniemi. Men efter uti Storfursten *Jörgens* bref står förmält uppå Latin, att de som uti Savolax boendes äro, äga hälften af Kiurunsoari med Ryssen, ville vi ingalunda afstå derifrån; utan som marken vid Warpavuori var oss på båda
- sidor

sidor oläglig, för regn och oväder, att ställa bref och skrivelser oss emellan, bådo vi dem begifva sig med oss till nästa by vid gränsen, hit till Pello salo, hvilket de låto sig behaga. Och hafva de nu i Guds namn efter vidlyftigt disputatz gifvit oss de bönder efter, och samtyckt med oss till de Råer emellan Warpavuori och Pisanmäki, som är ytterst i Nyslotts Län, uppå 8 mil när Pitajoki, som ligger emellan landsryggen och förb:de Pisanmäki, hvilka Råer vi sjelfve under de 5 veckor som vi förvänte Ryssarnes post tillbaka, på det flitigaste ransakat och med kronomärke och kors på de förnämsta råer hugga låtit. *) De hafva ock sammaledes med deras folk låtit ransaka råerna, och nu på nytt med våre affärdigat dem som tecken och märken borde hugga, vid våra förr huggna märken. Vi sände härmed äfven en kopia af sjelfva Rå-brefven, som oss emellan gjorde äro; och huru de skogar och land äro belägne vill jag *Klas Fleming* och *Jöran Hinriksson* E. F. N. uti underdånighet framdeles förnimma låta.

234. — Dess bref till Hr *Klaus Fleming*, dat. Wessunda, d. 26 Nov. 1596. Afskr. . . . . Berättar att *Joaquim Diriksson* och *Jöran Jönsson* omförmäla i deras bref, att deras tillköpte kunskapsbonde är på nytt hemkommen från Ryssland, och vet berätta det samma, som man tillförene förnummit; att nemligen Storfursten rustar med väldig makt till krig. Så framt ej Kexholms befästning blir öfverantvardad till nyårstiden, ämnar han belägga både Wiborg och Narva. Äfvensom att Ryssen af Kexholms Län vill förmena räntan, som dem är pålagd att föra till befästningen; och att om man med alfvare ämnar låta uttaga den, är det att befara, det Bönderna öfvergifva sina hemman, och förrymma till Ryssland, som några alla redan gjort hafva.

*) Om dessa i berg och stenar inhuggna, ännu läsbara, kronomärken, m. m. jemför noten längre fram under *Gödik Fincke*.

235. — Dess bref till Hr *Klas Fleming*, dat. Kexholm, d. 4 Januari 1597. Afskr. . . . . Underrättar om de orättrådige förrädare, som nu allestädes upprest sig. Att enligt *Gödik Finckes* bref, en hop af dem skall vara i Savolax, och förhärjat der, såsom ock plundrat all tillförsel, som hit inkomma skulle; och det folk; som icke gerna sällat sig till deras hop, hafva de ihjäl slagit. För den skull hafver jag åstad sändt, oförmärkt, *Per Påvelsson* och *Ambrosius Hendersson*, med något folk, som man hafver från befästningen kunnat umbära, till Savolax eller ehvar den förrädare hopen förspörjes, att göra dem motstånd, *) så ock upprusta mera folk, sig till hjälp, hvar de kunna det åstadkomma. "Och therhos Edle Herre, uppå E. H:tz förtröstning, hafver jag skrivit *Matts Larsson* och *Gödik Fincke* till, att the och thetsamma görandes warda. Men hijtut uppå den Ryske sijdan (Gud dess lof!) höres icke annat än stilla värck."
236. — Dess bref till d:o d:o dat. Kexholm, d. 10 Mars 1597. Afskr. . . . . Berättar att sent i går aftse, d. 9 Mars, ankom hit till Kexholm en Rysk Strelitzhöfvidsman benämnd *Petro Comot*, sjelf åttonde, med ett bref till *A. H.* från *Durima Iwanowitz*, som hafver fullmakt af Storfursten att anamma emot befästningen. Och efter jag hafver ingen här, som samma bref uttolka kan, hafver jag antvardat det till *Lasse Mårtensson* och *Hinrik Fridman*, att de skola låta det uttolka i Wiborg, och deraf sända E. H. en utkopia. Samma *Durima* skall vara stadd vid Nöteborg med några tusende både till häst och fot, som till denna befästning af Storfursten beskedade äro; derföre har jag intet kunnat gifva honom något annat besked, än som jag sednast E. H. med *Nils Persson* tillskref.
237. — Dess och *Sten Finckes* bref till *Knut Jönsson* till Laukko, och *Axel Kurck* till Anoila, dat. Tavastehus d. 12 Juni 1597. Afskr. . . . . Berätta att de fått

*) Om dessas och åtskilliga andra Officerares handgemäng med Bönderna i Savolax, se Bilagan N:o 2.

en kopia af *Arvid Erikssons* skrifvelse till *Gödik Fincke*, deri han besvärar sig deröfver att vi icke gifvit honom vårt råd och goda betänkande om Kexholms lefverering, icke heller flere af oss sig dit begifvit; derhos hafva vi fått några kunskaper och tidender ifrån Narven, samt en kopia af det bref, som de tillskrifvit dem i Österbotten. Synes oss derföre vara rådligt att vi detsamma här ifrån Tavastehus Län skulle göra, i anledning hvaraf vi nu dem tillskrifvit och förmanat, "att de med sådane deras onda företagande, och obeständiga råd, ville hafva fördrag; hvilket bref vi nu härmed till eder förskicke, med vänlig begäran, att i vilje ville med någon viss bonde det dem tillhanda skicka, som af dem visst svar tillbaka igen kan fordra, och eders en kopia deraf sända." . . . "Sammaledes hafve vi förnummit af Hr *Sigfrids*, Kyrkoherdens i Sysmä, bref, att bönder dit emot Jempsä, Rautalambi och Sysmä äro också till sinnes, och hafva ondt i mening, och hålla att göra sig till reds på nytt till upprustning, och dageligen vänta Hert. *Karls* ankomst hit till Finland hållre än vår nådigste K. M:ts; och hafve många lögnaktige ord fört dit ifrån Österbotten, att Hert. *Karl* skulle vara krönter till deras Konung, och skulle vara fullfärdig att komma till Finland, att det intaga och K. M:ts tjenare och krigsfolk förderfva. Så hafva ock Rautalambi och Jemsa bönder låtit gå för ord: låt Adeln, Krigsfolket och Hofmän, nu så ock arbeta, vi vele väl uppskära, och hafva mesta parten öfvergifvit sitt hus och hem, och hafva gifvit sig till skogs uti åtskillige hopar, der de nu hålla sig till dess de kunna få vidare besked och bud ifrån hvarannan; hafve vi fördenskull *Kristoffer Bertilsson* och *Anders Larsson* tillskrifvit, att de måtte hafva visse kunskapare och vakt ut, på det vi icke måtte förraskade blifva på denna orten. Bedje och eder gode män och Bröder, att J och vilje der detsamma göra; och sätta vagt dit långt ut vid Kyro, eller annorstädes, der J vete lägligast vara uti Österbottniske gränsen."

238. — Dess, *Sten Finckes*, Krigsfolkets, Presterskapets samt

gemene mans i Tavastehus Län skrifvelse till Österbottens karlar, dat. Tavastehus d. 12 Juni 1597. Afskr. . . . . "Vår vänlige helsan med Gud alsmäktig, nu och alltid tillförende, kunna vi eder gode män som uti Österbotten boendes äre, både andelige och verldslige härmed samteligen och vänligen icke förhålla, att oss äre ifrån eder sällsamme tidender förkomne, i det att J ännu, på nytt, skole eder upprusta att göra anfall hit uti Finland, med vapen och värja både emot K. M:ts trogne män, tjenare, krigsfolk och undersåter, hvilket vi icke heller aldeles fullkomligen tro kunne;" och för hvilket allt de härmed varnas, och underrättas att H. M. med det aldra första varder kommande till sitt arfrike Sverige, enligt hvad han med *Jakob Olsson* till dem skrifvit. "För den skull vele vi härmed på det flitigaste och allvarligaste hafva eder förmanat och varnat, att hvar någon sådan upprustning der i landet kan vara på färde, att i dermed hafva fördrag" etc. etc. "Sammaledes förmane och råde vi eder gode män af Presterskapet, att J och på edert kall och Embetes vägnar ville förhålla edre åhörare gemene allmogen, förmane och bjude att de icke så lätteligen låte sig förföra." etc.

239. — Dess bref till Konung *Sigismund*, dat. Wiborg, d. 17 Sept. 1599. Afskr. . . . . Nämner, det han åtskilliga gånger förut tillskrifvit H. K. M. utan att hafva bekommit något svar, och gifvit dervid tillkänna Befästningens lägenhet. Dock ville han ännu bedja och påminna K. M. det han nådigst ville komma detta nakota folket, som denna befästning skola bevaka, till undsättning med något kläde och penningar, helst efter Slottsfolket hvarken i år eller fjol blefvo delaktige af de penningar H. K. M. nådigst sände hit till landet, till krigsfolkets behof. . . . . "Och efter det att Fursten med sitt folk sätter oss fast när, beder jag underdånligen det E. K. M. sjelf, personligen, ville begifva sig till Refle, och vore möjligt att det kunde ske än i höst, så att den menige man måtte förnimma att E. K. M. bär åhåga och vårdnad om deras

välfärd; ty ju längre E. K. M. dermed dröjer, ju flere falla honom (Hertig *Karl*) tillhanda, E. K. M. kan det väl besinna huru mögeligt det är att det Finska Krigsfolket kan stå emot hela Sveriges makt. Derröre, förbide vi E. K. M:ts lyckelige ankomst och hjälp, med all som största trängtan."

240. — Dess sedel till *Jöran Boije*, hvilken tyckes hafva medföljt ett större bref, osäkert af hvad år och datum. Orig. egenh. underskr. . . . . "Kära Bror *Jöran Boje*, sedan brefved var besluteth, och nu på tiimen bekommo vij budh att Ryska Sändebuden vore kompne öfver gränsen tre mijler när befästningen till lille Pur. Då sände jag budh till them igen låtandes säga hvarföre the så utan legde och med sådan hast hafve begifvidt sig här in i landet. Hvad svar the der på gifvandes varda skall min k. b. med alle första budh och lägenhet få förnimma. Datum ut in Litteris. *Arvid Hinrichsson*."

ARVID IVARSSON, Dess egenhändig handstil.

ARVID MÅNSSON till Svaneholm. Denne var en bland dem af Svenska Ridderskapet och Adeln, som, jemte flere andra, i kraft af Ständernes beslut af den 24 Juli 1599, blef af Hert. *Karl* d. 26 i samma månad utsedd till ett af Sändebuden i den deputation, hvilken öfverskickades till Finland samma sommar, att med de Finske Ständerne och det i Åbo församlade Finska krigsbefälet förhandla om deras undergifvenhet, m. m.

241. — Hertigens och Riksens Ständers Instruktion för Herr *Erik Brahe* Grefve till Wisingsborg, Friherre till Lindholm, Rydboholm, m. m. *Arvid Drake* till Hagelsrum, *Jöran Månsson* till Bolmsnäs, *Ture Jakobs-son* till Grensholm, *Arvid Månsson* till Svaneholm, *Nils Nilsson* till Säby, *Morits Jöransson* till Wij, *Nils Posse* till Gäddeholm, M. *Olof Stephani* Biskop i Westerås, M. *Päder Jonæ* Biskop i Wexiö, M. *Lars Pauli* Professor i Upsala, Hr *Olof Jacobi* i Larff, Hr *Jöran* i Wadstena, *Hinrik Sunason*, *Lasse Eriksson*,

Bengt Håkansson och *Daniel Persson*, att förhandla och uträtta hos menige Ständerne i Finland, dat. Stockholm, d. 27 Juli 1599. Afskr. . . . . Ständerne och Hertigen hafva än en gång beslutit att med godo besöka de Finske, hvilka genom sin otillbörliga handel, såväl tillförene som i år, på Åland och Österbotten, gjort sig skyldige till en strängare behandling; dock som de fleste af dem torde vara oskyldige och öfvertalte, så skola nu Sändebuden underrätta dem om allt hvad som här i Sverige blifvit beslutit, med anmaning att de skola afstå från sina förehafvanden, och förena sig med Hertigen och Ständerne. Till sådant ändamål skola de inom 14 dagar, sedan de härom erhållit del, afsända några af Adeln, Presterskapet och Borgare, öfver till Sverige, i sällskap med desse utskickade, att här förhandla och uttryckeligen förklara sig, så att Ständer och Hertig kunna dermed vara nöjde. Till hvilket ändamål, såväl Hertigens som särskildt äfven Ständernes, lejdebref medföljde för dessa Finnarnes ombud, hvilka de skulle utbegära, neml. af Ridderskapet och Adeln: *Lindorm Bonde*, *Arvid Eriksson*, *Axel Kurck*, *Jakob Klasson*, unga *Lars Fleming*, *Arvid Hinriksson Tavast*, *Anders Boije* och *Hartvik Hinriksson*; af Presterskapet: Bispnen i Åbo, Kyrkoherden i Åbo, och några flere af Presterskapet; af Borgerskapet: 2:ne af Borgerskapet och Rådet i Åbo, 2:nē d:o från Helsingsfers, och 2:ne d:o från Wiborg. Men skulle de Finske ej ingå härpå, så skulle de förklaras för "Rikets uppenbara fiender och landsfördärfvare, hvilka på det högsta och yttersta skola förföljas; så att de och härefter ingen nåd eller skonsmål njuta eller nå skole, der de hvari sin stad sig visst och fast tillförlåta skola." (Denna Instruktion finnes undertecknad af Hertigen och 41 personer af Rådet och Ständerne.)

242. — Hertig *Karls* och Riksens Ständers Försäkring eller lejde-bref för dem, hvilka af *Arvid Månsson* och de andre Sändebuden blifva bland Ridderskapet och Adeln i Finland, så ock bland Borgerskapet och Presterskapet, utsedde att öfverfara till Sverige, för att

- der sin mening tydeligen förklara; dat. Stockholm d. 30 Juli 1599. Afskr.
243. — *Arvid Månssons* och de andra Sändebudens första Bref till de Finske; dat. Lilla Sättungarne, d. 7 Aug. 1599. (Afsändt med en Trummetare.) Afskr. . . . . De förständiga de Finske Ständerne, att de äro utsände, af Hertigen och Sveriges Ständer, till dem i viktige värf. Anhålla derföre om fri och säker lejd, till och ifrån, såväl af "eder, som för edert medföljande krigsfolk;" och begära, i händelse de vilja inlåta sig i någon handel, att få veta rum och ställe, der detta tryggast, bäst och lägligast kan ske.
244. — Dess, och de andre Sändebudens andra Bref till de Finske (afsändt med *Olof Andersson*) dat. Store-sund, d. 9 Aug. 1599. Orig. (?) Detta bref var under-tecknad af de Svenske Sändebuden i följande ordning: *Ericus, Comes; Arvid Månsson, Arvid Drake, Ture Jakobsson, Nils Nilsson* till Säby, *Mauritz Jö-ransson, Jöran Månsson, Nils Posse, Olaus Stephani*, Episc. Arosiensis; *Petrus Jonæ*, Waex. Episc.; *Lau-rentius Paulini*, Professor Upsal., *Olaus Jacobi*, Præ-positus . . . . *Lars Eriksson* i Stockholm, *Bengt Hå-kansson* i Upsala, *Hindrik Suneson* och *Georgius Lau-rentii* Pr. i Wadstena. Inskriptionen på brefvet var följande: "Till de Edle och Vålbördige, Vyrdige, He-derlige och Vällärde, Manhaftige och Försichtige Cro-nones Stender i Finlandh, Andelige och Verldzlige samptligen tillhanda." Enligt anteckning: "ankom d. 10 Aug. affärdigadt med svar samma dag." . . . . Sändebuden beklaga sig det de ännu icke erhållit nå-got svar på sin skrifvelse af d. 7 Aug. De vilja än-nu troligen råda och förmana dem, emedan ännu tid är att saken öfverväga och betänka; emedan dem icke är möjligt att uppehålla de hårda medel, som nu kun-na vara för handen. Begära det de måtte affärda de-ras Trummetare.
245. — Dess, och de andre Sändebudens tredje Bref till de Finske (afsändt med *Olof Andersson*) dat. d. 11 Aug. 1599. Afskr. . . . . Underrätta det de sent i

går aftse erhållit Finska Ständernes svar å brefvet af d. 7 dennes; hvori de säga det K. M. strängeligen förbjudit dem att inlåta sig i någon handel med Fursten, eller hans utskickade; hvilken befallning de, såsom hans edsvurne undersåter, måste lyda, helst han kunde annars hemsöka dem med Tattarer och Kossacker; af hvilket svar man således finner att de endast söka förhållning och uppskof. Dock som de i en särskild Sedel, bedja att få veta hvarpå den traktat och handel utgå skulle, som med dem nu önskas, så underrättas de närmare om ändamålet med denna beskickning; nemligen: att upplysa de vilseförda, och begära af dem visse deputerade, som skulle medfölja till Sverige.

ARVID TÖNNESSON (*Wildeman*) till Tjusterby. Ståthållare i Wiborg, Nyslott, Kexholm och Nöteborg, Lagman i Karelen och öfver Kexholms Län, Amiral, Kommissarie såväl vid Gränseregleringen emellan Ryssland och Sverige 1595, som vid fredstraktaten i Stolbowa 1617, samt Svenskt Sändebud vid fördraget med Ryssarne af d. 28 Febr. 1609. f. . . . † 1617. G. m. *Anna Hansdotter Björnram* till Isnäs. Son af *Tönne* (Antonius) *Olofsson* till Tjusterby och dess första fru *Helga Svensdotter Slatte*. — 1593 återkom han från K. Sigismund i Polen, dit han varit sänd af *Klas Fleming*, och medförde till denne, från Konungen, en fullmakt sådan han den sjelf önskade. — 1599 förlorade han, såsom Finnarnes Amiral, utanför Helsingfors sina skepp och farkoster, vid Hert. *Karls* ditkomst, dock undkom han sjelf med 2:ne fartyg till Reval. — 1602 var han Slottsherre på Fellin, utstod dess belägring af Polackarne, under Zamoiski; hvarvid han, genom en illa antänd mina, sprängde sig sjelf i luften, utan att dock dervid blifva synnerligen skadad. S. å. d. 2 Sept. blef han Ståthållare i Wiborg, hvilket Embete han befinnes hafva förvaltadt äfven åren 1605—1608, 1611—1616, då han d. 8 April äfven blef Ståthållare öfver Nyslott, Kexholm och Nöteborg. — 1617 förordnades han dessutom till Lagman i Karelen.

relen. — 1611, d. 15 Sept. fick han ej blott konfirmation på bemälte Lagsaga, utan erhöill tillika fullmakt å Lagmansdömet öfver Kerholms Län.

246. — Dess, *Torsten Torstenssons* till Brödtorp, och *Matts Larssons* till Harvila bref till *Klas Fleming* d. äldre, dat. "Sesteråminne," d. 13 Aug. 1595. Afskr. . . . . Underrätta det de d. 9 Aug. ankommit hit till Systeråminne. "Den 10:de sände vi bud till Ryssens utskickade, och begärde att de ville komma till handels. Den 11:te låto vi slå upp vår paulun bredvid hans, uppå den Ryske sidan, och talade der med hvarannan." Hvarvid man utan dispyt kom väl öfverens på båda sidor. "Den 12:te foro vi på den ön Retusaari, och förliktes der, om de gamle råer, kristeligen och väl, Gud dess lof! och förnyade samme Råer, så att de everldeligen skola vara och blifva, och på ingen sida derom ytterligare klander förorsakas skall. Nu vele vi i Jesu namn vidare fara uppå de andre Råer, och förmode med Guds hjelp, att de i lika måtto blifva väl afhandlade."

247. — Dess, jemte de tvenne ofvannämndes bref till Hert. *Karl*, dat. *Wiborg* d. 20 Okt. 1595. Afskr. . . . . "För en månad sedan skrefvo vi E. F. N. till, hvad på denna Rågängen var lidit, och huru vi med de Ryske utskickade blefvo åtskiljde. Dessutom hafva vi skrifvit hvarannan till att vi på båda sidor S. Michaelis dag åter skulle komma tillhopa på Naisiniemi, der vi skiljdes åt. Och till de två Knäs *Wasiliw* och Diakan *Jynate* var den Knäs *Iwan Klobowitz Obolinski* Rysse tolk (som ock på fridshandeln var medförordnad); de stodo på deras förra mening. Ibland annat tillsporde de oss: om ock på sådane Råer, som vi höllo oss till, hafver någon tid varit någon bevillning eller samtal? Svarade vi: Ja! Bevisandes med Sal. K. *Gustafs* handlingar igenom Hr *Knut Andersson* och *Björn Klausson*, deraf vi dem framlade huruledes, på den tid, på båda sidor, var beviljadt: att gränserne skulle ransakas och läggas efter Konung *Måns Erikssons* i Sverige och

Knäs *Jörgens* i Nougård bref. Likväl sade de att vi i så måtto låto skrifva som oss sjelfve syntes, emedan dem om sådane handel hos Storfursten är ovitterligt. Det sade de (som man kunde gissa) fördenskull att de ingalunda ville höra det, att någon sådan Knäs *Jörgens* förlikning skulle vara till. På sidstone låddes de, som de inga bref på båda sidor ville gilla, och beviljade så, att gamle Bönder skulle vittna och svärja; och de ville tro våre bönder, efter vi tillstodde ingen ed till deras lögnaktige Bönder, och falske vittnen, emot sådane gamle Konungslige bref och våre Bönders rättvise berättelser, som der med kommo öfverens. Deremot de och deras bönder hade ingen sanning att påstå. Våre Bönder, helst de äldste, gjorde då "frijligen" sin ed, efter som de Ryske af dem begärde, och så gofvo de sig dermed till frids. Så att ock genom denna Rå-ransakning (Gud dess lof) alla de länder och "Engiar" der Ryssarne hafva trädt uppå, blefvo inom Sveriges gränсор, som nu ransakades med rämärken, aftecknades och fastlades efter förb:de gamle bref, allt in till Warpavuori i Puumala fjerding. Gjordes och på alle rum flere mellan råer, så att den ena kan synas till den andra, på det att ingen skall fördrista sig till att gå utöfver dem, hvilka vi sedan med bref och segel stadfästade, att de skole vara faste och oryggelige Gränse-råer häremellan till evig tid, efter såsom F. F. N. varder nådigast förnimmandes af denna medföljande ut-kopia af vårt bref, som vi gåfvo dem, och de gåfvo oss igen, lika så ord från ord lydandes; allenast att såsom uti vårt bref står: K. M:ts vår allernådigste Herres, till fremst, så hafva ock de sin Storfurstes titel uti sitt bref föreställt, efter som på fridshandeln skedt är. Men alldenstund man nu på "sijde hösten" icke förtrodde sig att öfverskicka sådant bref, derföre hafva vi aktat rådligast att det framdeles, vill Gud i sommar, varder hämtadt till Sverige. Dessförinnan blifver det här på Slottet haft uti en god förvaring. Hvad belangar den Råsyn i Nyslotts Län, så begynte de först dagen efter vid Warpavuori,

sedan vi hade lycktat, och den Knäs *Iwan Klobowitz Obolinski* som var med oss, drog sedan till dem, efter han af Stör-Fursten på dessa två orter der uppå utskickad är, att han skulle skynda på Brevven, att de desto snarare måtte bekomma huset in. . . . Men till den tredje hopen, mot Norra hafvet, skall en annan sådan tolk vara beskickad, till att skynda dem."

— Dess, jemte 22 st. andres af Finska Ridderskapet och Adelsns bref till Hert. *Karl*, dat. Åbo d. 3 Aug. 1596. Orig. med alla underskr. egenh. och 16 vidfogade Signeter i vax (se N:o 52).

248. — Dess och *Olof Sverkerssons* bref till *Arvid Eriksson*, *Axel Kurck*, *Anders Boije*, KrigsRåd och Ryttmästare, samt till andre af KrigsRådet och Befallningshafvarne, dat. Reval, d. 26 Sept. 1597. (Ank. till Helsingfors d. 29 Sept. s. å.) Afskr. . . . . Bedja att Gud måtte bevara dem för Hert. *Karl* och dess anhang, så att han icke måtte blifva dem öfvermäktig, hvarken med söte ord och underhandlingar, eller med makt och våld. Omtalar att sedan *A. T.* drog från Åbo, ankom han d. 5 Sept. till Pörtö. Samma dag hade *Olof Sverkersson* härifrån bortseglat till Reval, dit äfven *A. T.*, efter att länge för motvind nödgats hafva legat i Borgå, anlände d. 19:de. *Hans Larsson* hade ock förut dit ankommit från Dantzic, med ett K. M:ts skepp, hvarpå var kläde och mjöl, m. m. till krigsfolkets behof. K. M:ts Sändebud *Lindorm Bonde* till Gekeryd, hade från Riga kommit till Hapsal med en anseelig penningesumma, och dit kallat *Olof Sverkersson* för att berådslå med sig, *Gerdth Denhoff* och *Niklas Rask*; hvarefter han d. 22 kom till Reval, för att öfverresa till Finland. *Lindorm* hade berättat, att om K. M. varit underrättad om alla lägenheter, såsom han det nu förnimmer, så hade han längesedan undsatt dem både med folk och penningar, m. m.; men att han aldrig kunnat förmoda att Hertigen vågade sig, emot hans förbud, angripa Finland; mycket mindre kunde tro, att K. M:ts egne undersåter häruti skulle bistå honom. Derföre nu ock

Lindorm handlat med Ryttmästare och Höfvitzmän, att de skola värfva folk, för att dermed begifva sig till Finland, önskandes att hvad skutor som finnas i Nyland och Wiborgs Län, måtte på hans vidare skrifvelse hitförsändas. "Vi ämna nu, uti den Heliga Trefaldighets namn, i morgon begifva oss härifrån på resan (till Finland?). J vele nu i tid låta införa all ränta, hö och hästfoder i Wiborgs fästning, att hvar omtränger J då hafven något att vinka på. . . . En månad går snart förbi, sedan måste Hertigen väl till Sverige igen. Så är det ock allaredan så väl beställt, att H. F. N. får gäster till Sverige förr än H. F. N. vet ord af."

249. — Dess bref till *Lasse Mårtensson* till Sarvilax, Befallningsman på Wiborg, dat. Norrö Bankstaden (?) d. 12 Aug. 1599. Afskr. . . . . Påminner att han måtte påskynda det Keskelax skeppet, att det ju förr dess bättre måtte dädan lida; och att skeppen, de få här äro, måtte vara i hop, ehvad då påkomma kunde. "Härmed åtföljer en kopia af Riksens Ständers bref till Öfversten, hvaraf du kan se huru deras klocka lider." Öfversten med det Finska folket är i Åbo; Hertigens Sällskap uti Åland. Är ock ovisst om de Slottet inbekommit hafva, eller icke; allena Hertigens parti hafver ryktet derom utspridt.
250. — Dess bref till Hert. *Karl*, dat. Reval, d. 12 Okt. 1599. Afskr. . . . . Omförmäler det han bekommit Hertigens bref, hvaruti *A. T.* beskylles hafva fört tvenne kronans skepp utur Riket, med en hop Finskt folk, det han falskeligen öfvertalt, jemte arkeli, m. m.; och anbefalles att återhämta samma skepp och folk till Åbo. Han ursäktar sig dermed, att han icke öfvertalt någon; att han åtlydt K. M:ts befallning, hvilkens ed han icke härtills blifvit lös; att han icke fört dem utur Riket, utan till Reval, som lyder under Sveriges krono; att han alla redan förskickat folket hem till Finland; att Ståthållaren anammat arkeli på Slottet, emedan det mesta var taget härifrån och från Narva; att tamp och tyg, m. m. vore insatt på Slottet, och skeppen således redlösa i hamnen, der de för kronans

räkning voro i förvar; och att han således icke nu kunde hämta dem till Åbo. Slutar med att försäkra om sin och staden Revals trohet, m. m.

251. — Dess, *Anders Boijes* och *Axel Erikssons* bref till Hertigen, dat. Reval, d. 10 Mars 1600. Afskr. . . . . Sedan man nu hafver litet hopp om en god förlikning emellan K. M. och H. F. N., så churu vi härtilldags hållit oss till K. M. och varit hans Befallningsmän och Krigs-Öfverstar i Finland hörige af eds pligt, så vele vi, ifrån denna dag, aldrig låta bruka oss fiendtligt emot H. F. N. och vårt fädernesland. Anhålla deraföre om hans gunst och nåde, samt om hans skriftliga försäkring på lif, ära och gods.
252. — Dess bref till *Axel Ryning*, dat. Reval, d. 12 Mars 1600. Afskr. . . . . Brevvet är af samma innehåll som det näst föregående. Beder *Ryning* ursäkt sig hos Hertigen. Förklarar hvarföre han icke i höstas kunde återhämta de tvenne skeppen till Åbo. Anhåller att, emedan våren tillstundar, *Ryning* måtte sända folk som sköta dem för storm och oväder; att ingen olycka måtte hända dem, m. m.
253. — Dess bref till *Joakim Scheel*, dat. Reval, den 15 April 1600. Afskr. . . . . Säger sig hafva erhållit dess skrifvelse och försäkrings-bref, hvarföre han tackar, enär han deraf, såväl som af sin Svåger *Jörran Hinrikssons* mundteliga berättelse, finner att *Scheel* af godhet för honom, dess hustru och små barn, låft skaffa honom Hertigens försäkrings och nåde-bref, emot vilkor att han återfår de 2:ne skeppen, med deras tillbehör, m. m.; hvaraf han dock redan sållt spanmälen. Att han redan i höstas med *Hinrik* och *Lindeval Klasson* tillskrifvit Hertigen, och förtäljt orsaken hvarföre han icke då kunde efterkomma hans önskan.
- Dess, m. fl:s bref till Hert. *Karl*, dat. Karkus, d. 24 Nov. 1600. Afskr. (se N:o 57).
254. — Dess bref till den Ryska Ståthållaren på Nöteborg, dat. Wiborg, d. 16 Febr. 1604. Afskr. . . . . Underrättar honom, att efter det Kon. *Karl IX* begärt

af Stor-Fursten, att dess fullmyndige Sändebud måtte komma tillstädes nästkommande Påsk vid gränsen Systerbäck, dit Konungen, på samma tid, ville afsända sina fullmyndige Sändebud, att handla om den ewigvarande freden, som 1595 upprättad är, och densamma med korskyssning stadfästa, såsom ock handla om andra högviktiga saker, som kunna lända Sveriges Rike och Ryssland till mycken nytta — så äro nu de Svenske sändebuden här förhanden, och begära veta om äfven de Ryske Sändebuden äro till hands, eller ock med det första att förväntas, på det de Svenske Sändebuden måtte veta rätta sig derefter, och icke längre förgäfves töfva och fördröja tiden.

255. — En traktat afslutad emellan Svenska Sändebuden å den ena sidan; nemligen: *Göran Boije* till Gennäs och Kulla, Riks-Råd och Lagman öfver Södra Finlands Lagsaga, *Tönne Jöransson* till Höggård, Krigs-Råd (Ståthållare i Kexholm?), *Arvid Tönnesson* till Tjusterby, Lagman öfver Karelska Lagsagan och Ståthållare på Wiborg, *Otto Helmert von Mörner* till Tuna, Ståthållare på Åbo, och *Erik Elofsson* Sekreterare; och emellan Ryska Sändebuden å andra sidan, nemligen: Stolniken och Woiwoden *Semen Wasilliwitsch Golowijn* och Diacken *Sidefnoi Wasilief Sinowieff*, dat. Wiborg, d. 28 Febr. 1609. Afskr. . . . . Dervid Beslöts 1:o att, enligt den begäran Stor-Furstens närmaste Blodsförvandt Bojaren och Woiwoden Knäs *Michael Wasilliwitsch Suski* i Nougården gjort hos Fältherren Grefve *Jochim Fredrik*, Grefve till Mansfeld, och *Magnus Mårtensson*, skola Svenskarne, Stor-Fursten *Wasili Iwanowitsch* till hjälp emot dess fiender, sända honom 2000 Rustade män till häst och 3000 till fot, hvilka 5000 män nu äro här, och inom få dagar skola rycka in öfver Ryska gränsen, under Fältherren *Axel Kurck*, Fältmarsken *Krister Some*, och Öfverstarne *Anders Boije* och *Arvid Horn*, med deras arkeli, krut och lod. Hvaremot de Ryska Sändebuden, å sin Stor-Furstes vägnar, lofvat att, enligt den egenhändigade försäkring som Knäs *Michael Wasilli-*

witsch Suski (Szuiskij) gifvit *Måns Mårtensson*, så skulle denna armé, så snart den inträdt inom Ryska området, underhållas, klädas och besoldas af Stor-Fursten, hvarvid penningarne skola lefvereras till Fältherren *Axel Kurck* och Öfversten *Anders Boye*. Att samma dag trupperna rycka öfver gränsen, skall deras månads-sold afgå, *) och de 4800 Rublar som de Ryska Gesandterne öfver-lefvererat, äfvensom de 200 Rublar som fattas i samma summa, skulle icke räknas på krigsfolkets aflöning. Äfvenså skola de fritt få sända sina poster fram och tillbaka till Wiborg och Narva; fotfolket och artilleriet skulle vid gränsen skjutas fram med hästar, och alltsammans få likaså vända hem åter; att de Ryttare som förlora sina hästar, skola i Ryssland få andra i stället; att Svenskarne skulle få köpa allt lika billigt som sjelfva Ryssarne; att Svenskt gullmynt skulle gälla öfverallt, och att ingen Rysse finge taga betalt för mat och quarter af de Svenske, m. m. Skulle under tiden de Svenske Fästningarne i Liffland ansättas af fiender, lofvades fri genomfart för 3000 man, genom Koporie, Jama och Ivanogorod, dessa Fästningar till undsättning. Deremot hafva de Svenske Sändebuden lofvat, att deras krigsfolk icke skola förstöra eller röfva deras kyrkor och kloster, icke bespotta de andelige, . . . eller beläten, icke fånga eller ihjälslå Stor-Furstens undersåter. Men dem som icke gifvit sig under Stor-Fursten, dem skola de förfölja som fiender, och hvad fångar de få af det slaget som äro infödde Ryssar (dock bönder undantagandes) skola Ryska Krigs-Öfverstarne icke hafva makt att taga utur deras händer, med mindre de icke gifva rançon för dem, efter önskan; dock skola de få

*) Stor-Fursten skulle betala 32,000 Rubel i månatlig sold. Att han härvid skulle afsäga sig Kexholm för everdeliga tider (Fryxell. Hist. Ber. V D. p. 76 Werwing. II D. p. 142, 218) finner man alls icke; men väl tvärtom, afsade han sig alla anspråk på Liffland. Icke eller begärde han få, eller lofvades honom, *Jakob de la Gardie*, utan åtskillige Finske härförare. Icke bestodo hjälptrupperne af 8000 man; icke heller utgjordes kärn-trupperna af Svenskar, m. m. som man härom läser. *Evert Horn* gick i fält i stället för sin farbror *Arvid*, och det var han, som äfven förtjente största äran.

examinera och utleta af dem hvad tidender de kunna. Men hvad fångar de kunna få af Polackar, de skola intet upplåtas Ryssarne; utan äga de Svenske fritt att föra dem säkre utur deras land. Svenskarne skola vid lifsstraff icke i något bispringa Stor-Furstens fiender; och de Ryske Sändebuden skola, till sin säkerhet, få åtfölja Svenska armén, som ej bör öfvergifva dem i någon fara. Skulle Svenskarne, med makt och våld, få någon fästning in, skall det utan argan list ske Stor-Fursten till gagn och nytta. Och när Svenska krigsfolket framdeles blifver återsändt genom Ryssland åt Narven, skola de intet, vid lifstraff, i Jama, Coporien och Ivanogorods Län taga någ med våld af Tzarens undersåter, utan allt betala med reda penningar.

2:o Hade de Svenske Sändebuden likaledes, förmedelst ed på Evangelium, och de Ryske, medelst korskyssning, lofvat, att den freden som 1595 blef avslutad i Teusin, skulle allt framgent äga bestånd, och ioke i evig tid blifva bruten: Hvarvid Tzaren afsade sig alla anspråk på Liffland, intet Hus eller fast stad, Bondeby eller det ringaste torp eller hakeland undantaget.

3:o Hafva vi öfverenskommit, att emellan Konung *Karl IX* och Stor-Fursten *Wasili Iwanowitsch* skall vara ett evigt och oupplösligt förbund emot Konung *Sigismundum*, som nu är de Pålerts och Littouers Konung, och hans barn och lifsarvingar.

4:o Att om Sverige skulle behöfva anlita Ryssland om hjälp emot sina fiender, så skall Ryssland warda förpligtadt att undsätta Sverige med lika mycket folk, och mot samma billiga vilkor, som det nu erhållit hjälp.

256. — Dess och de andre Kommissariernes vid den Ryska fredshandeln, *Jakob de la Gardies*, Grefve till Leckö, Friherre till Ekholmen, Herre till Kolkka, Runsön, Sv. R.Råd och General-Fältherre, *Hinrik Horns* till Kankas, Wenden och Hesle, Sv. R.Råd och Marskalk och *Måns Mårtenssons*, Sekreterare, öppna Bref och Fullmakt

Flertalet af

C. A. Gottlunds Arbeten

och de af honom utgifna finska tidningarna finnas till salu i

Aktiebolaget MINERVA Oakeyhtiös bokhandel

(Helsingfors, Vestra Henriksgatan 20).

Öfver C. A. Gottlunds arbeten är under utgifning ett särskildt prospekt.

Minerva rekommenderar äfven sitt rikhaltiga antikvariska boklager, hvaröfver redan finnas tryckta 21 särskilda efter vetenskaper ordnade priskataloger.

Bland historiska arbeten, som finnas i obegagnade exemplar, kunna nämnas:

Danielson, Die nordische Frage 1746—51 (12: —)	3: 50.
Cajander, Tavasthandeln och Nystad	—: 80.
Cederberg, Suomalaisen raamatun historia (3: —)	—: 90.
Gebhard, Savonlinnan läänin oloista —1571 (1: 50)	—: 80.
Lagus, Några förh. i Viborg u. stora ofreden	—: 75.
— D:o u. ryska occupationen	1: —
Lindholm, B. t. k. af Finlands ekonomiska tillstånd 1634—54	1: —
Michailoffski-Danileffski, Finska kriget 1808—9 med kartor (6: —)	2: 50.
Walleniuska slägten, genealogi	—: 50 å —: 75.
Wallin, Suomen maantiet Ruotsin aikana	1: 25.
Vasenius, Om J. L. Runeberg	—: 50.
Yrjö-Koskinen, Suomal. heimojen yhteiskuntajärjestyksestä pakanuuden loppuaikoina (2: 50)	1: 40.

(I parentes äro angifna ursprungliga bokhandelspris.)